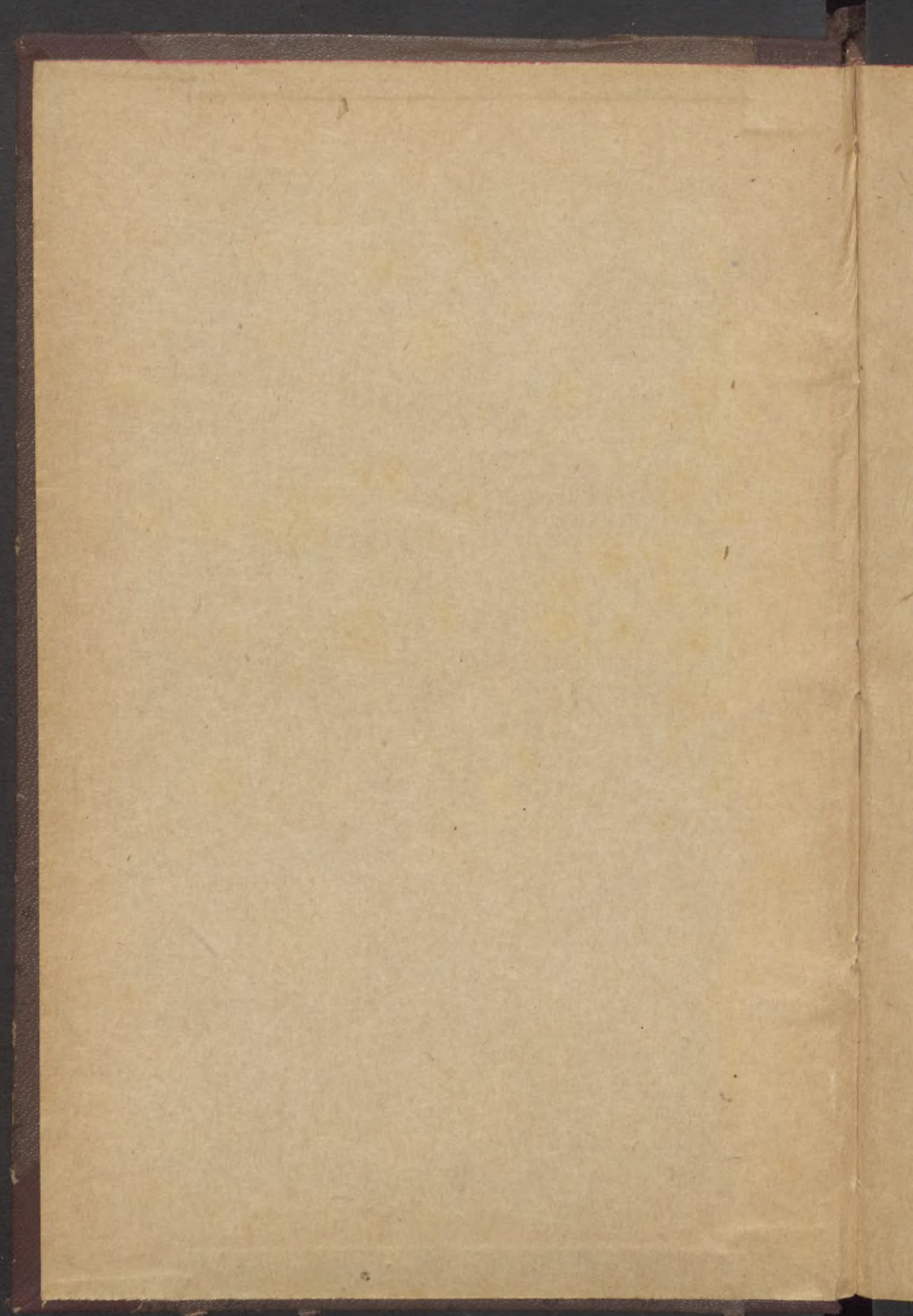
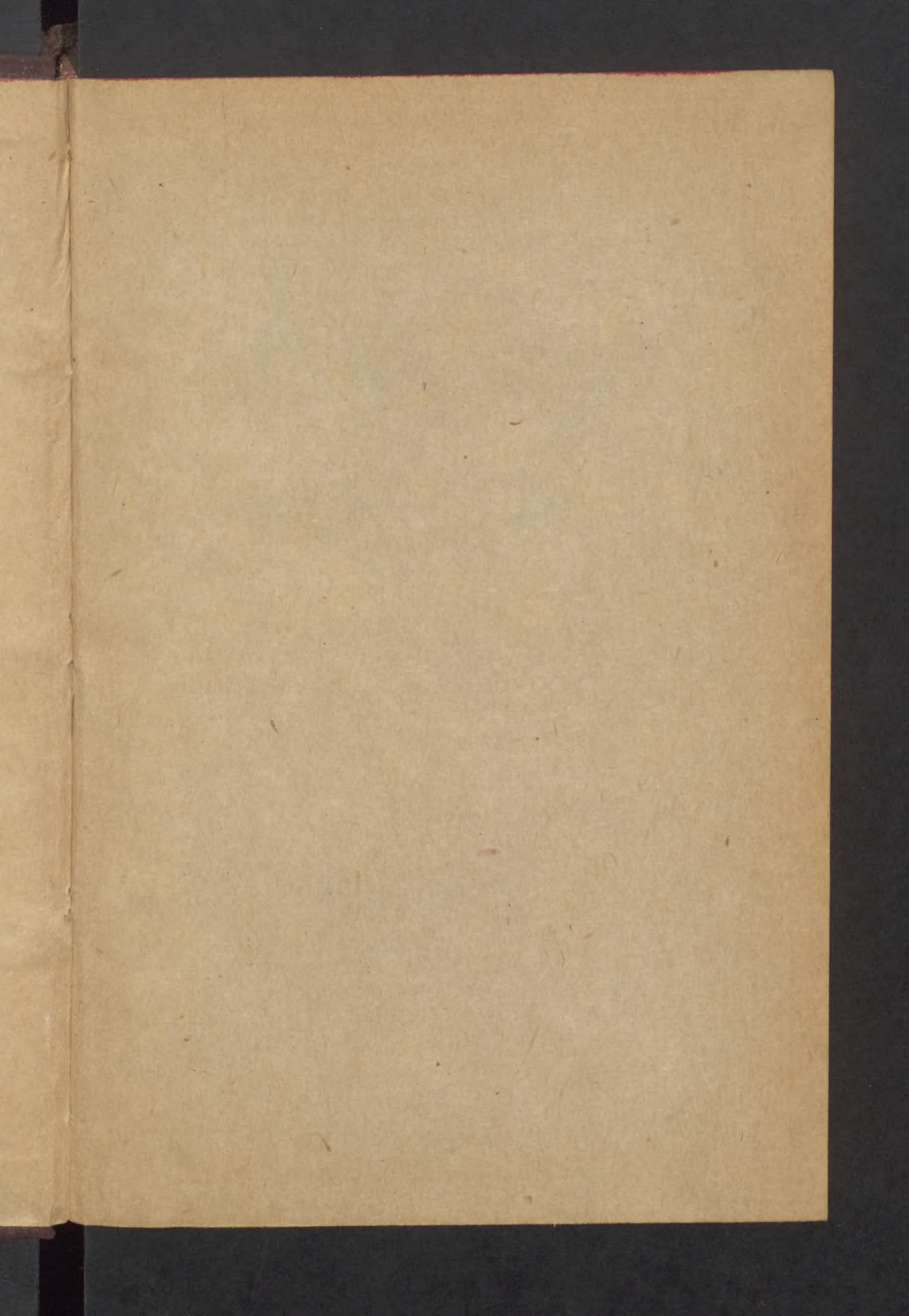
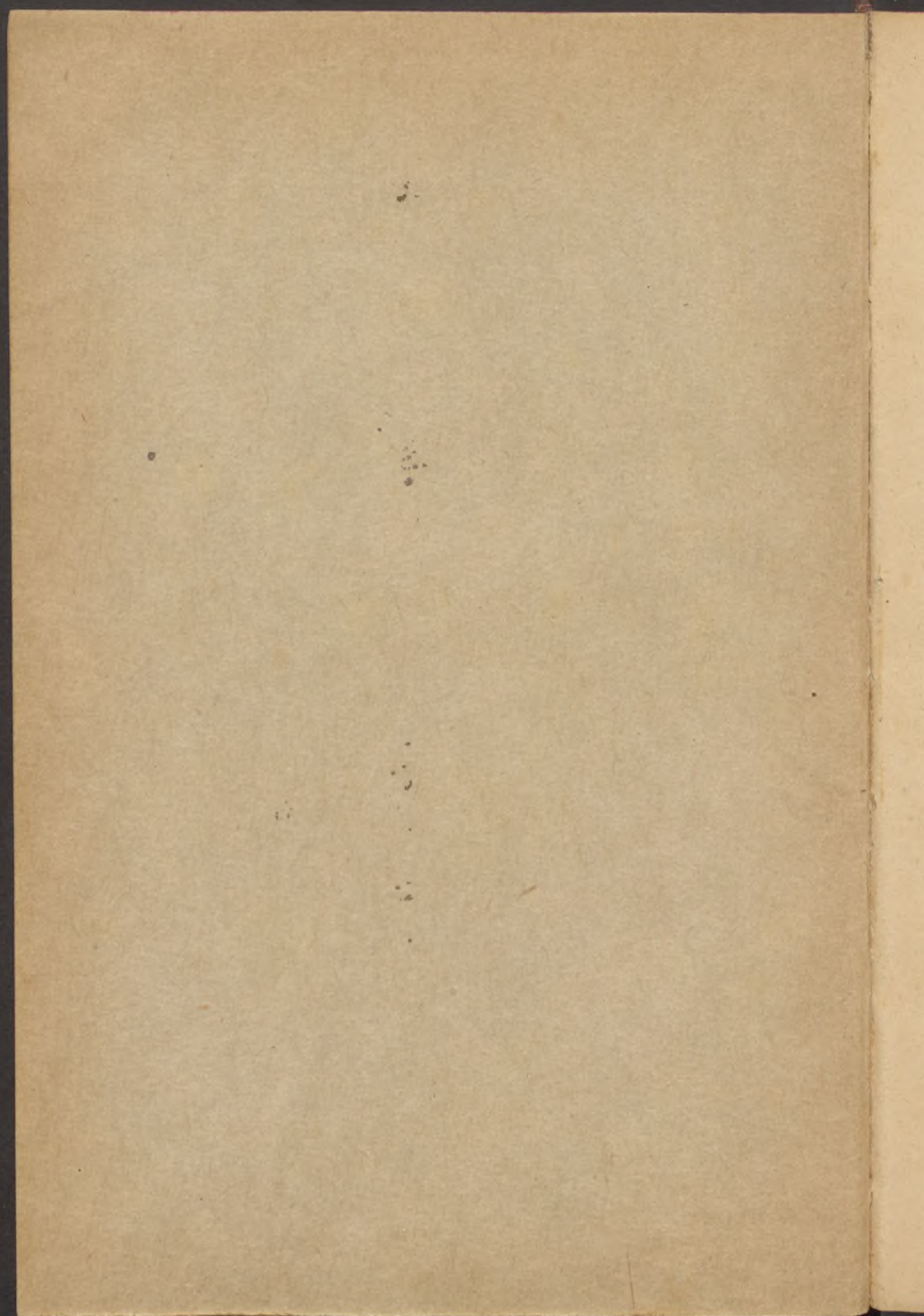


M
77.689 OSZK







AZ ARANYNAP HAZÁJA

IRTA
IFJ. HEGEDÜS SÁNDOR



BUDAPEST 1917 ≈ SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

780

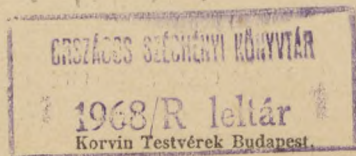
19931

(R
2)

~~195.~~

Kékely László

M 77.684



Egy naplemente.

(A Timgad földézetén.)

A hajó a Földközi-tengeren úszik, hat órai távolságnyra az európai parttól. Az utasok a fedélközi sétányon járkálnak, a februári nap alkonyodni kezd és a nap már csak két-három méternyire van a tengervíztől. Ekkor kezdődik a mutatvány, a bravúrlátványosság, mely minden utas tekintetét a láthatárra szegzi és ott tartja, míg a látvány az elhaló nappal véget nem ér.

A nap elveszti világító és vakító erejét és szabad szemmel lehet arcába tekinteni. Körötte felhők úszkálnak. Fönt a nap felett pár méter magasságban egy hosszabb sávszerű felhő, körötte különböző fellegcsoportozatok, alatta pedig egy csapat többé-kevésbé sötétnek tetsző ködgomolyag. Az idő múlik és a nap szemelláthatólag csúszik alá az égboltozatról. A felette levő felhő valamivel világosabbá válik és alakja megváltozik; ez egy nagyméretű testű menyét, amely hosszúra nyúlt testtel menekül a napkirály halála elől.

A nap körül az egész környezet színváltozáson

megy át. Az egésznek az alaptónusa a sárga szín, ugyanaz a sárga szín, mely a narancs héjján csillog felénk. Úgy látszik a narancs innét vette különös és egyéni színét; az afrikai naplementének ebből az árnyalatából. De egy pillanat és a nap korongja ismét fehér és villanylámpaszerűen világító, mikor a párák színrengése révén egy új szín, a legfinomabb, a legnemesebb szín lép előtérbe, a lila szín. Ez gyönyörű; a nap körül egy széles körben minden lilaszínű, még pedig selymes fénnel ragyogó lilaszínű. Ime, nem káprázat az a színjáték, melyet Mednyánszky ecsetje örökített meg, a nap képe lilán rezeg a felhőfoslányok lila erdejében. Egy magasztos látvány, a rezgő színek étheri játéka ez, a legfinomabb megjelenés, amelyet a páratelt lég a lemenő nap segélyével felidézni képes. Egy aquarell puhasága vonul végig az egész képen és a vanília finom lényére gondol az ember, amely rokon ezzel a színfinomsággal. Ezt csak látni lehet és élvezni és elragadtatással csodálni; de rögzíteni nem, sem ecsettel, sem tollal; mert ebben a légi produkcióban a párarengések között, oly színek támadtak fel, oly színek kelnek életre és születnek meg egy-egy villanásra előttünk, amelyről csak sejtéseink vannak, de nem ismerjük őket a spektorum analízátor révén.

Ezeket a színeket csak a hangyák ismerik, akiknek összetett rendszerű szeme sokkal finomabb, mint a mienk és akik nemcsak ezeket a színeket ismerik

jól, de ismerik az ibolyán túl levő színeket is, amelyet mi nem látunk, csak azt tudjuk, hogy az éther rezgése révén kell lenni még a mi spektrumunkon túl is színeknek.

A lila színjáték e mesteri látványosságát évezi mindenki. Az egész fedélközön egy szót nem hallani, mindenkit fogva tart a látvány nagyszerűsége és mindenki szeretné, ha az úgy maradna és ne változnék meg. De a perc múlik és a nap pár ujjnyival lejjebb csúszik. És a lila ködnek, az ibolya párázatnak, a viola színhatásnak vége. Más játék jön. A felhők aranyszínt kapnak és a nap egy nagyméretű aranytallérhoz hasonlít. Teljesen a nemes fém színében ragyog áttetsző kiadásban.

Egy-két kisebb felhőt csúsztat el maga előtt, mintha szembekötősdit játszana, de arculatját még nem vátloztatja meg, arca kerek és szép, formás.

Körötte csatáznak a felhőgomolyagok. Egyik sorakozik, a másik szétfoszlik, van olyan, amelyik minden pillanatban más alakot ölt, csakhogy a nap kegyét megnyerje és az egy-két fénysugarat pazaroljon rá.

És mily hálás aztán az ily felhő, ha a nap lehatároló útjából rápislant. Hogy felöltözik azonnal a legtarkább színekbe. Van olyan közöttük, amely hófehér felhőszakállát egyszerre fiatal szőkévé teszi, a fekete testű pedig kékes színt vesz fel, hogy a világos fényhez legalább egy árnyalattal közelebb jöjjön

ő is. És micsoda verseny van e felhők között egy-egy napsugárért, a legtöbb fel sem tudja nagy sietségében fogni a felé sikló sugárt és az lesiklik testéről és úgy hull rá a másakra. A fénytörések összevissza játéka ez, mely nagy mohósággal folyik, mintha most kellene megosztolni egyszerre a búcsúzó nap sugárain, mert az most a tengerre bukva mindörökre távozik a földről.

Fantasztikus és változó, szeszélyes és színdús kevergés ez, amelyet ezek a felhők járnak a haldokló nap körül. Hogy sietnek, hogy változnak, minő sürgést-foszlast visznek véghez. Nincs nyugtuk, nincs önuralmuk, csak nagy vágyódásuk látszik, mellyel keresik a nap búcsúzó sugarát, hogy még egyszer feléledjenek benne.

A nap méltóságos és nyugodt közöttük és tudja, hogy hullámsírba kell hanyatlania és készül a nagy útra. Most arca megváltozik. Ezek a nap végső percek, a nap arculatja nem hizlaltan kerek többé, de hosszúkássá válik. Ez a facia hypokratia, a végpercek a lenyugváshoz. A sárga szín is eltűnik a nap képéről és vörös narancsá sötétül a színe. Alakja most majdnem szilvaszerű. Egy-két ujj széles felhőborogatást borít fejbúbjára és közben még jobban megnyúlik az arca. Teste alsó részével már keresi a tenger vizét, hogy abba fojtsa ragyogó életét. Nagy változás van körötte; a távolabban álló felhők kezdenek elhalni és fénylő színalakjuk szürke sötétbe hal

el, csak fölötte van még szép világosság. De a nap már unja lassú haldoklását és siettetni önhalálát.

Arca széle elérte a tenger vizét és mohón oltja bele képét, mintha szomjazna a tenger vize után. Egy jó ujjni hiányzik már belőle, azt már kioltotta a tenger és ő most ráült teljesen a vízfelületre, hogy mint egy nagy tallér, amely valami perselybe belecsúszik, úgy süllyedjen bele ő királytestével a sós habokba.

A felhőcsoport feketülő gyásszal kíséri öngyilkosságát. Csak diadalútjának nyoma ragyog a felhők között, egy széles aranyos sávval, mintha a dicsfény örök fénye világítana királyi pályája nyomán.

És a napkirály hanyatlik, már féltését beleölte a kérlelhetetlen víztömegbe; de ő nyugodt és királyi. Nagy létének fenséges tudatában süllyed tovább alá a mélységbe.

Most öt ujjni látszik csak ki belőle és ekkor hamiskásan kacsintgatni kezd és fenn lebegő része szétnyúlik a tengeren, mint egy összelapuló süveg, melyet felülről egy óriási hüvelykujjal szétlapítanak. És az ellapulás egyre tart, míg csak annyi látszik ki belőle, mint egy jó vastag narancshéj, amely a tengerre ülve fényleni tud. És az utolsó pillanatban megint felvette a nap azt a színt, melyet a narancsgyümölcs ismertetett meg velünk az életben. Egy nagy, egy fényes, egy áttetsző ragyogású narancshéj, mely világító erővel, lebegve ragyog a tengeren ez az utolsó maradványa a királyi napnak. És nincs fel-

hőkiséret és nincs semmi más játék többé, csak egy libbenés van még és a tenger elnyelte a napot. Fönt az égen a nap nyomán egy fényes út ragyog még, melyet megfutott az örök törvény révén az a fényes tűzgolyó, mely sohasem ugyanaz nekünk és ha száz évig látjuk is mindennap felkelni, mindig örülünk ébredésének és ha száz évig látjuk is nyugovóra térni, mindig fájva nézzük nagyszerű halálát.

A tenger fodrosan csapdosta a hajó oldalát, mint aki boldogan bevégezte napi munkáját, mert hűvös birodalmába lecsalta és ellopta az emberek vágyó szemei elől a gyönyörű, a ragyogó, a színek és a fények egyetlen királyát — a napot.

Chiffa.

Napsugár játszott a falon, mikor felköltöttek, hogy útra keljek. Gyönyörű kék volt az ég, amilyen kék csak nyáron szokott lenni a mi alföldünk felett, de itt februárban ugyanoly szép díszben pompázott, amely kék szín élénk ellentétben volt Algir város fehér falaival. Nem telt bele ötven perc és mi autóra kapva robognak a serpentin-úton Mustafa Pasa felé, hogy átkelve az első hegyhalmon, Afrika vörös testű földjén vágassunk Blida felé. Érdekes és újszerű volt a vidék. A francia kultúra gyönyörű eredményeket ért el e vörös ragyás földön, az egész olyan képeket adott gazdag ültetvényeivel, mintha ez nem Algir volna, de maga Délfranciaország, egy pár száz kilométerrel még lejjebb csúszott kiadásban.

Február volt és a gólyák kis csapatokban álldó-gáltak a vizek partján, mint akik várakoztak a késlekedő időre, hogy aztán útra keljenek és tavasz szárnyán érkezzenek az alföldi rónaságra. Az autó sebesen haladt és kis tanyák, francia mintára épült faluvárosok és mezőgazdasági épületcsoportok vonultak el mellettünk. Jó két órai útba került, míg elértük

Blidát. Ez egy francia garnizon állomáshelye, egy kis arab város, európai negyeddel, semmi különlegesség, még csak nem is érdekes az egész hely. De annál furcsább és különlegesebb az a vásár, amelyet itt a nagy vásártéren az arabok rendeznek.

Aki nagy emberfelvonulást, emberfajkeveréket, színes csoportozatokat és hullámozó emberrajt akar látni, az nézzen meg egy ilyen vásárt. Mily tömege a keleti népnek és mily összevisszasága a tömegnek. Hogy forog, él, mozog, tolong és fúrakodik ez a különös emberkeverék. Mindenik siet és mindenik izgatott, ők zajjal és izgatottsággal bonyolítják le üzleteiket, amelyek csak fillérnagyságúak azokhoz az üzletekhez képest, amelyeket a nyugateurópai ember, a lehető legnagyobb nyugalommal, egy arcizmának megrándulása nélkül bonyolít le. Nagy gyönyörűség nézni ezt a hullámozó tömeget, amint burnuszerdőként mozog és él az egész vásár és el is néztem volna órák hosszát a különböző árusokat, ha a véletlen nem sodor a húspiac felé, ahol birka, kecske és ürühúst mérnek és ahol éppen akkor egy szegény tevét daraboltak fel, hogy kimérjék azt, az arabok között. Ugy megsajnáltam ezt a szegény ostoba állatot és úgy megundorodtam annak bordás testétől, hogy társaimat útra siettettem és rossz érzéssel hagytam el a tarka népet, melynél különb embergyűjteményt pedig aligha láttam azelőtt. De mindig az a szegény teve járt az eszemben, amely hosszú sivatag-útja után itt fejezte

be életét egy késszúrás által, hogy aztán félig sülve, félig nyersen arabok lakomája legyen.

Mi tovább mentünk és mindannyian a szabadba, az őstermészet környezetébe vágytunk. Nem sokáig kellett várakoznunk és kint jártunk az Atlasz-hegység sárgatestű földjén, amelynek mély völgyeiben zuhogva hull alá a víz, hogy pataktestével utat törjön vízerének és elérje a tengert.

A nap ragyogóan sütött és érdekesen szép volt a táj. A sárgatestű hegyoldalon lomha színű zöldes bokrok csenevész raja tanyázott és a kopasz hegy teste a kén bágyadt színével sárgállott a napfényen. Mellettünk mélységes szakadék, amelyben nagy játékot űzött az alázuhanó víz. Vízesés vízesést követett és egyik zuhatag ügyesebb volt a másiknál. Nem volt pillanat, nem volt egy mozdulata sem a gépkocsinak, mely ne hozott volna egy új meglepetést elő. Örült az ember lelke, hogy gyönyörködhetett a látványban és mindig várta az új látványosságot, hogy örömét fokozhassa. Mennyi erő van a természetben és mennyi változatosság; dacára, hogy koronkint olybá tetszik, mintha ugyanazt a látványt látnánk magunk előtt. Szín és fényhatás, csoportkép és halomalakulat, növény, fa és szikla elrendezkedés mérhetetlen változata ez, amelyhez vízzenével szolgál az alábukó patak állandó csobogása. Nagyméretűen szép volt a völgy, a jónevű Chiffa völgye, amely az Atlasz-hegység egyik nagy híressége. Órákat át

lehetett volna rajta kocsizni és az ember nem győzte volna újszerű voltát dícsérni. Nagyon messze elmaradt a völgy bejárata és mi folyton a hegyoldal változó alakulatait néztük, mikor az autó meglassította járását és a vezető a szomszéd hajlatra mutatott. Tényleg ott valami mozgott, gombolyag módra összszezsugorodva és a mozgó tárgy mögött, a bokor mögött szintén előtűnt egy másik hasonló alak és sorjában aztán még vagy hét, összesen kilenc. Majmok voltak, egy egész karaván, amint vonultak a hegyoldalon ismeretlen tanyájuk felé. Mind leugráltunk a kocsirol és feljűk siettűnk és ami csak nálunk narancs vagy dió volt, azt két kézzel kezdtűk dobálni feljűk. Először eredménytelenűl, sőt kissé meg is riadtak tőlűnk, de aztán egy fiatal felkapott egy narancsot és megízlelte azt. Ettől a perctől fogva nyert űgyűnk lett. Az egész karaván érdeklődése felénk fordult. Figyelve nézték mozdulatainkat és lesték, hogy mit dobunk nekik. A fiatalok voltak a bátrak, akik lemerészkedtek a partoldalról és felkapták kézlábaikkal a csemegét, mig az öregek várakozó állásponton voltak és csak koronként csaptak le, de a gyöngébbekre és elpofozták tőlűk a narancsot, vagy a datolyát. Ilyenkor síró sikoltást hallatott a majomfiók és panaszképpen felénk fordult és szinte követelt valamit a maga számára.

Nagy mulatság volt etetni ezt a majom-karavánt, amely megállt vándorlásában a mi kedvűnkért, hogy

az alamizsnát átvegye, amelyet nekik szántunk: etetni az Atlasz-hegység e bolygó emberforma vadját, amely cigányéletet él és úgy vonul a hegységben, mint a vándorló beduin a pusztaságban. Testük színe épp oly mohásan zöldes-sárga-barna volt, mint a környezet bozótozata és kopár földje. A mimikri elmélet hű képviselői ők és kitűnő szem kell ahhoz, hogy nagy távolság felismerhesse őket az ember a hasonszínű környezetben.

Most megint nagy verekedést rendeztek, mert egyik társam egy kis cipót hajított közéjük és erre a zsákmányszomjas vénnek is beleszóltak a fiatalok osztzkodásába. Egy-két erős harapás és a legidősebb kan széjjel marta az osztzkodó feleket és egy biztos kézmozdulattal magához vette a cipót és guggon ülve nagy szakértelemmel elfogyasztotta azt. A többi egy ideig sikongott még, aztán messziről nézte, mint tűnik el a cipó a karaván vénje gyomrában. Kedves és bolond csapat volt ez, amely Afrika rejtélyes világából hozott valamit élém, valamit, ami groteszk, vad, fantasztikus és bizarr volt egy alakban. Feltétlenül volt ebben a vonuló majomcsapatban valami abból, ami bennünk Afrika titokzatos földjéről rejtve él. Ki tudja, talán annak a nagy ismeretlen világnak előhírnökei voltak ezek az állatok, amely a fekete földrész szívében van s amelynek őserdejében él a törpe emberfaj, amely épp úgy fákon tanyázik, mint ez a szőrös testű emberpofájú állatcsapat. Ez a lát-

vány, ez Afrika képe volt, parányi, nagyon kisméretű kiadásban, de mégis valami abból az exotikus világrészből.

Képes lettem volna elgyönyörködni e látványban naplementéig, ha a majomcsapat kegyes lett volna bevárni, míg elmulatunk velük. De nem azért kóbor lényei ők az Atlasz-hegységnek, hogy az emberi váagnak vagy akaratnak hódoljanak, hanem azért kóbor lények ők, hogy saját szeszélyüknek hódolva, akkor tűnjenek fel az emberek előtt, mikor azt ők jónak látják és akkor álljanak tovább, amikor nekik az jólesik.

Egyszerre csak az egyik anya-majom egy rikácsoló kiáltást hallatott és erre az egész karaván útra kelt. Hiába dobáltunk utánuk frissen sült cipót, narancsot, datolyát, meg diót, ők többé ügyet sem vetettek ránk, hanem tovatűntek a bokros hegy oldalán és összefolytak a hasonszínű környezettel.

Mi sem késtünk tovább, de felkaptunk a gépkocsira és egy pár kilométert futva, még a Chiffa-völgy csodaszép medrében megfordultunk és a hegylánctól egyenes irányban siettünk ki a tengerpartra. Gyönyörű út volt ez. Gazdag szőlőtelepeken vitt keresztül és fölérve a szélső halomra, közvetlen előttünk volt a tenger, mely szenvedélyes erővel csapdosta Afrika partjait. Nagyon szép színellentét volt a vas-oxidtól vörös szántóföld és a malachit színű tenger-víz, melyen az afrikai nap sugártöréssel játszott. Gaz-

dag színváltozatok, pazar finomsággal váltakoztak előttünk és az ember érezte, hogy amily gyönyörű ez a látvány, épp oly gazdag is az a föld, amelyen az autó halad.

A távol láthatár sarkában egy fehér pont tűnt fel, ez volt az összezsugorodott Algir város képe, amelyet gyors fordulatokkal közelebb hozott az autó, hogy a város falaiba öljön aztán bele minden színt, hangulatot és csodálatos képet, melyet ez az érdekes föld és amelyet a vadregényes Chiffa völgye csak felidézett.

Néma tragédia.

Ifjú volt Gellért és lelke akkor ébredt tudatára annak, hogy a vegetatív élet fölött van egy sokkal magasabbrendű élet, az, amelyet az emberben levő vágy, a lélekben kifejlődő hivatás, szab az egyén elé. Feláldozni mindent, az egész életet, egy magasabbrendű valaminek, mint a földi lét, hogy az ember neve egy fogalomná váljék; ez a gondolat bontakozott ki Gellért lelkében, amint ifjú lelke lassan érni kezdett.

Lázás lelkesedéssel és szomjúhozó lélekkel olvasta a nagy emberek életrajzait és átélte azokat a nagy küzdelmeket, amin egy-egy kiváló egyén átment, mire neve tisztult alakban emelkedett ki a köznapi tömeg fölé. Megértette és belátta, hogy nagy életpályák megfutasához óriási akarat és lankadatlan munkaerő kell, mert az érvényesülés törvénye azt mutatja, hogy nem elég az ember bensejében megszületett génusz, de hihetetlen mennyiségű energia is kell ahhoz, hogy ez a génusz kifejlődhessék és érvényesülhessen.

Legjobban lekötötték figyelmét a nagy kutatók életleírásai és azok a csodálatos viszontagságok, ame-

lyek addig zavarták, akadályozták, hátráltattak egy-egy kiváló embert pályafutásában, míg végre az — mint a mesebeli hős, a hétfejű sárkány hét fejét egyenkint győzve le, — minden nehézséggel megküzdve, elérte a sikert.

Ekkor húsz éves volt, már egyetemre járt, de nem érdekelte őt semmi abból, amit ott a felső iskolán előadtak. Az nem az volt, amit ő keresett. Az a napi kenyér volt, de nem a génuszok tápláléka. Azokat ő más könyvekben találta meg, amely könyvek nem voltak mások, mint híres emberek életrajzai.

Az élet hű rajza volt egy-egy ilyen élet története, amelyből egy-egy génusz alakja diadalmasan emelkedett ki. A sok olvasás eredménye az lett, hogy Gellért melankóliába esett és meghasonlott az egész világgal. Nem érdekelte semmi. Sem családja többi tagja, sem barátai. Lelkébe keserűség lopódzott, mert nem tudta mit tegyen és nem tudta, miképen oldja meg életét úgy, hogy ő is a nagynevű emberek sorába emelkedhessék. De a véletlen, az ember sorsának ez a legnagyobb irányítója, Gellértet is elindította az útjára. Az a véletlen pedig azzal kezdődött, hogy az ifjú nagybátyjától tízezer forintot örökölt.

Ekkor tisztában volt azzal, hogy mit kell tennie; úgy érezte, hogy megnyílt előtte a világ és az isteni gondviselés ujjsmutatása volt az, amely neki megadta az első lépéshez az eshetőséget, hogy aztán saját erejével vívja ki a többi. Pár hét alatt fölkészült és

elbúcsúzott családjától azzal, hogy külföldre megy tanulmányútra. Voltaképen azonban ő nem a művelt Nyugatra vette útját, hanem Afrika felé, azzal a szent elhatározással, hogy felkutatja annak még ismeretlen vidékeit.

Szorgalmasan tanult arabul, aztán Tunisz felé ment és az Atlasz-hegységen áthaladva a Szahara szélére ért, ahol beduinokhoz csatlakozott, akikkel át akart kelni a Szaharán, hogy aztán kutató útját Afrika belsejében megkezdje. Minden segédkönyvet vásárolt és azokat buzgón olvasgatta, tisztában volt azzal, hogy mit kell tennie és hogy a Congó folyásától délfelé tartva, mely tájakat kell felkutatnia. Ekkor Tinbaktu felé tartott karavánjával és élvezte a nélkülözéseket, amelyeket el kellett szenvednie e kóbor utazás alatt.

Arra a nagy öröme gondolt, hogy mindez tudva lesz róla és példaadásul lesz felemlítve a késő nemzedékek előtt. Ekkor már három hónapja volt úton. Szüleit csak Biskrából értesítette elhatározásáról, úgy, hogy azok csak akkor kaptak hírt hollétéről, mikor ő már jól lent járt a sivatag közepén. A karaván-út alatt terveit egyre szőtte, hogy átkutatva az ismeretlen vidéket, mint fogja felolvasásait megtartani és kutatásairól minő könyvket fog kiadni. Hír, dicsőség, vagyon, egyszerre száll majd hozzá, mint a mesebeli tündér ajándéka.

Egy reggel fáradtan ébredt, úgy érezte, mintha

összes csontjait összezúzták volna valami láthatatlan gépben, amelybe addig tették be, míg ő éji álmát aludta. Nehezeére esett a tevére felülnie, mikor a beduín indulásra serkentette. De azért csak felült tevéjére és a karaván elindult. Egész nap fázott, pedig a nap oly perzselően sütött, hogy a nehéz kask alatt is érezni lehetett tűszúrásszerűen égető sugarait. Gellért érezte, hogy nem bírja tovább az utat, szemei égtek a láztól és szédülés kerülgette. Kiáltott a beduinak, a karaván megállt és ő nagynehezen leszállott a tevéről. Nem tudott tovább menni. Megkérte a beduint, hogy csináljon táborn és állítsa fel a sátrat. Előszedte orvosságát és egy-két adag kinint bevett. Nemsokára érezte a gyógyszer hatását, a füle zúgott és ő bágyadtan dőlt le takarójára. Egész éjjel gyötörte a láz és reggelre sem csökkent ereje. A beduinok körülállták az ismeretlen embert és nézték, amint sárga arcán átlebeg a láz heve.

Gellért nem birt mozdulni. Lázálomban volt, hol öntudatnál, hol öntudatlanul. Még a legszerencsésebbek voltak azok a pillanatok, mikor öntudata elhagyta, mert akkor úgy érezte, hogy valami étheri könnyűség szállja meg tagjait és ő lebeg-lebeg valami űrben, amelyhez semmi köze, az őt körülvevő kietlen sivatagnak. Mikor fel-felébredt lázálmából, akkor halk zokogás tört elő belsejéből, mert érezte, hogy óriási távolságra van nemcsak övétől, de a

legelső fehér ember-tanyától is, amelyet elérni legalább is kétheti út.

A beduinok napokig nézték az ismeretlen szenvedéseit és látták, amint könyek csurognak le arcán, de nem értették fájdalmát és nem is érdekelte őket az ismeretlen fájdalma és haláltusája, aki valahonnét nagy messziről jött erre a tájra, de hogy mi vég hozta erre őt, azt nem ismerték.

Gellért ezalatt ott kinlódott a sátor alatt, sok ezer kilométer távolságban emberi lakásoktól. Mikor öntudata még egyszer visszatért, fájó szívvel gondolt övéire és imára kulcsolva kezét, áldást küldött feléjük. Nem sokáig kinlódott aztán már. Hetednap reggelén, mikor a sivatag mélyében felfakadt a hajnal, ő szépen elaludt, hogy többé fel ne ébredjen. A beduinok éppen imájukat végezték a felkelő nap előtt, mikor Gellért napja örökre leáldozott. Vége volt.

Az arabok szokás szerint benéztek hozzá a sátorba és mikor látták, hogy nem mozdul, összebújtak, tanácskoztak és aztán szépen elszedtek Gellértől mindent, amije csak volt, a homokba pedig egy kis vackot ástak, abba aztán beledobták az összezsugorodott testet, betemették homokkal és ők még aznap tovább álltak Tinbuktu felé.

Hogy ki volt az az ember, mit tudták ők, hogy miért jött erre a vidékre, mit bánták ők! Hozzájuk csatlakozott, de Allah magához vette őt, ők eltemet-

ték, ennyi az egész. Ez volt Gellért sorsa és ennek így kellett lenni.

Gellért családja évekig kerestette az elveszett fiút, de nem tudott meg mást, csak annyit, hogy egy karavánnal útra kelt a Congó felé, aztán nyoma veszett. A beduinok nem kerültek sokáig vissza Biskrába, csak két év múlva jött egyik oda, az mesélte aztán, hogy volt egyszer velük egy fehér arcú ifjú, de ott halt meg a sivatagban és ott nyugszik valahol messze délen a homoktenger mélyén.

A nagy álmoknak, a nagy vágyaknak, annak a feltörő életnek összes eredménye, amely Gellért lelkét nemes törekvéssel töltötte el, egy homoksir lett a vége, amely valahol messze, a hihetetlen pusztaságban van elrejtve a Szahara mélyén, hogy soha senki meg ne lelje és soha senki meg ne sejtse, hogy ki nyugszik benne és mi vágy űzte arra! A futó homokkal egyértékű az emlék, melyet az ifjú magának emelt, mert csak a siker az, amely az emlékezetre számot tarthat; — aki elesik mielőtt célját eléri, az hiába élt! ...

Az oázis.

A homoksivatag távoli sarkában, zöld fénnel csillog a napfényen egy üde pont, ez az oázis. Még messze van, még sok homokbuckán kell átkelni, még milliárd és milliárd homokszemen kell áthaladni, míg oda érhetünk. A tevék lassan másznak, mint akik unják az utat a szikkadt, szennyes földön. Egy-egy közülük néha felveti fejét és néz maga elé, mintha a hűs város mese levegőjét keresné, hogy nem érzik-e még odáig a zöld kertek üde lehelete. Dehogyan érzik, hisz oly kegyetlenül rideg a föld a karaván körül, hogy a száraz homok nem enged semmi friss, üdítő szellőt érvényre kelni, a kietlen földön. Nagyon meg kell szenvedni azért, hogy az ember végre egy bájos hangulatú oázis kertföldjére érhesse.

De az idő múlik és a karaván halad és a láthatár sarkában egyre nőnek, egyre emelkednek a pálmafák, amint a menet közeledik feléjük. Az a kis zöld pont kiszélesül és csakhamar egy pálmacsoport lesz belőle, amely kifejlődik egy gazdag, dúslevelű páлмаerdővé. Már nincs messze, már látni a pálmák koronás fejét, amint hajladoznak a lágy szellő suha-

nására. Mindmegannyi, mint egy király magasan hordja büszke levéltaraját. Ők szent testőrök, a Szahara sivatagjában felfakadó drága kincsnek, a forrás-víznek büszke testőrei ők. Számuk ezer, sőt annál is több, mert ameddig a víz ott a kis völgykatlanban felbugyog, addig állnak ők ott, mintha egy magasabb erő parancsának engedelmeskedve, rukkoltak volna ki az üde patak őrizetére.

Most eléri a karaván az oázis szélét, az első pálma elmaradt mellettük és beérünk a kertek birodalmába, az oázis szívébe, az oázisba, amelynek mesés lénye magával ragadja, elbájolja és boldoggá teszi még a legzárkózottabb lelkű embert is. Magával ragadja, mert olyan újszerű, amilyet nem látott és nem láthatott máshol sehol, elbájolja, mert ami gyönyörűség Kelet szépségében csak él, az itt mind megjelenik egyszerre előtte és boldoggá teszi, mert hisz megtölti a lelket egy oly hangulattal, amelyhez hasonló a földön nem, legfeljebb a földöntúli paradicsomban lehet, ahol örök boldogságban élnek az emberlelkek, a le nem nyugvó arany nap keretében.

Leszállunk a tevékről, az oázis földjén vagyunk. Gyerünk és élvezzük ki ezt a csodaföldet minden szépségével, minden pompájával. Tűnjön el az ember és a természet az ő fenséges valóságával hadd jelenjen meg előttünk. Egy kis csermely csillog a fák alatt, amelynek partjait kertek övezik, de ezek a kertek nem egyszerű fűtarlók, de virággyűjtemények és

gyümölcskiállítások, amelyek gazdagabbak a kincses házak drágaságainál és szebbek az ember alkotta műremekeknél. Gazdagabbak, mert a természet fantáziája sokoldalúbb az emberlélek csekély erejű képzelőtehetségénél, és drágábbak a holt kincsek halmozásánál, mert itt minden él és az élet az ő nagy hatalmával teszi azt drágává és varázslatossá.

Egy csodálatos csend veszi körül az embert a szabad égboltú pálmakertben. A nagy, a mesébe illő, a regevilág hatásával hasonló délvilág impozáns csendje ez, amely rejtélyeket hirdet, amig bűbájos megjelenésével rabjává teszi az embert. Mert minden csodálatos az oázis szent hangulatában, a pálmák, a kis dúslevelű kertek, a benszülöttek síktetejű sárházikói és a mecsetek tarka épületei. Kelet varázsát hirdeti minden egyes oázis és egyúttal hirdeti a nagy, a hatalmas természet földöntúli erejét is, amelynek ilyen gyönyörű megnyilvánulását mindenkinek térdelhajtó hódolattal kell üdvözölni.

Hisz alig lép az ember pár lépést, újabb és újabb gyönyörűség tárul elé. Hol egy csoport pálma, hol a dús levelű fák alatt egy tömeg virág.

Oh drága pálmák, az oázis büszkeségei vagytok ti, akiknek datolyát érlelő királyi feje nagy messzire hirdeti e völgykatlan gazdaságát. Édes pálmák, ti, akiknek gyönyörű gyümölcsén színalakban állandóan ott ragyog a déli föld arany napjának ragyogása, ti vagytok e föld legszebb alkotásai, mert hisz

jelenlétetek hirdeti a napot, az örök tavaszt, a tündöklő világot. Mennyi napfényben fürödtetek ti, míg büszke fejetek ilyen fényes koronává lombosodott, oh hányszor csillogott szemével felétek a déli nap fényes ragyogása, míg felnőttetek oly magasra, hogy innét integessetek szél fúvásakor hódoló köszönetet kelet napjának királyi arca felé. Ahol a pálmaerdő él, ott él a dél varázsa, ott rejtőzik a regék titokzatos lelke és ott alussza igaz álmát a mese, amely aztán ott kél életre, hogy elindulva, boldogítsa az egész világot. És mily szép az ilyen pálmakert, mily hatalmas és mily fenséges. Gyermekkorunk összes vágya van előttünk, ha őket látjuk és szomorú lelkünk egyszerre megtelik életörömmel, ha feléjük tekintünk, mert ők az arany nap országának büszke fejű katonái. De az oázis varázsa nem hal meg naplenyugtával sem, sőt talán fokozódik. Először lessük meg, mint száll le a nap a pálmaerdő között, aztán élvezzük végig az oázis tündéri mivoltát egy holdas éjjelen.

A láthatár sarkában száll alá a nap, sok ideje van már hátra a föld színén. Arany sugarait lelke egész erejével szórja az oázis pálmaerdejére. És a pálmák, a gyönyörű pálmák mind úgy ragyognak, mintha aranyfüst lepné el karcsú testüket. Tündéruijak futnak végig a pálmaleveleken és ezek egyszerre mind arany szegélyt nyernek. Égni látszik a táj és aranymáglyán villognak a pálmák, pedig csak a nap gyűjt közéjük egy fényes ragyogású fáklyát, hogy elbű-

csúzzon kedves növényeitől. Majd vörös narancs lesz a nap színe és ekkor az egész tájék ilyen színbe öltözködik. Virág és pálma, fű és bokor, sőt maga az oázis körül elterülő rengeteg homoksivatag is vörös színűvé változik. És míg a színek e csodás változások nagy játékát űzik, azalatt a lanyha szellő susogva száll át a pálmalevelek nádszerű széles ívein. Egy bájos hangulat ül és uralkodik az egész oázis felett. Gyönyörűség járni a buja kertek között ebben a tündéri naplementi hangulatban. Nincs lélek és nincs ember, aki ujjá ne születne e fenséges hatás alatt. A vágyak elapadnak, a sóhajok elhalnak és a fájdalemek megszűnnek itt, mert az ember csak egy dolgot lát és csak egy dolgot élvez, a délvidék búbajos hangulatát, mely itt az oázis nagy kertjében előtte feltámad, megjelenik. A jelenségek könyvének egy lapja az oázis, amely élő fákkal és nyíló virágokkal van illusztrálva. Egy nagyméretű nyitott könyv ez, amely hivatva van arra, hogy a mesék az ő földjéből szülessenek meg és meg is születnek azok, hogy az öt világrésznek gyönyörére legyenek, csak várni kell, míg a nap egészen lenyugszik a homoktenger földjén.

Esteledni kezd, a nap már csak visszfényével ragyog és csak aranyújtásos útja jelzi, merre szállott alá. Most pár percig megvárni kell, míg beáll az esthomály, mert a szürkület itt rövid, itt nem kedvelik a határozatlan színeket, itt hol arany ragyogásban ég a táj, hol sötét éj borul rá.

Lenn vagyunk a sárházak között és kikeresünk magunknak egy magasabb sárkunyhót, amelynek lapos tetejére gyékényeket hordanak, hogy arra fekve, élvezzük az éjszakát, kelet éjszakáját, a ballet-szerű hurik mesetermelő éjét, amely csupa rejtély, csupa csodálat és csupa bűbáj.

Nem kell sokáig várni, pár perc és beáll az est. A nagy, az ünnepélyes est, amelyben holt ajakkal hallgat a sötétség. Egy sík tetejű sárház tetején pihenünk és lessük a pálmabirodalomban a csillagok érkezését. És azok jönnek, sorra tűnnek fel a csodás égbolton, mintha egy láthatatlan kéz gyújtogatná fel csillogó mécsesüket. Oh, ti örök fényben úszó, ég gyémántjai ti, mily szépek vagytok itt a déli ég bűbajos egén. Színetek, ragyogástok, tündökléstek, mintha megszázszorosodott volna, hogy ne bírja rólatok levenni az ember tekintetét egy pillanatra sem; de elmerülve csodafényű csillag lelketekben, saját lelkét megifjodni érezze. Aki a délöv csillagdús egét látta egy éjszakán, az egyszerre megfejtve találta azt a nagy rejtélyt, amely titokzatosan van elrejtve az emberek elől, azt a rejtvényt, amely megoldaná azt a nagy kérdést, hogy miként születnek a mesék. Nem kell ehhez magyarázat, nem kell ehhez semmi szó, csak fel kell nézni délvilág csillagdús egére és ott a magyarázat, ott a felelet, ott van a regék kincses háza kirakva az ég búrájára.

De fokozzuk a bűbajos éj rege hangulatát. Hív-

juk meg keletről az éji holdat és nézzük ezt a fenséges látványt, mint hinti az be ezüst sugarakkal a pálmák aransugárhoz szokott királyi fejét.

Oh, drága hold, mily bűbáj az, mely benned lakik, hogy ezüstmenyasszonyi mezbe tudod egy sugárlöveléssel bevonni egy szempillantás alatt az egész oazist. Mely tündér adta neked ezt a gyöngéd, édes ezüst színt, amely királynői fénybe borítja a királyi kertet. Ezeregyéj összes fejezete ott van megírva a holdsugarakban, amelyek ott játszadoznak az oasis gazdag pálmáinak és csodás virágainak édes arculatján. Nem kellett ide fantázia, csak egy egyszerű okos szem, amely meglátva e bűbájos hangulatokat, azt regealakban elbeszélje a kíváncsi embereknek. Mert az ezeregyéj meséjét nem az emberi fantázia szülte, de az anyatermészet, az oasis földjén, a napfényen és a holdsugár segítségével, amelyben segít neki a kék ég csillagtábora és a pálmák között ringó édes illatárján kavalgó lanyha szellő.

Mert ha valaki azt kérdezné tőlem, hogy ismerem-e az Ezeregyéj meséjét, azt felelném neki: „Nem csak ismerem, de tulajdon szememmel láttam is azt!” És a kérdezősködő mohó szóval faggatna: „Hol láttad azt? Feleletem egyszerű volna és igaz: „Menj le a messze Délre, oda, ahol a nagy homoksivatag között egy-egy kis földdarabon a pálmaerdők lelke él és ott az oasis szent földjén, nézd meg a ragyogó napot, amint a pálmaerdőkben fürdeti arany fejét és

várd meg az ezüst holdat, amint a szent csillagok
közül gyönyörködik az oázis gazdag növénydíszeiben
és akkor elhiszed nekem és megesküszöl te is, hogy
láttad, hogy átélted, hogy átélvezted az Ezeregyéj
mesének nem egy, de összes fejezetét.

A rejtélyes muzsika.

Nyolc tevéből és két számárból állott a karaván, mellyel útra keltünk, hogy átszelve a sivatag egy részét, Toogurtba menjünk. A tevéken élelem, tűzifa, tömlőkben víz, sátorfölszerelések, főzőedények s az állatok számára abrakok voltak. Egy arab vezető ült az első számáron és élén haladt a karavánnak.

A másik számáron, amely leghátul ment, még egy benszülött szolga volt, akinek nyakába raktuk a kodak-gépeket, triäder-látcsöveket és a filztakarójú vízbutyokosokat. Mi hárman pedig, két angol barátom meg én, a fölnyergelt tevéken helyezkedtünk el. Biszkrából keltünk útra s az Atlasz-hegység magas hegycsúcsai felől hűvösen fújt le a szél az oázis pálmái közé és meg-megrázta az üstökösfejű datolyafákat, amelyek mélyen hajtották le fejüket a szokatlan északi vendégek előtt. Mi nem törődtünk az idővel, de gyönyörködve élveztük azt a nagy mulatságot, melyet a teveháton való utazás nyújtott és érdeklődve tekintgettünk le a magas nyeregből az öreg Biszkra-oázis kertjeibe, mert olyan csodaszép, bűbajos hangulat volt az, amint áttekintve a sárkeri-

téseken, elnéztük a nagy pálmák alatt rejtőzködő kis arabkerteket, melyek az oázis földjén a felfakadó víz körül tenyésztek.

Egy más, egy új, egy tropikus, az arany napsugárban ragyogó s az álmok világát hirdető hangulat volt az, mely ott előttünk elvonult, koronként egy-két fehér burnusba takart arab alakja is feltűnt a kert finom vonalai között s a vályogból készült, sárfészekszerű házak között ott fehérlett az öreg mecset ünnepléses alakja; míg az egészét mindenfelől és mindenütt büszkefejú, sudár pálmák díszőrsége övezte, melyeknek lábánál ott csillogott a sűrű fügefalom-bok között az oázis drága kincse, a föld mélyének e völgyhajlatban fölfakadt hús vize.

Bár észak felől ridegen fújt a szél és hajtogatta és terelte a büszke pálmák gyönyörű fejét, azért a nap aranyragyogással vette körül a délöv világának e buja szép képét. De a karaván haladt, a kertek tovatűntek, a pálmák maradoztak s a szélfúvásra hajladozva búcsúzgattak tőlünk. Nemsokára száraz, kopár földön voltunk, melyen csak ritkás csomókban nőtt az örömfű, mely szórványosan meredezett ki e száraz, szomjas, kietlen földből. Himbálva dobált a teve, amint nyugodt járással vitte előre különös testét a sárgásbarna kopár földön, melynek színe oly egyszínű az ő testével. A hosszú, messze széles láthatáron nem látszott más, mint szikesfű, s a távol összefutó hajlatában zöldes csíkban tűnt fel — az

összebújó pálmák között — a maradozó Biskra képe. És a tevék egyre mentek, rőt fűvén e földtengernek. A szikes talaj satnya füve el-kiaszott, maradozott s kopasszá lett a föld képe. A messze távol hajlatából holt hullámok raja éledt. Homokbuckák rengetegje kékes-szürke sárgás színben hajladozó felülettel jelezte a világ végét. A tevenyomok szikkadt nyomán mentünk egyre a szél nyomán, mert az minket el nem hagyott; de hátunk mögött egyre fújva, követett a sivatagba. Délfelé volt egy pihenőnk, a tevék lassan földre ültek s mi mögéjük lefeküdtünk. Egy kis evés, egy kis alvás, aztán újra föl a tevehátra, s előre a titokzatos tartományba.

Homokhalmaz van előttünk, homokhalmaz van mögöttünk s ameddig a szem csak ellát, szürkés, sárgás halott világ. Egy száraz, alvó homokhenger az egész tájon, s minden halott errefelé, egyedül a nap, csak az él, meg a szél, mely egyre éledt.

A tevék mennek, mi haladunk, a nap hanyatlik, s arcunkba süt. Sárgára festi az arcunkat, sárgára festi a homokot. Most megállunk, mind leszállunk, sátort rakunk, itt meghálunk. A tevetábor összebújik, a nap a sárga föld alá hanyatlik. Arcra borul a két arab s homlokával csókolja a homokot. Sárga színben fénylik a láthatár még, majd szürke ólom borulattal alkony száll le a halott földre. Kerek a föld mindenfelé, alvó halmok szegik azt be. Tűz csillog a sátrunk előtt, mi körülüljük, az eget nézzük, az estebédnél

beszélgetünk, a két arab meg énekelve imádkozik. Az állatok lenyugodtak, az arabok elhallgattak. Hatalmas csend. Hatalmas éj, csillagmécs és nagy csön-
desség. Csak a földön mozog a homoktábor, a szél zavarja a nyugalimból. A tüzet nagyon csapdossa a vihar, kioltjuk azt és összevonjuk a sátor szélét és lepihenünk. A szél megremegetti a vászonfalakat, hallom, érzem támadó erejét, a földön halkán zizeg valami, a homokszemek lassan vándorolnak a szél nyomán, olyan furcsa vonulással, mintha sorakozva, széttaszítva nyargalnának egymás hátán. A fáradtság lenyomja a szememet, elalszom. Nehéz, mély álomba sülyedek, hogy sokáig tart-e az álom, nem tudom, egyszer csak arra ébredek, hogy a távolban és a közelben egy rejtélyes muzsika szól, melyet előttem ismeretlen hangszerek játszanak és ezeken a hangszereken titokzatos erők egy különös melódiát zokognak. A sátor nyílásához sietek, koromsötét van. Nem látni a csillagos eget, csak a szél taszítja erősen a sátor födelét, ereje hatalmas, a pusztasivatag nagy szabadsága megnövelte azt teljes erejével és így felszabadulva, most kibontakozik és teljes nagyságában nyargal végig a homokfelületen és azt űzi, hajtja maga előtt s az engedelmeskedik parancsának, mert zizegve és sírva menekül előle, de az folyton nyomában van, keveri, csapja, forgatja, szétszórja és leveri őt és a homok sodródik, mélyre hajlik, fölverődik, zizeg és sír, muzsikál és zörög. A titokzatos melódia

egyre szól, rejtélyes hangja nagy távolból hangzik, az egész oly érthetetlen előttem. Felköltöm a sátor előtt fekvő arabot s megkérdem, hogy mi az a rejtélyes dal, amely onnét a messze távolból olyan rémesen s mégis olyan nagyszerűen muzsikál. És ő dadogva feleli :

— Uram, ez a Szahara hangja !

Ámulva hallgatom a különös melódiát, mely homokszemekből a szél járásán születik s a sivatag pusztaságába vész belé. A rejtély, a vad ismeretlenség, a halott föld borzalmas dala ez, mely misztikus hangokon talányokat énekel. Sír a hangja, míg szárazon zörög és elfulladva csuklik el, míg zizegve felsikolt. Az óriási Szahara ordítása ez a hang, mely számum lehével, bömbölve zúg át a fölvert homokfátyolon, mely szitálva hull, amint utrakelve, kavarog a szél előtt és hozzá tompán kopog, mint a megfagyott hó, mely jégkristályban hull alá. De a zenéje e homokhullásnak egy nagyszerű hang, mert e hangban benne él a halott föld hullámverésének zúgása s mindaz a mese, s mindaz a borzalom, mely lelkünkben számum homokszemfedőjéről sejtve él.

Virradni kezd, a sátorból nem látni messze, homokköd zárja el a láthatárt. A szél elemében van, ölébe kapta az egész Szaharát. Viszi a homokot arra, amerre jónak látja. Aláássa egy helyt és föltornyosítja egy másikon. Az egész nagy birodalom mérhetetlen sok billió homokszemével föléledt, megmoz-

dult, útrakelt, a szél szárnyán utazik, de nem tudja, hol áll meg, mert nem tudja, mi végzetet szánt neki a vihar ereje.

Egy napig veszteglünk a sátrunkban, s onnét nézzük az óriás látványt. Másnap reggel napkeltevel az arabok fölébresztenek bennünket, mosolyogva jelentik, a szél elült, a homok megállt, útra kelhetünk. A nap már az égen süt, mi kilépünk a sátorból. Hatalmas Isten, egy új világ van előttünk. Nem egy homokos, fodros föld, de egy mérhetetlen völgyekkel és magas hullámtarajokkal felszántott tenger az, mely homokszemekkel abban a pillanatban dermedt meg, mikor a legmagasabbra verte fel a fergeteg haragja.

Útra kelünk. S bukdácsolva haladunk a tevékkel a homoktengeren, a hullámvölgyeken és hegyeken, míg estére beérünk egy hűs oázisba, amelynek bólogató fejű pálmái között ha átfúj is a szél, az ott lágy és enyhe hangon dalol és nem sír olyan rémes melódiával, mint ott kint a nagy pusztaságban, ahol homokkönyekkel és számum lehének különös sírásával siratja a nagy halott föld, siratja a borzalmas Szahara az ő elátkozott testének rettenetes tragédiáját.

Az énekes madár.

Gyönyörű úton kóboroltam, a Szahara sivatagján, aztán oazisról oazisra menve, élveztem a természet keleti pompájának bűbáját. Milyen más világ ez, mindazokhoz képest, amit idáig ismertem. Félig vadonból, félig mezőből áll. Van benne egy óriási sivatag vadságából valami és van benne a finom, az édes kelet szépségéből egy terület. Sehol az ellentétek nem oly nagyok, mint itten, sehol úgy nem következik a rémületes kietlenségre a gazdag bujaság, mint itten. A szélsőségek világa ez, ahol a természet és minden, ami benne van, az emberek is a szélsőségek világában élnek.

Jó ideje haladtunk, míg végre a távoli oázis feltűnt előttünk és mi megsürgettük a tevéket, hogy gyorsabban meneteljenek. Egy óra múlva már bent voltunk az oázis pálmái között és onnan hamar beértünk a pálmakertek között meglapuló kis arab helységbe.

Nyomorúságos sárkunyhók összeszorított tömege az ilyen arab falu, amelyből ha egyszer egyet látott az ember, akkor látta valamennyit. Nincs abban

változatosság. Sárból van az valamennyi. Sárból a kerítések, sárból az istállók és sárból a lakóházak. Siralmas nyomorúság lakozik bennük. Kendőbe burkolt alakok lézengenek a szűk utcákon és rongyokba burkolt gyerekek futkosnak a házak között. Valami olyan szomorú érzést kelt az emberben az ilyen arab falu, nagy ellentétben a természet gazdag és bűbájos pompájával. Amilyen nyomorúságos itt az emberalkotta ház, olyan gyönyörű a természetalkotta otthon. A lugas és a pálmák sűrűsége. Nem volt semmi kedvem egy ilyen szomorú sárházban lakni. Azért leszállva a tevékről, sátort ültettem az egyik pálmakertben és ott táboroztam.

Csakhamar körülvették sátoromat az arab város alakjai. A kéregetők, a kereskedők és a hírhozók. Tolmácsom sokáig beszélgetett velük, én figyelemre sem méltattam beszédüket, de nem is értettem nyelvüket.

Tolmácsom egyszerre csak felém fordul és így szól:

— Uram, ezek az emberek egyhangúan azt jelentik nekem, hogy egy karaván jön messze délről, estére kelve és Afrika belsejéből hoz érdekes, különös és rejtélyes dolgokat!

— Jól van, — feleltem, — megvárjuk a karavánt és megnézzük, minő dolgokat hoztak!

A nap sétával és tétlenséggel telt el és nem történt más, mint sátoromban heverészve, gyönyörköd-

tem a pálmák gyönyörű tömegében. Boldogan és gondtalanul cigarettáztattam, hevenyészett nyugágyamra dőlve, mikor futva jöttek az arabok, gyerekek és öregek, sőt még aggastyánok is és nagy lármával jelentették, hogy a karaván érkezik.

Fölugrottam nyughelyemről és elsiettem vezetőmmel az oázis szélére, hogy megnézzem az érkező karavánt. Nagyszerű látvány volt, amint a messze láthatárból, mind közelebb és közelebb jöttek a nyugodt járású tevék és szépen sorban vonultak egymás nyomán, hogy elérjék a pálmák tanyáját, ahol számukra friss víz fakad, a lombos fák alatt. Valami olyan szép, valami olyan festői látvány volt ez, hogy nem győztem elnézni ezt az érdekes képet.

Ezalatt a karaván közelünkbe ért. Feltűnt a tevék csoportjában egy királyi teve, egy mén teve, amely hatalmas testével kiemelkedett a többi közül. Fejedelmi példány volt, szép szakállas és rótt szőrű, fejét magasan tartotta és büszkén nézett szét a vidék felett. De nem kevésbé volt érdekes a teve lovasa sem. Egy érdekes szemű arab, aki magas, fehér turbánt viselt, amely zöld sállal volt körülkötvé. Ő is büszkén hordta fejét és észre sem vett bennünket, csak nézett biztos nézéssel maga elé.

A falu apraja-nagyja kisereglett az érkezők elé és nagy cécóval fogadta a Szahara vándorait. Azok elléptettek a piactérig és ott a téren mind a földre ültek. Ekkor nagy sürgés-forgás támadt és megkezd-

dődött a teherlerakás. Én visszatértem sátoromba és elkészítettem az estebédet.

Napszállta felé lehetett az idő, mikor emberem nagy futva eljött értem és még alig ért el hozzám, máris nagy sietve fújni kezdte :

— Jer, uram, nagyszerű dolog vár. A Dar-El-Bey sejk egy csodadolgót hozott valahonnét messze délről ; ott rabolta egy nomád törzstől, amelynek az Istene volt. Szebbet, gyönyörűbbet, bájosabbat és ragyogóbbat, szívet-lelket vidítőbbat nem láttam én soha még !

— Jól van, — mondtam, — vezess az sejk elé.

Egy pálmadús kert felé mentünk, ott volt Dar-El-Bey otthona. Kis kerítésen osontunk be és ott a pálmák alatt egy gyékényen ülve, ott találtuk a fehér turbános, zöld szalagos sejket.

A zöld szalagot turbánja díszéül Mekkában kapta, mikor Allah szent prófétájának sírjához elzarándokolt.

A nagy sejk mosolyogva fogadott és tolmácsom útján így szólt hozzám :

— Tudom, mi járatban jössz, te lányos képű ifjú, kinek halavány arcát a nap meg nem süti hazájában és kőfalak közé szorulva éled életedet, míg toronyos házakban imádod a keresztre feszített Istent. Örülök, hogy eljöttél, mert látni fogod, hogy a mi nagy világunkban is élnek még csodák, amelyeket sem mi, sem ti megfejtani nem tudtok.

— Az, amit én neked most mutatok, az egy távoli, egy rejtélyes nép köréből való. Elhoztam tőlük magammal, mert kérésemre nem adták nekem!

Ezzel elővett egy tarka kendőt és annak selyméből lassan kigöngyölt egy kis kőszelencét. A kőszelencét letette maga elé a földre, megérintette botjával és az érintésére felpattant annak kőfedele és kiugrott a szelence kőpárkányára egy picurka kis tarka tollú madár és csőrét csattogtatva, szárnyát rebbegetve, énekelt gyönyörű, tiszta, bűbájos hangon egy bájos dalt, mintha kelet bűbájának rejtélyét dalolná abban a dalban el. Elámulva hallgattam az énekes madár rejtélyes dalát, de egyszerre csak egyet fordult és visszaugrott kőkriptájába, dala elhalt és ő magára rántotta a kis szelence födelét, mely eltemette őt. Dar-El-Bey rám nézett és büszkén kiáltott felém:

— Nos, mit szölsz ehhez?

— Nincs szavam, — feleltem. — Azaz, hogy volna egy, te azt mondtad, hogy azért hoztad el ezt a csodát egy messze déli ismeretlen néptől, mert nem adták kérésedre neked! Ugy most nékem ez alapon volna egy kérésem!

Dar-El-Bey szemei felvillantak.

— Parancsolj velem! Kérésed már is teljesítve van!

— Add nekem e bűvös szelencét! — szóltam én.

És ekkor nagy csodálkozásomra felállt az arab és fölvéve a kis kőszelencét, elém tette azt.

— Legyen ez a tiéd!

Én boldogan köszöntem meg a Dar-El-Bey szivességét és tolmácsommal távoztam. Oly boldog voltam, hogy csak a kis kőszelencét néztem és nem is figyeltem tolmácsomra, aki szótlanul és elgondolkozva ballagott mellettem. Sátoromban én is megkoppantottam a kis szelence födelét, mire a rejtélyes madár nékem is elénekelt az ő rejtélyes dalát. Mikor a madár visszabújt kőrejtekébe, akkor nagy boldogan rászóltam a tolmácsomra:

— Mégis csak nagyszerű ember ez a Dar-El-Bey, látod, a mi hazánkban nincsenek ilyen emberek!

A tolmács szomorúan válaszolt:

— Uram, mi el vagyunk veszve!

— Miért? — kérdeztem.

— Mert te uram, nem ismervén e nép lelkét és szokásait, nagy veszélybe döntöttél bennünket.

— Mondd el hamar, amit gondolsz, — sürgettem tolmácsomat, mire ő így szólt:

— Nézd uram, te elkérted tőle ezt a madarat, ő azonnal odaadta nagy boldogan és szeme még fel is lobbant örömeiben; mert látod, te ezáltal kiszolgáltad magadat neki. Ő ugyanis megvárja, míg te elhagyod ezt az oazist, amelyen téged vendégének tekint, aztán utánad vágtat és elszed tőled mindent, természetesen kérve és hivatkozva arra, hogy ő is neked adta Allah nevében mindenét, amije csak volt.

— De hát mit tegyünk?

— Ezen töröm én is a fejemet.

— Meg kell szöknünk!

— Türelem, — felelt a tolmács, — csak ne feledd, ez nem olyan könnyű dolog, lévén ide pár száz kilométer a legközelebbi oázis. Innen mi csak nagy furfanggal menekülhetünk meg, túljárva a sejk furfangos eszén.

Egész éjjel tanakodtunk és másnap estig meg is állapodtunk abban, hogy miként szöknünk meg a sejk tanyájáról. Estére meghívtam magamhoz vendégül Dar-El-Beyt. Ami konyakom volt, azt mind előszedtem és embereit is jól tartottam égetett borral. Embereim ezalatt nagy titokban készülődött. Minden be volt csomagolva, csak a tevékre kellett a podgyászt rakni és azokat fölnyergelni. A tevéket itatni küldtük és onnét azok nagy felvonulással vissza is jöttek, de aztán parancsot adtam, hogy hajtsák őket a legelőre.

Emberünk engedelmet kért erre magától a sejktől, aki egy beduint adott őrizetül embereim mellé. Ezt leitatni nem volt nagy nehézség. Mi, amikor ők lenyugodtak, tértünk haza. A sátort gyorsan széjjel-szedtük. Aztán a kerti palánkon átcsúsztatva a pakkokat, kiszöktünk a legelőre. A sejk beduinja ekkor már jókedvű volt, de visszatérni nem engedték, hanem egy pár aranyat ígérve, kértük, hogy legyen segítségünkre a nyergelésnél. Az nem tudván, miről van szó, hűen engedelmeskedett. Aztán fölültettük őt is egy tevére és nagy csöndben elindultunk. Nem

voltunk még messze az oazistól, mikor észrevettük, hogy a beduin elaludt a teve hátán. Megálltunk letettük a földre, betakartuk egy burnusszal és mikor láttuk, hogy boldogan tovább alszik, mi nagy sietve útrakeltünk.

Emberem jól ismerte az utat és mi biztosan haladtunk és egy félórai út után a lépésből a galoppba csaptunk át. Az éj csöndes volt, a hold fénylett és mi élveztük a ritka látványt, amint a hold fénye rejtelmesen villogott a homoktengeren. Jól meghajszoltuk a tevéket és siettünk észak felé. Nagyszerűen volt a menekülés kieszelve, hogy mindjárt az elején tegyünk meg nagy utat, hogy mire a sejk és emberei a konyak első gőzét kialusszák, mi jó messzire járjunk.

Ugyis történt; az oázis nagyhamar eltűnt a homályos láthatárban és mi kint voltunk a nagy sivatagban. Reggel felé kissé megpihentünk, de emberem sok időt nem adott a pihenésre, mert úgy jelezte, hogy estélig még utolérhet Dar-El-Bey bennünket. Egész nap mentünk. Csak késő éjjel pihentünk le egy keveset. De tolmácsom nagyon nyugtalan volt és két órákor újra felnyergelt. Újra útra keltünk. Virradatkor a távoli hegylánc feltűnt előttünk, amelynek országútja a városba vezet.

— Ha elérjük a hegyláncot, akkor mentve vagyunk, mert az idegen terület, oda nem mer utánunk jönni!

Én nem értettem ekkor még aggodalmát. De délfelé egy homokhalomról visszanézve, nagyon messze a távolban, egy kis porfelhőt láttam.

— Ott jön Dar-El-Bey! — kiáltott vezetőm.

És erre unszolni kezdtük a tevéket. És azok furcsa galoppjukban vágattak a homoktengeren. Pár óráig galopp volt az, kis pihenőkkel, az oldalam szúrt, a lélekzetem kiállt. A porfelhő mind közelebb és közelebb jött. Mi már örömfűvel benőtt földön vágattunk, míg végre a hegylánc első dombját elértük.

A vezető ekkor egyszerre meglassította a tevéket és mi úgy másztunk fel a halom tetejére. Mikor a dombtetőre értünk, iszonyú ordítással, királyi tevéjén ülve, ott nyargalászott Dar-El-Bey a halom alatt és puskájából elkecserevedve lövöldözött a levegőbe. Mi nyugodtan visszanéztünk rá és társaira, akik nagy zajjal nyargalásztak lent a síkon és fenyegetve kiabáltak felénk, míg mi lassan emelkedve a nehézjáratú hegyláncon, eltűntünk előlük a hegyek között.

Igy hoztam el az énekes madarat a távoli sivatag oázisból. Itthon csináltattam neki egy ékes, szép, hozzá méltó tekenős-béka héjból való kültakarót és most finom rejtekébe zárva itt van a rejtélyes madár velem. Itt van mellettem, hogy minden reggel, ha megérintem mesebeli rejtekét, kiugorjon kősírából és daloljon nekem, daloljon egy édes, soha nem hallott éneket, amelynél szebbet a bülbülszavú hurik sem tudnak dalolni, gyöngyökként fűzérbe fűzve a dalt;

mert ennek a csodamadárnak énekében benne van mindaz a mesebeli rejtély, amely az Ezeregyéj meséjében felizgatta lelkünket és amely a nagy, a misztikus dél regevilágában még ma is él és koronként megjelenik előttünk, hogy elvarázsoljon, hogy magával ragadjon és hogy egy pár pillanatra újra boldogokká, újra a mesékben hívó gyermekekké tegyen bennünket.

Hamman-Maskoutine.

Csunya esős idő volt, mikor elhagytam Constantinét, ezt a különös afrikai várost, melynek mély szakadékú gyűrű-öve van, míg ő magasan fenn trónol egy megvihatatlan sziklabércen. A kőszáli sasok emberrakta fészke ez a város, amely sajátos fekvésével egyedüli példány várostársai között.

Csúnya esős idő volt, mikor vonatra ülve útra keltem innen, hogy átmenjek az Atlasz-hegység túloldalára. Barátságtalan idő volt és barátságtalan volt maga a környezet is, úgy, hogy valósággal örömet költözött szívembe, mikor magam mögött tudtam ezt a várost.

Sokat kanyargott, sokat emelkedett a vonat, míg átkelve a vízvásztón, alászállni kezdett. Sorra csapódtak el az ablak mellett a kopár hegyoldalak és mély vízmosságok, míg végre barátságosabb arcot nyert a tájék. Közben leszállt az est, a vonat sötétben robogott tovább, közel jártunk tíz órához, mikor megállt egy kis állomáson és én célhoz értem és megérkeztem Hamman-Meskoutine-ba.

Egy ember várt az állomásnál, beültetett egy régi

módi batárba, aztán elhajtattott velem a hegyoldalon fekvő szállodába, amely fürdőépület és szálloda volt együttesen. Elég jó épület volt és én csakhamar nyugovóra tértem.

Reggel korán ébredtem és félrehúztam az ablak-redőnyöket. Szép verőfényes nap volt és előttem egy búbajos látvány, egy nagy kert, amely telve érő narancsokkal és citronáddal, míg a távolban egy hegyoldal, amely, mint Japán szigetföldje, virágdíszben állt és örökzöld köntösbe volt öltözködve.

Pár perc alatt felkészültem és siettem ki a szabadba; mennyi szín és mennyi hangulat. Babérfák körítik a narancs- és citromültetvényeket és alattuk virágok csillognak, amelyek még harmatosak az éji csapadéktól. Pajkos jókedv szállott meg és azt hittem, újra gyermek lettem és elfeledve minden szabályt, pár ugrással felmásztam egy narancsfára és letépve a szép érett gyümölcsöt, ott a fán ettem meg azt. Nagyszerű íze volt és én alig tudtam betelni a narancsevéssel. A lehántolt héjjat ledobáltam a földre és nagy vígan élveztem a friss gyümölcsöt. Egyszerre csak nevetést hallottam magam alatt, a tulajdonosnő jelent meg, víg kedélye erőt vett zavaromon és én is tréfásan szóltam hozzá: „Megdézsmálom a termést, narancsszüretet rendezek, először életemben!” — Most még jobban nevetett. Megkérdeztem, mit nevet és ő közömbös hangon így felelt: „Muszáj nevetnem, mert minden idegennek, aki hozzám érkezik, reggel

első dolga: „Fel a narancsfára!” úgy látszik, valami különös varázs lakik ezekben az aranygyümölcsöt termő fákban, mert volt nálam gróf, herceg, angol és amerikai vendég, de reggel az első útjuk a narancsfákra vezetett. Én rég megszoktam ezeket a fákat és rám semmi hatással nincsenek, de az idegekre, úgy látom, nagy vonzerővel bírnak.”

Ezalatt leszálltam a narancsfáról és illedelmesen bemutatkoztam: Örülök, hogy nem haragszik, de lássa, az embert úgy csalogatja az ilyen csillogó bőrű aranynarancs, mintha kiáltana az ember felé, hogy „Jer és szakíts le.” Sok kertet láttam már életemben, de ez a maga kertje újszerű és talán különösebb és színhatásban gazdagabb, mint az a többi, amely idáig előttem megjelent. Az asszony dicséretemet folytatta: „Igen, ez a föld, ez maga a paradicsom, de jöj-jön, hadd mutassam meg magának ennek a helynek a csodáját, amely messze földre híres és amely ide csalogatja az embereket.”

Lementünk a kert alá és onnét egy kis hegyoldalon lefelé haladtunk, de az út alig tartott két percig és máris előttem volt az egész látvány. Egy gőz lehével előtörő geizir volt ez, hasonlatos a Yellowstone-park híres geizirjeihez. Kéntartalmú vize szép kövér kövületet rakott a forrás körül és a szén-savas víz bugyogva tört elő a mélységből. Száz méternél szélesebb az egésznek az átmérője és ebben aztán benne van a forrás és a forrás körül lerakódott

hamvas zöldes-sárga árnyalatú kövület. Nagyon szép volt, mondtam is az asszonynak, ez egy kis méretű Amerika. Nevetni kezdett. Megkérdeztem, mit nevet, erre azt felelte: „Eszembe jutott, hogy azért jöttem ide, mert olyan, mint Amerika. Nézzen, nézzen oda a túl hegyoldalra, amelyek virágzó fákkal és örökzöld növényekkel vannak tele, nos nem olyan-e ez, mint Kalifornia? És tényleg, az asszonynak igaza volt, ugyanaz a tájkép volt előttem, mint a Siena Nevadá-nak lankás hegyhajlata, amely a tengertől a hegycsúcs felé emelkedik és telítve van gazdag kertekkel, babér és narancsfákkal. Mig elnéztem a látványt, magamban azon gondolkoztam, hogy került ez az asszony ide, mert úgy látszik, Amerika földjén született. Angolul szóltam hozzá és ő angolul válaszolt, tényleg amerikai volt. Meg is mondtam neki: „Lássa ez nagyszerű, egy amerikai nő házában lakni Afrika földjén!”

— Igen — felelt ő — ilyen szeszélyes az élet! Én se hittem volna sohasem, hogy Afrika földjén fogom leélni napjaimat, de úgy rendezte a sors!

— Nos mondja el, hogy került ide — kértem őt; mire ő egy ideig gondolkozott, aztán így válaszolt: „A Josemite völgy környékén laktam, ahol épp oly szép a vidék, mint itt, amit most lát, hisz maga emlékszik is arra; — mondom ottlaktam New-Place nevű helységben és egy vendéglőm volt, amelyben a szomszéd aranyásói, meg a turisták gyak-

ran és nagyszámmal fordultak meg. Volt ott egy Dewey nevű vállalkozó, aki a hegység gyönyörű fáit aprította fel gőzfűrésszel dobozokká, míg a fa nedvét külön tartályokban eladta a szirupkereskedőknek. Ügyes, agilis ember volt, akinek nagy ügyessége szép jövedelmet hajtott és csakhamar meggazdagodott. Ez a Dewey minden szabad idejét nálam töltötte és szenvedélyesen udvarolt. Én ügyesen védekeztem udvarlása ellen, anélkül, hogy megsértettem volna, mind várva, hogy elfárad és abbahagyja a dolgot.

De Dewey nem az az ember volt, aki könnyen eláll szándékától és nem csüggedve, tovább ostromolt. Ekkor történt, hogy egy fiatal aranyásó jött a környékre. Egy angol főnemesi család sarja, aki ott-hon adósságokba keveredett és kénytelen volt új hazát keresni. Mille Flowernek hívták az ifjút, akit szimpatikus modoráért mindnyájan nagyhamar megkedveltünk és szívesen eltréfáltunk vele. De Dewey félretette a tréfát és féltékeny lett a kis angolra és azt hitte, hogy közöttünk szerelmi viszony van és azért kerülöm őt és azért utasítom vissza közeledését. Egy pár hónap alatt annyira kiélesedett a helyzet, hogy éreztem, hogy baj lesz a dologból. Rossz sejtésem nem csalt, mert a legközelebbi vasárnap, mikor a környék urai vendéglőmben voltak, Dewey és Mille Flower összevesztek. Dewey helyes érzéssel az angol büszkeségét sértette meg és ekkor kis híjja volt, hogy fegyvereiket nem használták egymás

ellen. Mikor elmentek, örültem, hogy elmentek, bár tudtam, hogy nincs vége a dolognak, de abban reménykedtem, hogy gyűlölködésüket nem folytatják az én házamban.

Be kell vallanom, hogy az angol megnyerte szimpátiámat és vonzódtam hozzá. Sokszor felkeresett és sokat volt velem, én is megszerettem és el is határoztuk, hogy egybekelünk. A dolognak hamar híre ment, sokan jelentkeztek házunkban, hogy gratuláljanak, Dewey-t azonban nem lehetett látni sehol. Egyszer Mille Flower késő estig nálam volt, csak azután távozott, mikor már nagyon leszállt az est. Esküvőnkőről beszéltünk és abban állapodtunk meg, hogy bemegyünk San-Franciskóba és ott tartjuk azt meg.

Mille Flower magamra hagyott és én felmentem szobámba. Házam az utolsó ház volt. New-Placeben és az erdő mellett volt, kertem egészen az erdő széléig nyúlt. Minden reggel első tekintetem az erdőre esett szobám ablakából, mert a nap ott kelt fel az erdő mögül.

Másnap amint kitekintek ablakomból, borzalmas látvány volt előttem, egy akasztott ember lógott a kertem végében. Lerohantam; Mille Flower volt. Tudtam, hogy Dewey tette. Fölvertem a falut, Deweyt is kerestettem, de annak nyoma veszett; később halottam, hogy már egy hónappal azelőtt eladta mindenét, úgy látszik bosszúját és szökési tervét régen

készítette elő. Lelkem fel volt dűlva, megundorodtam az egész környéktől, eladtam házamat és útra keltem, keresni egy oly országot, amelynek földjén épp úgy nő a babérfa, a narancs, a citrom és a citronád, mint Kalifornia földjén. — Így kerültem ide! Azóta itt vagyok. Csendben, békében és nem is mozdulok innen, mert szeretem a fákat és szeretem a kék eget is, amely annyira hasonló az én kedves Kaliforniámhoz, amelyet annyira szerettem és amelyet annyi szomorú emlékekkel hagytam ott. Itt élvezem legalább a természet és a növényzet hasonlóságát és az arany napsugarat, amely itt épp oly szépen ragyog a tiszta égen, mint ott messze, az én tengerentúli szép hazámban, ahová nem akarok többé soha visszatérni!

Ennyi volt, amit az asszony mondott és én éreztem, hogy igaza volt, hogy eljött ide, mert ha egyszer már el kellett veszíteni egy tragédia miatt a paradicsomot, akkor annak hűebb képét sehol sem tudta volna e földön megtalálni, mint ezen a helyen, ahol a meleg geizir vize szökellve bugyog fel az örökzöld fák aranygyümölcsöt termő gazdag földjén. Meg is mondtam neki:

— Lásza, ön boldog lehet, asszonyom, mert ha elvesztette egyszer a paradicsomot Amerika földjén, ezt most másodszor visszakaphatta itt Hamman-Meskoutine-ban, Afrika területén. Boldog lehet, mert ha a sors szeszélye dobálja is magát, tündérkertbe úzi akkor, mikor kivándorol a paradicsomból!

Abida.

A pálmák alatt állt sátorom és ott heverésztem, elnézve a falevelek között csillogó arany napot. Tolmácsom és szolgálaim bent jártak a faluban és a vásáron gyümölcsöt és nádat vásároltak. Gyümölcsöt az estebédhez, nádat a sátor elé gyékénynek. Egyszerre csak az egyik szolgám sietve ott termett előttem és dadogva előadta, hogy kövessem őt, valamit akar mutatni. Talpra ugrottam és elindultam az arab után. A kertek között vezetett és mi a sárból készült falke-
rítések között bújkáltunk, míg végre bementünk egy kertbe, amelyben nagylevelű, szépnövésű fügefák voltak. Az arab intett, hogy csendben kövessem és én lábujjhegyen lopódtam utána. A falkerítésig mentünk, amelynek magas sárteste előtt sűrű fügefák álltak. Az arab felmászott az egyikre és intett, hogy én csendesen kapaszkodjak fel a másikra, oly magasra, hogy átnézhessek a falon. Kíváncsian követtem tanácsát és óvatosan felkúsztam a gyümölcsfára, úgy másfél méter magasra, amíg átláthattam a sárfalon.

Egy gyönyörű kert volt előttem, tele a déli égöv

legszebb gyümölcsfaival, pálmáival és virágaival. A dús pázsiton egy kis patak kigyóyszerű teste csillogott keresztül és a vízparton egy kis gyékénysátor állott, amelynek ajtaja nyitva volt. Jól láttam, három nő volt a sátorban.

Visszafojtott lélekzettel néztem őket és vártam, hogy kilépjenek a napfényre. Sokáig kellett várakoznunk, míg előbújtak, csendes sátorukból, ahol beszélgetéssel töltötték idejüket. Először kijött egy, megmártotta lábát a vízben, aztán előjött a másik kettő is. Az arabom a középsőre mutatott. Figyelni kezdtem őt. Formás teste volt, annyit kivettem azonnal, de arcát nem láthattam. Jóideig forgott a többiek között, míg egyszerre csak felkapta fejét és felénk nézett, azt hittem, hogy meglátott benünket, de csak egy arany-szárnyú lepke libegett előtte, azt nézte. Hirtelen futni kezdett a lepke után és szemközt szaladt nekem. Most jól láttam őt. Tizenöt-tizenhat éves lehetett. Üde arca, fénylő fehér foga, fekete haja, barnás arca volt és nagy fekete csillogó szeme. Nagyon, nagyon szép volt, olyan, amilyennek a kelet meséiben az elvarázsolt királyleányokat rajzolják. Büszke feje öntudatosan pihent vállán. És egész lénye maga az élet volt. Mikor egész közelünkbe ért, selyemkendőmet átdobtam a falon. Ő felsikoltott és mintha elesett volna, rádobta magát a kendőre. Társnői nem vettek észre semmit. De az arab intett, hogy lassan szálljak le a fáról, különben kellemetlenségünk lesz. Enge-

delmeskedtem és óvatosan visszatértem sátramba. Ott elővettem az arabot és kitudtam tőle mindent, amit csak akartam.

A szép leány neve Abida volt. Ksarer Deba sejk hozta El-Maderből, hogy háremének díszé e leány legyen. Úgy rabolták őt Tager El-Dey oázisból, hogy aztán elvive El-Maderbe, a nagy sejknek gyönyöre teljék benne. Idegesen hallgattam arabom beszédét és amikor részletezni kezdte Abida történetét, közbevágtam: „Nem az a fontos, hogy miként került ide, de az a fontos, hogy most ő itt van és nekem látnom kell őt és beszélnem kell vele.”

Az arab megijedt: „Jaj, uram, nagyon nagy dolgot kívánsz te!”

— Nem oly nagy dolgot, hogy jutalmát meg ne tudnám adni! Ezzel pár aranyat vettem elő és átadtam az arabnak: Nesze, ez legyen előre a tied, hogy fantáziád friss legyen és meglegelje a kellő módot, mely engem Abidához vezet! — Az arab eltette az aranyakat és elgondolkozott; majd egyszerre csak felvillant a szeme és ekkor hirtelen búcsút intett nekem és eltávozott. Aznap nem láttam többet. Másnap reggel került megint elő. „No miujság?” kérdeztem.

— Uram, felelt ő, nagy feladatot bízál rám, de minthogy bőkezű vagy, én sem kíméltem a fáradságot. Aprólékos lenne elmondani, hogy kiket vesztettem meg és mivel, míg elértünk Abidához és négy szemközött maradhattam vele és elmondhattam

neki megbízásomat. Emlékezett rád és mosolyogva beszélt rólad, a kis selyemkendőt is meglobogtatta előttem, melyet te neki a kertbe dobtál és hajlandó pár szót váltani veled, mert szemed fénye megnyerte tetszését. De ne feledd uram, hogy Abida vágya még nem oldja meg a dolgot ; mert hisz te nagy veszélybe méssz, ha hozzá méssz, ő pedig életével fizet azért a pár percért, melyet néked ad, ha csak a gyanú árnyéka kél is szárnyra róla. Azért, mikor vele így rendben voltam, részletesen megbeszéltem tervemet is. Ő okosan meghallgatta azt, aztán így felelt : „Ma este, mikor a félsarlós hold oly magasra ér, hogy a mecset minaretje fölé emelkedik, akkor te jöjj el oda a kertbe és átkúsza a sárfalon, hármass bégetéssel jelezd érkeztedet. Ő a nagy pálmák alatt fog várni és az árnyékos részén a kert fáinak elsuhan veled a kerti lugasba, ahol pár percig a tied lehet. De mielőtt a félsarlós hold átcúszik a minarette felett, neki vissza kell mászni a hárem ablakán, hogy semmi gyanu ne kelhessen. Szeret téged, azt izeni, mert bátor vagy ; de szereti az életet is, mert fél a haláltól!“ Az arab elhallgatott és én örömmel vettem szavait. Újra adtam neki két aranyat és arra kértem, hogy jöjjön értem este, mikor indulni kell, hogy ott lehessenek Abida mellett.

A nap unalmas volt és hosszú, az ételt is szórakozottan ettem, nem ízlett valami különösen, mert nem gondoltam másra, csak Abidára, akinek érdekes,

újszerű és különös lénye foglalkoztatta elmémet. Még legjobban a cigaretta ízlett, ez is talán azért, mert míg ennek kékes füstjét magam elé fújtam, Abidára gondoltam, róla álmodoztam.

Végre leszállt az est. A vacsorát gyorsan elfogyasztottam, aztán szivarozgatva vártam emberemet. Mikor megjelent előttem, hogy Abidához vezessen, nagy örömben majdnem összecsókoltam, mint valami megváltót, aki eljött, hogy megváltson engem szomorú magános helyzetemből. Mint az árnyak, oly suhanva mentünk a fal mellett és mindenütt az árnyékban lopódtunk, míg beértünk a kertbe, amelynek sárfala elzárta előlünk Abida otthonát. Az arab intett, hogy másszak át a falon és adjam meg a megbeszélte jelt, ő addig lesben ül a fügefára és megvárja visszatértemet.

Egy-két pillanat és átkerültem a falon, hármas bégetésemre egy hasonló jel felelt a közeli pálma árnyékából; odalopódtam. Ott volt Abida. Megfogta a kezemet és óvatosan magával vitt a kert sarkában álló nádkunyhóba. Itt leült egy gyékényre és intett, hogy üljek le én is. A hold arcát megvilágította és mi ott ültünk egymás mellett kéz a kézben.

Abida szólt: „Halvány arcú messzi vándor, örülök, hogy eljöttél hozzám.

És én ráfeleltem: Vágytam utánad, érted epedtem és most itt vagyok, kelet virágának bájos gyermeke. Abida megsimogatott és én magamhoz ölel-

tem őt. „Messze, távol világ ide az én hazám, amelynek mások a szokásai és mások a népei. De egy ugyanazon vágy él mibennünk is, amely épp oly alakban él a puszta naiv fiában, a sivatag kóbor beduinjában, szeretni azt, ami szép! És önfeledten csókolni azt az ajkat, mely az igaz gyönyör édes élveit rejt. Az édes ajk, a gyönyör e kis mézet rejtő kagylója, vágyakozva úz bennünket az élet útjain csak úgy, mint a sivatag mélyén kóborló vándor népeket!”

Abida gyöngéden simult hozzám: Oh, mondd tovább, hadd halljam édes szavad, amely úgy cseng, mint a sivatag homokja, ha szenvedélyesen kergeti a szél!

— Kis Abidám, törbe esett kis madaram, fényes szemed felém lobog és én kelet bűbáját csókolom ajkadon! — Abida mélyet sóhajtott. Megkérdeztem mi bántja és ő így felelt:

— Hosszú hónapok óta te vagy az első, aki ilyen puha szóval fordulsz hozzám. Hosszú hónapok óta te vagy az első, aki jóleső csókkal árasztasz el és hosszú hónapok óta te vagy az első, aki szeretettel simulsz hozzám, mert amióta elraboltak, rabszolgasorssal egyenlő az én sorsom! Zár alatt tartanak, mint a törbe csalt vadat és nincs szabad akaratom, nincs jogom és nincs életem, csak az van és addig van az is, amíg a sejk szeszélye azt így szíveli. Oh mielőtt elraboltak én is szabad és boldog voltam, oly boldog, mint a messze

kelet fényes madara, mely büszkén száll el a pálma erdők felett.

De egy este, egy szörnyű éjjel, mikor a sivatag keblét feldúlta a vihar és zúgva sírt a Szahara homokja, ránk tört Ksaser Dela, a nagy sejk és szét-szórta sátrainkat, leölte öszvéreinket, agyonlőtte szüleimet és engem magával hozott. Régi gyűlölet volt közte és családunk között és ő várt-várt sokáig, míg elesett fivéreért, akit a mieink öltek meg Lauser vidékén — bosszút állhatott. És szörnyű módon torolta meg bosszúját. A sivatag homokja ráhullott sátrainkra és eltakarta a leölteket, de én élek és itt vergődöm, hogy síró jajgatással gondoljak szeret-teimre.

A puszta szülötte vagyok én, ott szült anyám a sivatag homokján és az arany nap csókolta reggel legelsőnek homlokon. Bolyongva éltem a nagy szabadságban és gyönyörködve élveztem a gyönyörű vadont és most, mint egy rab, itt siratom elveszett szabadságomat.

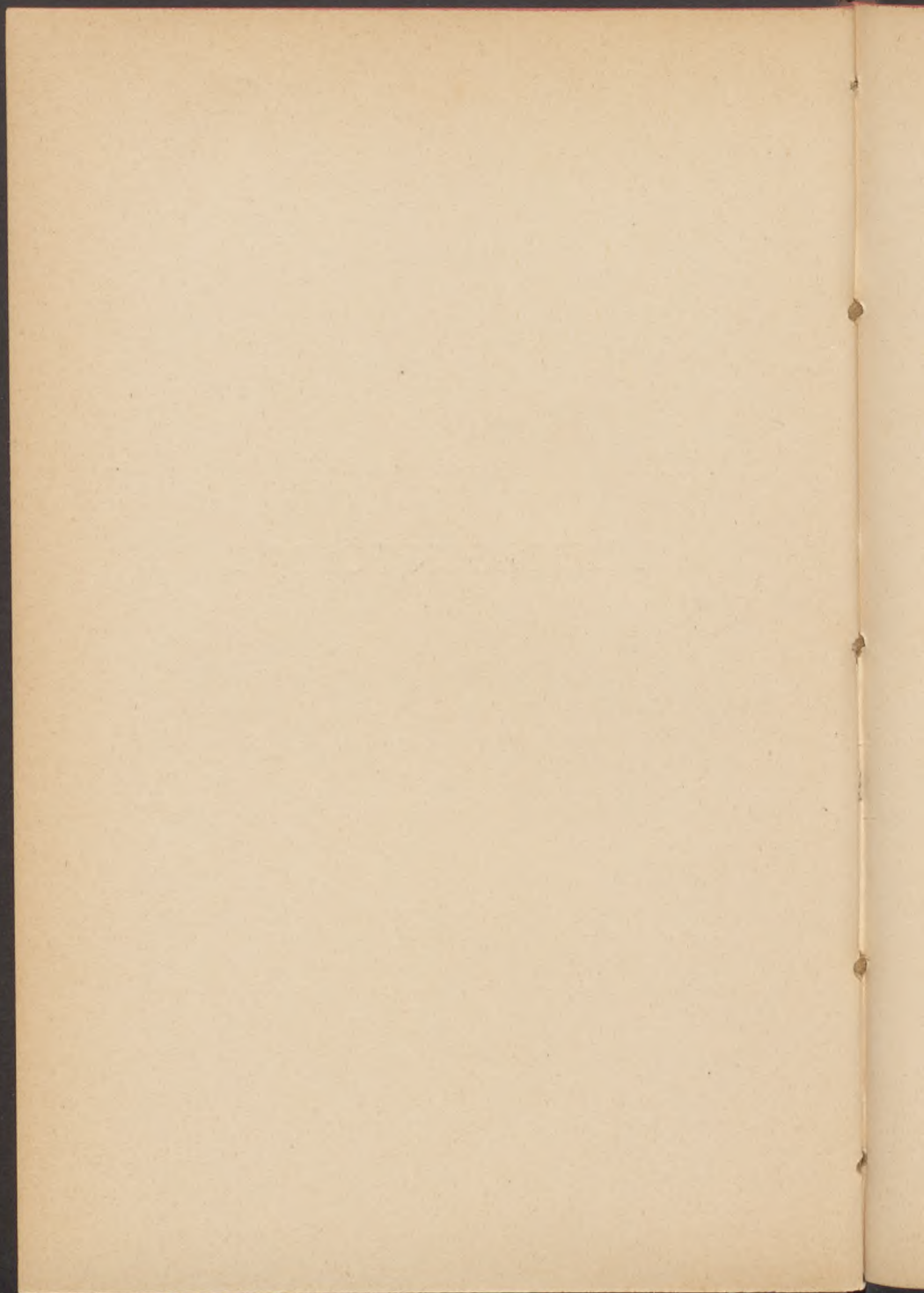
— Oh, jól tudom, hogy nem látom többé a vizek partján élő hosszúnyakú flamingók szelíd csapatát, akik mint furcsa testőrök állják körül a vizek partjait! Oh jól tudom, nem látom többé a kis gazellák fürgeseregét, melyek gyönyörű iramban futnak végig a nagy, a szabad síkság rőt fűvű mezején. Testvéritvéink árnyékában többé nem pihenek és keseregve nézem még az arany napot is, amely nem süt többé

a szabad természet gyermekére, csak egy üveges házikóba zárt rableányra!

— Oh te édes ajkú idegen, vidd el magaddal Abidát és hazád és házad hű rabnője lesz e rabszolga leány . . .!

Ebben a pillanatban az órálló arab vészjelt adott és én Abide segítségével eltűntem az árnyékban és óvatosan átkúsztam a falon. A kertben hangokat hallottam, Abidát keresték, az a hívó szavakra zokogással felelt; úgy mondta, siratja mindazokat, akiket, érzi, örökre elvesztett! Őt visszavitték a házba és becsukták a harem rácsos ablaka mögé. Mi meghazatértünk és egy-két nap múlva elhagytuk az oazist, anélkül, hogy Abidát láthattam volna újra. Abidát, akinek gyermekes lelke, tiszta szívének kis lírája megragadta lelkemet, csak úgy, mint ahogy egy hajnalban kelő énekes madár igaz dala magával ragadja az embert.

A DERVESEK FÖLDJE.



Lamartine perce.

Úgy mondják, Lamartine azt kérte osztályrészül, hogy halála után engedjék meg neki még egyszer, hogy a túlvilágról betekinthessen az élők birodalmába, — hacsak egy percre is, — s ezt az egy percet ott élvezhesse a galatai tornyon; hadd nézhessen onnan még egyszer széjjel és hadd szívja magába azokat a mesés színeket, melyeket e torony körül levő csodás panoráma magában rejt öntudatlanul. Lamartine különös vágya, ábrándszerű óhajta, erőt vesz a Boszporus partján minden idegenen és a galatai omladozó torony felé úzi az embereket.

A vastag derekú, piszkos torony ott trónol a hegyoldalba ékelve, a faházak rohadva pusztuló omlatag birodalmában. A szenny és piszok merész rétegekben csapódott külsejére, melyet az esővíz is csunyán leáztatott. Pusztuló alkotmány az egész, melynek csak kőgyökér-lábai jelzik, mily széles alapon épült, hogy magasra nyúlják fel a faházak füstöt fújó kis kürtői fölé. Barlangüreg-forma kapu fogadja a toronytetőre igyekezőt.

Mikor belép az ember abba a sötét kőduba és

meglátja a belső fal szerkezetét, melyből már a kőlépcsőt is kiette az idő és helyébe falétra van szegezve, olybá tetszik előtte az egész kötömb, mintha hatalmas kiodvasult fának megkövült kőkérge lenne ez a visszamaradt üresbélű kőhalom.

A torony belsejéből kellemetlen szag csap elő, melyet a rothadt alsó talaj folytonosan fejleszt; s a víz, mely a falakon át lefolyik, átáztatva a megernyedt hulladékot, fojtóvá teszi a levegőt. A mocskos falépcsőn fölfelé kaptatva, folytonosan hallatszik a galambbúgás a toronytetőről, hol a lövőrésszerű üregekben tanyát vertek a kis galambok. S ebben a barátságtalan undorító környezetben oly különösen hallatszik a galambbúgás hívó szava, mely a botorkálva lépkedőket feljebb csalja a tetőburok párkányára. Különös ellentétet képeznek ebben a szennyfészekben a szép karcsúnyakú kis galambok s ez az oduszerű kővár; de bizonyára a verőfényes, örökké aranyos napnak köszönhető, hogy baglyok helyett galambok települtek a torony kőfalába.

Közvetlenül a párkánytető alatt, hol már a világosság is lecsapódik, egy kis kővár van, mely átboltozza a torony belsejét, s ez a kőlap olyan, mintha sülyesztő készülék emelőlapja volna, mely a kőépület mély fenekéről, lassú lépcsőfokok segítségével, ide felemeli az emebereket. Ez a megállóhely, hová már ragyogóan besüt a Kelet aranyfürtös napja; az előcsarnok, melyből pár lépéssel ki lehet jutni a pár-

kányszélre, ahol mint színes ködfátyolkép, megjelenik egy pillanatra Lamartine vágya: a tündérkép, az ő felséges isteni színében.

A kőpárkányt körül lehet járni s ez az út egy percig tart, úgy, ahogy Lamartine azt megkívánta. Mikor a párkányra kilépünk, hunyjuk be szemünket egy pillanatra, aztán hirtelen felnyitva, nézzük meg a túlvilági képet.

Megdöbben az ember ennyi színhatástól s azt érzi csak, hogy a keleti mesék tarka képe, ezeregy éjszakának megelevenült regéje, — a torony lábánál körbe futva, — megszületett a Boszporus ölében.

Az isteni kéz megalkotta a csodás panorámát, mely messzire ellátszik a Boszporus és a Márvány-tenger felé és ebbe a földöntúli műremekbe, a keleti ember az ő csodás fantáziájával beletűzdelte, sok munka és vér segítségével az arannyal átszótt palotáit.

Ketten alkották ezt a látványt, mely még a sírból is visszahívja azt, aki egyszer belenézett ebbe a bűvös tükörbe: a földöntúli hatalom, ki megalkotta a széthasadt földhátakat, hová a tengervíz belenyújtja víznyelvét és megadja a mélységes zöld színű ciprusfák bámulatos színét; meg az ember, aki sok nemzedék alatt ebbe a környezetbe lehelte karcsúnyakú minaretjeit.

Ezt a képet mindennap megfürösztí a magasan járó nap aranyfüst leheletével, hogy soha ki ne

fogyjon abból a ragyogásból, mely ezt az isteni képet megilleti. Mesés kert, délibábos káprázat az egész, mely hét halomra telepedve, megalkotja a nagy török birodalom fővárosát.

Egy-egy résznek külön neve is van, amelyek magukban alkotják meg saját birodalmukat és sok palotát és mecsetházat szedtek fel körükbe. Stambul meg Galata szembe kerül egymással és a hegyhát egy hibbanásával ketten megteremtik az Aranyszarvöblöt.

Galata lábánál meglapulva fekszik Pera, lelapulva a galatai házak lábai alá. Az a rozoga híd, melynek dereka csuklóra hajlik, hogy a hajóknak a szarvöbölbe utat nyisson, amint átfekszik a tenger-víz színén, hogy a stambuli résznek Pera felé meglegyen az utcaszínezete: olyan csekély semmis alkotmány ebben a tündérképben, mintha gyermek-játék lenne, melyen a hangyaszerű mozgó lények átkúsznak egyik partról a másikra, ráhasalva a faszervezet deszkatetejére.

Maga a kép minaret-erdővel borított kupolabirodalom, mely között háztetők és épületköfejek tarkulva fönn lebegnek, amint alulról feltolja őket a vállszerkezet, melyre ők aztán letelepültek. A zöld ciprusok, mintha sötét felkiáltó jelek lennének, haragosan kizöldelnek a haloványabb környezetből.

A legszebb csúcs talán mégis az, ahol a háztömegből felferődik Ahmet hat minaretos fehér

mecsetje, s a halavány rózsaszínben játszó Aja Szófia, gömbszerű kupolával, mely mintha csupa mozaikmunka lenne. A faházak csoportjaiban ez a kettő fent ül a nyeregháton, mintha fejedelmi délcegséggel el akarná törpíteni mind a többi felferődő kis mecsetet, melyek erős akarattal ég felé küldik vékony, halavány minaretjeiket. Az egész hegyoldal tarka színkeverék, tarka épülettömeg; a minaretek szilárdul ott őrködnek mecsetjeik mellett s a faházak összeszorulva sorakoznak egymás mellé.

Itt-ott egy-egy dúsgazdag basa aranydíszes palotája csillog elő, aztán megint a halavány beteges faházak következnek, melyek között csak a zöld ciprusnak van élő színe. Ez a tarkaság meg van az egész hegyoldalon, kezdve a hegytetőtől le a víz színéig; Stambul legszélétől, — mely a Márvány-tenger partján a Héttorony körül akad meg valahol a partszegélyben, — végig mind a két halmon: Perán, Galatán, az Yldisz-kioszk fényes kapuján, s az egész Boszporuson, míg a Terapia utolsó háza megnyugszik a parti védőműben, mely a sötét Fekete-tenger felől kémelő szemmel megőrzi a várost a vízen futó vasszörnyetegektől.

Ez a közbeeső rész, ez a csaknem 50 kilométer hosszú tündérváros, briliáns színekkel teli tűzdelte magát és kimerítette a színek gazdag birodalmát. Az a folytonos meseszerűen hosszú ház sor, úgy látszik áttelehelte erejét a külső partra is, ahol már Ázsia teste

van és ott a maga hasonlatosságára megteremtette saját felemását, mely csak olybá tetszik, mintha ez a város átbukva a vízen, és lebújva a víz alá keresztülhatolt volna a tengeröblön, míg csak el nem érte a túlsó partot, hol aztán ismét feljött a víz fölé, és tovább folytatta diadalmas útját: ragyogó palotákkal, meg minaretek tarka alakjaival oda varázsolta a földre Szkutari városát.

Nem külön város ez, teljesen egy a többivel, ugyanaz az alkotó erő szülte, mely egész Konstantinápolynak életet adott. Egy helyütt a tenger vizéből felbukkanva, el is árulja ennek igazi voltát, ott, ahol megpihelve ráült egy kis szigetre, és kőanyagból kifaragta Leander tornyát.

A tengerekről érkező és tengerekre szálló füstösfejú hajók és fehér szárnyú vitorlás bárkák sűrű csapatban szállnak az Aranyszarv felé. Talán a csodás látvány ereje hívja őket ide bűvös erővel, messze idegen országokból, hogy szemtől-szembe lássák azt a délibáb várost, mely a Boszporus partján Kelet regéjekép, szövetkönnyűséggel kibontakozott. Némelyik gőzös, mikor az öbölbe ér, fel is kiált csodálkozó hangon, és orrlyukain át fölcsapja gőztüdejének erejét.

Mikor a Boszporuson a vízhez simulva, lassú járással előtűnik egy hófehér szárnnyal úszó bárka, mindig megdöbben az ember lelke, mert sejtelve öntudatlanul izgatja, vajjon azon a nyitott karokkal

közelgő alkotmányon nem Lamartine jön-e, hogy még egyszer meglássa vágyainak képét, és a toronytetőre dőlve, egy percre még fölnyissa szemét, hogy ez a remekmű — Isten és ember regés alkotása — még a túlvilágon is örök időkre ott lebegjen előtte.

Arany álom.

A török fővárosban csatangoltam már pár nap óta, míg rászántam magamat, hogy lemenjek Smyrna felé Kiázsia belsejébe. Eredeti város ez a nagy Stambul, de elég volt belőle, hamar úgy jár vele az ember, mint a dulcseszával, torkig lesz vele és úgy megunja, hogy muszáj valami mást ízlelni utána. Meg voltam győződve, hogy kimerítettem és nem képes több élvezetet adni a számomra, mert betelített összes alakjával. Egyet sétáltam még estebéd után, aztán nyugovóra mentem, a szálloda szobájába, de pihenni semmiképp sem tudtam, olyan fáradt és szomorú voltam, mintha ábrándjaimat szedték volna el tőlem, pedig semmi más nem fájt, csak az, hogy kiélveztem ezt a kelet városát az utolsó cseppig. Álmom nem volt, új vágyakat szőttem képzeletemben, a messze dél titkairól, csak egyszer szunnyadtam el kissé és akkor a zűrzavaros álmokdöbben, arany kupolák és smaragdzöld cyprusfák kavalyogtak előtttem. Hirtelen felriadtam, iszonyú ordítás volt az ablakom alatt, eleinte megijedtem, hogy farkasok rohanták meg a Hotelt, de aztán, amint megnyugod-

tam egy kissé, megértettem, hogy a kjöpek kutyák csatáznak csak az ablak alatt. Nagy csata volt — az bizonyos. A galatai és a perai kutyák rendezték. A Hotel sarkánál egy elhagyott töröktemető volt, ott folyt a harc, a galatai kutyák ott törtettek felfelé a hegyoldalon, s a péraiai újtjokat állták; valami elhullott állat miatt lehetett a küzdelem és a galatai kutyák nem akarták betartani a konstantinápolyi ős kutyatörvényeket, mely szerint „minden kutyacsoport csak a saját területén portyázhat” — a galataiak részt követeltek a perai hulladékból. Nem csoda, rég nem volt dög eset a galatai részen és Perában pár nap alatt három tramway-ló döglött, míg a galatai szegény kutyák koplalnak a külvárosban, bezzeg az alatt a peraiak lakodalmi torokat rendeznek. Iszonyú vonyítás volt az utcán, egy éles hangot megismertem, egy öreg kutyáé volt, mely mindig a Hotel körül ólálkodott a temető sarkán, ez volt a perai őrszem: Puu! ez volt a vészkiáltás, a többi erre sorugatást adott Uú! uúúú! Alólról feleltek a támadók: Auú! csatt! uuu! egy vonyítás hangzott most, az első sor megütközött. Erre aztán elkezdődött a kavargás, káfogás, sivítás és az élőhús marcangolás.

Lassan szürkült az utca már, aztán délővi szokás szerint, a szürkület egyszerre fényes nappallá változott át. És ez a nappali fény leszerelte a kutyatáborát, csak úgy, mintha elharapták volna a csahos kutyák torkát. Fölkeltem és pakkoláshoz láttam, hogy föl-

szedelődzve, útra kelhessek. Pár bőröndöm volt, meg egy plaidcsomagom, rendbe szedtem őket, aztán elhagytam a Hotelt, hogy hajóra szálljak. Bizonyos örömet is éreztem bensőmben, hogy tovább mehetek, mintha valami nyúgtól szabadulnék meg, úgy éreztem már a megszokott, kimerített várost reám nehezkedni. Mikor Perából lementem a tenger mellé, ott még meglehetősen aludt minden, a pára erősen megszorult az Aranyszarv-öbölben és nem látszott semmi, csak egy homályos házhalmaz. Maga a híd is, mely áthalal a tengeröböl fölött Stambul felé, szomorú szürkességben omlott össze s a rajta járó emberalakok mind feketéknek tetszetek. Egy kajikot kerítettem, hogy a hajóra vigyen; a kis csónak nyilsebesen siklott velem az én hajóm felé, melytől annyit vártam, hogy megszabadít engem ebből a környezetből; elvisz innét valahová messze vidékre, hol újszerű képekben él a világ. Sokáig kellett várni, míg a hajóra jutottam, várni és újra csak várni kellett a vízen, hogy egy lépéssel előre mehessek. Ezt a várakozást olyan jól értik a törökök, de olyan rettenetes ez annak, aki ki akar menni egy más világba ebből az alvó milieuból. Sokáig horgonyzott a hajó az öbölben még, az idő tisztulását, ködoszlását várta. Oda álltam a párkányzat mellé és onnét bámultam magam elé.

Az a sok ház a hegyoldalon, a galatai toronnyal olyan fekete volt, hogy a legnagyobb erőfeszítéssel

se lehetett benne egy parányi szépet sem találni. Mert mintha minden házat valami hígfajtájú fekete-kávéval leöntötték volna, olyan képű volt az egész város. Valami gőzsirénbúgás hangzott fel a távolból, valahonnét a Márvány-tenger felől; hirtelen arra felé néztem és egy hajót láttam gyorsan felénk közeledni, egy nagy tengerjáró hajót, mely olyan szépen úszott felénk nagy testével, mint egy vízszínén repülő szürke sas. Erre az erős gőzfüttyre, a többi hajó is felelni kezdett és mikor visszanéztem a hegyoldal felé, szinte megdöbbenve vettem észre, hogy a város vedleni kezd, a köd elveszti erejét és ez a csúnya kávészínű város mind élénkebb színeket nyer, valahonnét felülről, talán onnét, ahol a köd mögött a nap táborozik. A galatai torony mind egyre nőtt, emelkedett a házhalmazból, míg végre ragyogva a naptól, uralkodott az egész környék fölött. Úgy nézett ki ott abban a környezetben, mintha egy teljhatalmú kényúr, egy hatalmas pasa lenne, aki előtt a többi kis házuracsok földig hajolnak. Volt benne valami a nagyszerűbből, valami abból, ami az öntudatra ébredt embereknél, megszegi a nyakat és büszkévé teszi a fejhordozást. Valóban az egész hegyoldal, összes házaival ragyogott, aranyfüstös ragyogással, mely elkezdődött a vízpartnál és fölcsillogott egész odáig, hol a város a nagy toronyban kicsúcsosodott. Egy arany mozaik volt ez a látvány. Ott, ahol a vízszegélynél pedig a galatai híd átúszott Stambul felé,

ott nem volt többé feketeségben elvesző emberáradat, mely a két város között folytonosan vonul, — hanem a fényes kivilágításban a sok élénk színű turbános fővel s a sok tarka színű főveggel kitarkítva a nagy híd színje tisztára olyan volt, mintha egy hatalmas méretű perzsa szőnyeget feszítettek volna ki a víz fölé, mely fantasztikus kelet regéjében élő színekkel volt kiszínezve, hogy meseszerű képet adjon. S ehhez még, ez a hatalmas emberekből alkotott szőnyeg, a napsugár ébredésére megmozdult és az emberfejek színpontjaival megelevenedett. Ez az eleven tarka szőnyeg pedig Galatától Stambulig ért, Stambulig, melynek hegygerince egy színarany, amint napragyogásban él. Nem csoda, hisz a Stambul-hegy tetejére ültek rá a nagy török város épületcsodái, a kedves képű délibáb alakú moshék. Valósággal sorakoztak ott egymás mellett és minarette-testőrökkel övezve úgy álltak ott, mintha a nagy kupola alatt aludnék valami, amit ilyen karcsú toronytestőrrel őriztetni kell. De hisz oly csodás, oly szokatlan az egész látvány, hogy nem csoda, hogy féltik ezt a várost a muzulmánok, nehogy valaki egyszer, valami nagyhatalom egy éjszaka bepakkolja az összes kupolákat és elvigye magával innét azt az összes csudaházakat. Hisz az a két hegyoldal : Stambul és Pera, az egész Aranyszarvöböllel együtt, mind tiszta színaranyból készült, színaranyból, csak le kell menni a vízpartra kora reggel, mielőtt a nap erőt vesz a kö-

dön, s akkor meglátja az ember az aranyvárost, amint minden hajnalkor egyszer megszületik.

A hajó lassan megmozdult és úszott kifelé a Márvány-tenger felé. Pedig ekkor volt legszebb a látvány, mert minden, a házak, a híd, a környezet a nap erejétől felszerelve, színaranyból volt. Beláttam, éreztem, hogy nem is az az unott város van a hegyoldalakon, amit olyan jól ismertem már, hanem egy új, eddig még előttem ismeretlen, csak álmokban élő város jelent meg ott, egy pillanatra előttem. Tényleg álmováros volt az, s az egész jelenség egy földöntúli arany álom, mert alig fordult százat a hajó kereke, az egész szétfoszlott, szertétűnt s az egészből nem maradt meg semmi, csak ott messze a láthatár szélén, egy keskeny arany csík, csak annyi, mintha a tenger szélén egy titokzatos Fata Morgana készülődne, hogy átfutva az eget egy pillanatra, egy arany várost vetítsen oda, egy képzeletünket messze meghaladó — arany álmot.

Sapphó szigete.

„Evoé! Bacche! Evoé! Töltsd szíveinket bé!“
Magyar lantos szavával köszöntlek Sapphó szigete.
Már ott ül a láthatár sarkában, ahová lassan belopódzott, míg a hajó csodálatos simán, mintha tej-tengeren úszna, közeledett partja felé. Nem is tengernek látszott ez az Archipelagus, hanem egy olyan csodaszerű tónak, amelyben bűbajos szigethegyek képződtek, hogy gyönyörűséggel töltsék be a vándort, aki rászánja magát és sorra járja partjait. Mindegyik ilyen sziget egy külön világ, amelynek megvan a maga nagy története, hős kora és Istenekkel fűszerezett fantasztikus regevilága. Itt nincs egy sziget sem, amelyet a Hellén-kor istenei nem barátságoltak volna be, hogy víg mulatozásaiknak nyomát egy-egy mesében itt ne hagyták volna. De olyan édes emléke sincs egy szigetnek sem, mint Sapphó szigetének, melyet a dalnok nő hírneve örök dicsőséggel és babérrel koszorúzott meg.

Babérra ugyan nem volt szüksége a szigetnek, mert a babérfák erdőszerűen borítják be völgyeit, csak arra volt szükség, hogy ezt a babért egy mythi-

kus alak dicsfénnel vonja a sziget körül. Azóta regeszerűen nagy idő vonult el e vidék fölött, más nép, más emberek lakják e vidéket, a sziget is más nevet nyert: Mytilénének hívják, úgy, hogy az ottani környékből semmi sem őrizte meg Sapphó emlékét, csupán a virágok, a babérfák és a madarak. A virágok, amelyek minden évben egyszer óriás pompával borítják el ezt a szigethalmot, mintha egy nagy sírnak nagyméretű hantját akarnák feldíszíteni, mely alatt mélyen a tenger alján pihen a lesbosi dalkirálynő, az őrjöngésben önhalált keresett Sapphó. Aztán a babérfák, amelyek ezerszer sok ezer babérlevelet hajtanak évente bokros ligeteikben, hogy mindig legyen friss babérlevél, mely a régi kor tradícióihoz mértén övezhesse a dalkirálynő homlokát.

De leginkább él a költőné emléke a madarak lelkében, akik parányi lelkük teljes erejével kezdenek nap-nap mellett új énekbe, hogy az ő madárnyelvükön csattogjanak arról a meseműltban élő nőről, akitől ők egy hosszú madárnemzetség óta nemzedékről-nemzedékre szállva tanultak dalolni csicsergő énekeket. Szegény kis madárcák olyanok, mikor ott a fákon énekelni kezdenek, mintha mindenkinek a belsejébe beleszorult volna valami Sapphó elhalt lelkéből és most az abban a sok millió kis madárban finom, édes hangon dalolni kezdene. Az ő énekük az örök kar, amely meg nem szűnő módon ott énekel Sapphó sírja felett és amely csodálatos, páratlan

énekbe beleszól mély, orgonaszerű hangon a sziget partjain csapkodó tenger az ő örökkön élő habhullámaival. De lehet-e szebb sírja, nagyszobbszerű sír- emléke Sapphónak, mint ez a sziget, amelyben mindenütt, minden hajlatában benne él az ő lelke és amely fölött örökké ott ragyog a napisten, az ő csodálatos tüzes szekeren, mintha minden nap újra keresné Sapphót, ez isteni nőt, aki vele rokon, a nagy Zeus isteni kegyelméből.

Mennyivel jobban esik így gondolni vissza a mythikus időkre, mint a szociológusok kemény ítéletű szemüvegén át, akik emberi voltukra visszavetkőztetve minden mythikus alakot, kérlelhetetlen realizmussal ítélnék a bolondos Sapphó felett.

Amily szép és kellemes érzés, amikor feltűnik a sziget és az ember közel úszik hozzá a gyorsjáratú hajón, olyan visszataszító az, mikor a kikötőbe beevezik a gőzös és ott a parton, mozgásba jön a nép, az istenadta nép. Félmeztelen alakok, akik kajikjaikba ugrálnak és egy csónak-ostromot intéznek a hajó ellen, hogy partra tudják szállítani az idegent. Az idegent, aki teljes idealizmussal, Sapphó lelkének bámulatától eltelve közeledik a szigethez, azt egyszerre kicsavarják gondolataiból és a földre rántják ezek a görög és török csónakosok, akik egymást igyekeznek lelicitálni, hogy egy kirándulót szerezzenek arra a pár órára, amíg a hajó ott vesztegel Mytiléne kikötőjében. Egy tatárképű kajikosra bíz-

tam magamat, aki nagy hamar kievezett velem a partra, ott még egyszer elém állt ennek a buta török rendszernek az őre és elkérte a Teskerét, a török útlevelet, amelyet ez ország határain belül lépten-nyomon fel kell mutatni, mert a török úgy őriz minden embert az országában, mintha mind megannyi rab lenne. Rabok is szegények, egy lehetetlen, gyanakvó, kémkedő és gyilkos rendszer rabjai.

Mikor megszabadultam a parti őrtől, nagyhamar kocsit kerítettem és vezetőmmel útra keltem a sziget hegyláncai felé. Abból a kis öbölbe szorított kalmárvárosból hamar kijutottunk és kertek között haladtunk a hegy törzse felé. Kertek között, melyekben, narancsfák álltak és babér-bokrok között granátalmák pirosodtak. Ellenállhatlan erőt éreztem magamon uralkodni, megállítottam a kocsit és egy kert granátfájához siettem, leszakítottam egy gyümölcsöt és gyönyörködve néztem a mesék gyümölcsét. Azt a ragyogó pirosbőrű almagyümölcsöt, melynek belsejében fekete magvak vannak. Képzeletem előtt olybá tűnt fel ez a gyümölcs, mint egy keleti nő, akinek bronz színű bőre van, két csattanós arcán piros árnyalattal és ebbe az archa fekete szemek ékelődnek, melyek épp úgy csillognak, mint ennek a gránátalmának a fekete magvai.

Egy-két görög, örmény és török gyűlt ez alatt körém és csak alamiznaadással tudtam a tolakodó néptől megszabadulni, hogy felhajtassak a sziget

hegyoldalára. Magán a hegyoldalon, meg az öböl szépségén nem volt semmi újszerű, rendes tengeri tájkép, melyet egy kikötő öböl ad, az emberek is utálatosak és baromiak voltak és olyan vadak, mintha ezen a földön soha kultúra nem lett volna. Az egész szigetföldön nem volt jóformán semmi különös és mégis abban az ünnepélyes csendben, amely onnét a magasból a szigetet körül vette, volt valami megragadó, valami emlékszerű, Sapphó emléke, amely bensőnké lett és öntudatlanul is hatást gyakorolt az emberre. Csaknem naplementéig kint kóboroltam a vidéken, de mikor a nap nyugovóra hajlott, sietve vissza kellett térni a hajóra, mert attól fogva a hajók napkelésig el vannak zárva a parttól. A vízen pedig az őrség cirkál kis csónakokon, nehogy valaki megtudjon ugorni ebből a ma már szomorú birodalomból. Kifizettem a vezetőmet meg a tatár kajikost. És úti plaidembe burkolódzva, a táboriszéken kifelüdtem a földélzetre. A kapitány azzal örvendeztetett meg, hogy csak hajnalban indul tovább és az éjszakát kint tölti az öböl előtt a nyílt tengeren. Megnyugodtam sorsomban és elhatároztam, hogy kint alszom a földélzeten.

Nem is bántam meg. Nem bántam meg azért, mert így egy festői látványban búcsúzhattam el Sapphó szigetétől. Csöndes éj volt és a hajó kint horgonyzott a kikötő előtt, bent az öbölben lecsendesült a táj, csak egy-két jelzőlámpa jelezte az életet,

amint piros pislogással veresre könyezte szemeit az éjszakai virrasztásban. Szellő nem lengett, aludt az éjszaka, csendes álomban, mintha a tenger ringatná, lágyan kelő és gyöngéden simuló habokkal. Oly csodálatos nyugalom ült mindenben, amilyen csak az ilyen alvó országban lehet, amelyet nem izgat a nyugat nagy kultúrájának érverése.

Eltékintve a mesés élvezettől, ébren töltöttem az éjszakát és a földéletről gyönyörködtem az ünneptélyes csendben. Minden perc egy gyönyör volt, bűbájosan édes, mintha a keleti mesék egy-egy fejezete lenne mindenik. Egy hosszú édes mese, melynek soha vége nem lesz és így folytatódik örökké. De megjött a reggel és ez szétverte a várost. Először egy kis breeze keletkezett, amely súgó csapkodást vitt be a nyugvó habokba és aztán nagy hirtelen felhőket hozott elő titkos birodalmából. Erre a megbeszélt jelre titokzatos hangok keltek a berkekben, a madarak feléledtek és kezdték hívni a hajnalt, a rózsaujjú hajnalt, mely Homerosz hazájában születik a legrózsásabb köntösben.

Édesen szép valami volt, az ember azt hihette volna, hogy abban a titokzatos mozgásban benne van a szigetnek a lelke, amely ebben a hajnali órákban szólalt meg, mindennap egyszer, az ő rejtélyes nyelvén. A kusza felhők ezalatt keringve-szállva lecsaptak a szigetre és bebogozták harmatos szárnyaikkal és az olyan volt, mint egy égisz érő gomo-

lyag, mely a tenger mélyén kezdődik és felemelkedik a felhőtáborig, mely aztán elrejtí a magasba nyúló csúcsait.

Pár perc kellett még és a tengerből megszületett a hajnal, az aranytrónú nap biboros előfutárja. A sziget ekkor egy rózsaszínű nőalakot mutatott, mely megdicsőülten áll a tenger felett és amelynek fejét rózsaszín virágkoszorú borítja.

Egyszerre csak ez a titokzatos alak megmozdult, eleinte azt hittem, eltűnik, de aztán mind közelebb és közelebb jött hozzám, már- már azt hittem, hogy a hajóhoz ér, mikor egyszerre csak megsemmisült és helyette ott állt az arany nap és a sziget eltűnt, mert a gőzös már messze kint járt a sík tengeren.

A dervisek földjén.

Tíz óra jól elmúlt, mikor Koniába értem. Nagyon sötét volt, a csillagos égből nem volt semmi világosságot adó ereje. Hideg is volt, mert ez a dervisváros nemcsak messze van a tengerparttól, hanem még úgy másfélezer méter magasra is fölemelkedik a tenger színe fölé, talán a talajföld azért tolta fel magát itt oly magasra, hogy ezt a dervis-otthont közelebb vigye a csillagok felé, s aztán így a vadságot, a dervis-rend fanatizmusát, ahogy tőle telik, ő is kifejezze a föld erejével.

Barátságos nem volt semmi, az bizonyos, sem az a vad sötétség, sem azok a vad alakok, akik körülöttem settenkedtek. Valami nyugvóhelyet kerestem, ahol átvirraszam az éjszakát. Egy török hán-ba mentem és tolmácsot kerestem magamnak. Rá is akadtam emberemre, Dsakkó volt, már elindulásomkor hallottam felőle. Kitűnő, jó fiú volt, rögtön segített ágyat vetni és míg én a Tirgram-porral behintettem nyugvóhelyemet, a földet és a deszkafalakat, ő kiment és egy pár doboz konzervemet behűtötte, hogy elkölthessem estebédemet. Mikor visszajött és

falatozni kezdtünk, idegenszerúsége lassan levedlett róla és én mind közelebb és közelebb mentem lelkéhez. Ami még hiányzott, hogy megoldódjék nyelve, azt elvégezte a konyak és Dsakkó az én emberem volt.

Megmutattam neki ajánlóleveleimet, a nagy basához és a dervisfőnökhöz, nagyon meg volt elégedve, aztán mutattam még egy levelet, mely Sava Effendihez szólt, ekkor elkomorult, óvatosan körül nézett és ezt mondta: „Uram, későn érkezett!” „Miért?” — kérdeztem. „Tegnap éjjel ölték meg a saját ágyában!” „De hát miért, Dsakkó?” „Uram, ez a bosszú!” Dsakkó elhallgatott és én nagyon kedvetlenül éreztem magamat, eszemben jártak azok az irtózatos történetek, melyeket a „vendettá”-ról annyit olvastam már. Nem is nyugodtam addig, míg el nem mondta Dsakkó az egész történetét.

„Hogy kiknek a keze működik ebben a gyilkosságban, azt mindenki sejti, — közelebb hajolt hozzám — a dervisek műve az, uram. Azok úgy találták, hogy Sava megérett a halálra, mert a bűnkönyv, amelyet ők mindenkiről vezetnek, Sava kárára betelt. A titkos ülés erre kimondta, hogy Savát Allah magához kéri. Tegnap éjjel aztán hat álarcos rabló betört Sava házába. A kert felőli ajtón mentek be, egy taszítással beszakították az ajtót és Savát az ágyban leszorították. Rájuk kiáltott: „Mit akartok? Itt vannak a kulcsok, elvihetitek minden pénzemet!”

Nem a pénzéért jöttünk, csak az életéért! — ezzel hasba lőtték egy karabélylyal. Sava felesége kifutott, de karját átszúrták, úgy, hogy ájultan összerogyott. Mire magához tért, férje már alig élt, s csak annyit mondott: „Tudom ki volt!” Az asszony sürgette: „Nos, mondd ki volt?” Sava nem felelt, nem volt ereje, öntudata elhagyta és szemgolyója fehérjével a homlok felé fordult. Vége volt.” Dsakkó elhallgatott és én megdöbbenve néztem rá, sehogy sem volt kellemes ez a furcsa fogadtatás, itt a dervisföldön. Ágyamba bújtam és úti takarómba csavartam magamat. A han-ban ébren voltak a törökök, masztikot ittak és a Koránt énekelték. Ez a Korán-éneklés úgy hangzott föl hozzám onnét alulról, mintha valaki folyton sírna, olyan jajgató hangon, amilyennel valami fájdalmat siratunk el, amely hirtelen zuhan ránk és a lelkünkől kiszakít egy nagy darabot. Az ének nem halt el egy pillanatra sem, mintha egy valóságos gép lett volna abban a torokban, mely önműködő szerkezetétől hajtva, ilyen nyekeregve énekel. Dsakkó is lefeküdt a sarokba, téli köpenyébe göngyölögve, sokat forgott, de aludni nem igen tudott, egy ideig elhallgattam a han zshiváját, meg Dsakkó forgolódását a rossz vacokban, de aztán rászóltam tolmácsomra: „Beszéljen nekem valamit Dsakkó, erről az országról, az alvásból ma úgy sem lesz semmi!” Dsakkó fölült a télibundára és onnét beszélt hozzám: „Igen uram, ma csütörtök van itten,

holnap lesz a szent Péntek, ez ma ünnepi előestéje annak!" „Tudom Dsakkó! Mondja csak, a környéket sokszor bejárta már?" „Sokszor, Effendi!" „Aztán érdekes ilyen kirándulás?" „Én mindig lóháton megyek, van egy kis arab lovam, aztán puskát is viszek magammal, az ember soha sem tudja, mire bukkanik. Arra dél felé meg sok vad találkozik; múltkor is láttam egy csapat vad juhot, de megneszeltek és egy pillanat múlva úgy eltűntek, mintha valamennyi szürke sziklává alakult volna át."

Megkérdeztem: „Merre volt ez Dsakkó?" „Arra, Kalesi felé, uram! De jó, hogy eszembe jut, talán érdekli az urat, hogy jártam én ott abban a Kalesi-ban. A múlt hónapban jártam ott Gusul Orin környékén, ott mentem le abba a völgybe, ahol ez az Aksar-Kalesi van. Én olyan furcsa völgyet még soha sem láttam, uram; két oldalt nagy sziklafalak voltak, mintha valamikor régen simára borotválták volna őket, aztán ennek a hosszú völgynek a közepetáján volt egy sziklahegy, vagy nyolcvan méter magas. Épp maga állt a völgy közepén, olyan volt, mint egy nagy kőfog, mely kinőtt a földből. Körüljártam ezt a sziklapúpot és már tovább nem akartam menni, mikor észrevettem a szemközti sziklafalon egy szoborfélét. Fölkúsztam a partoldalra és egy emberalakot láttam ott a kőbe vésve. Olyan furcsa volt, mintha egy vadász lenne, mert a kezében olyan puskaforma valami volt. Nagyon el volt mosódva a szo-

boralak, az eső nagyon kiette már, de később megláttam, hogy az egy dárda volt ott az alak kezében. Melléje álltam a szobornak és megnéztem, hová mutat a dárda hegye. Hát, uram, éppen a sziklahegy aljához mutatott. Leszálltam a partoldalról és annak a magános sziklatömbnek az oldalfalához mentem. Megkopogtattam ott a puskámmal és a sziklafal csengő hangot adott. Ekkor rögtön munkához láttam, egy puskaporos szelencét ékeltem a sziklafalba és száz lépésnyiről belelőttem a szelencébe. A robbanás sikerült. Rés támadt a falon és én bementem a hegybe. Uram! Az egész hegy lépcsőkkel volt kivájva. Először fölmentem a hegy tetejére és onnét szétnéztem a vidék fölött. A hegycsúcsot messzire uralta a környék. Akkor leszálltam a hegy alá, addig, ameddig a lépcsők mentek, mikor a lépcső elakadt, éreztem, hogy mesterségesen van az út előttem elzárva; kopogtatni kezdtem a falat, az üresen kongott. Fölrobbantottam a válaszfalat és egy kis üregre bukkantam.“ — Közbevágta: „Mi volt az üregben, Dsakkó? — Dsakkó szomorúan felelt: „Csalódtam, uram, nem volt ott semmi pénz! Egy nagytestű ember csontváza volt csak. De azért elhoztam magammal, mert olyan nagy emberfejet még soha sem láttam. Bezártam oda a ládába, most is ott van!”

Én kiugrottam takarómból, viaszgyújtót gyűjtöttem, aztán Dsakkó segélyével kinyitottam a faládát.

Egészen megdöbbsentem attól, amit ott láttam. Egy óriás emberfej volt és a lábszárcsontok is hihetetlen méretűek voltak, mindjárt fölismertem, hogy ez a csontváz többet ér egy láda aranypénznél, mert a prehistorikus idők emberének csontváza volt ez a ritka példány. Kezembe vettem az emberfejet, odakint virradni kezdett ez alatt. Szembe néztem a hatalmas szemgödörrel és olyan kis semmiségnek éreztem magamat ezzel a titokzatos koponyával szemben. Odakint egy csapásra megvirradt és a török kaszárnyákból egy jelszóra fölhangzott a Csokjasa Padisa, oly erővel, mintha ez a kiáltás valahonnét a föld mélyéből törne elő. Valahonnét abból a mélységből, ahonnét ez a koponya a napfényre került. Visszatettem a koponyát a ládába és Dsakkónak meghagytam, hogy vigyázzon rá.

*

Mikorra Sziléből visszatértem Koniába, Dsakkó a koponyát már eladta a kormányzó basának — két aranyért.

A Türbé.

Konia szívében, ennek a vakondtúrásszerű városkának főterén emelkedik a Türbé, a Mewlana dervisek temetkezési helye, amely tulajdonképpen mecset. Ennek első lakója Dselal Addin, a nagy afgán dalnok volt, aki megalapítván szerzetes rendét, elénekelvén sípszó mellett rövidröptű dalait, végül elköltözött a próféta országába; mire hívei földi maradványait elhozták a Türbébe, hogy ő legyen az első, aki itt megpihen, és hogy aztán családjának minden tagja ide kövesse őt.

Különös egy épület a Türbé. Nincs négy minaretből testőrsége, mint az Ája Sofiának, hanem a kupola helyén van egy süvegalakú, lilaszínű kúpja, amelyet fényes mázú fayenceból készítettek. Az egészet egy kis kert veszi körül, melybe be vannak dugdosva a turbános főoszlopok, mind megannyi meghalt hű dervis fejfája. A kert körül házsor van, amely egészen körülzárja a Türbét: itt laknak a szerzetesek, itt van az ő cella-lakásuk. Ezek közül a

földhöz lapuló házak közül emelkedik ki egy minarette, hogy az épület el ne veszítse a mecsetjellegét.

Egész Törökországban ez a dervisfészek a legszentebb búcsújáróhely, nemcsak a nagy Dsellal Addin sírja miatt, hanem azért is, mivel itt van egy szépszövésű imaszőnyeg, amelyet megcsókolni a mohamedánnak nagy boldogság, mert szent hit szállja meg, hogy közelebb jut ezáltal a prófétához, aki Allahnál beprotezsálja . . .

Ez a híres szőnyeg nem más, mint Ali szőnyege, amelyen Mohamed veje sok száz év előtt imádkozott, a próféta által előírt módon. Ez az imádkozási mód a törököknél nem közönséges valami. Nem hiába, hogy a hitalapító Mohamed a pusztaság fia volt és magányos kóborlásában alig volt más társa, mint a teve: a próféta nem is feledezett meg hű állatjáról. A teve lepihenésének mozdulatát vitte bele az imához való lehajlásba. A teve ugyanis, amikor lefekszik, először két lábát fekteti le, aközzé teszi fejét és végre leguggol hátsó lábaira. Mohamed hívei meg először kezüket hajtják le, fejüket ezek közé a földre szegzik, majd lekuporodnak: ugyanaz a mozdulat, mint a tevéé, amikor lepihen! Mohamed törvényt hozott, hogy minden híve így cselekedjék. És azok szent fogadással követik utasításait az egész világon, mindenütt, ahol csak élnek, éppen úgy, mint itten a Mewlana Dervisek eme szent mecsetjében, Türbében.

Ebbe a szentélybe bejutni hitetlennek nem

könnyű dolog. Nagy pecsétes írások és egy titkos gyűrű kellenek hozzá, amelyet csak a Dsellal Addin-törzs élő feje adhat az idegennek. Ez a dervisfő Meranban lakik, amely csak pár kilométernyire van a szent Türbétől. Poros kocsúton kell megtenni az utat, hogy aztán visszatérve a teveszőr-turbános biztossal a szentély belsejébe juthasson az ember. Az egyetlen mecset egész nagy Törökországban, ahol nem elégedtek meg azzal, hogy pótsarut húzzon az ember lábára, hanem a teveszőr-turbános atyafi kiméletlenül lehúzatta velem a bagaria-cipőt, úgy, hogy rövidszárú harisnyában kellett belépni a mecset belsejébe.

Vastag függönyt húztak széjjel: ez volt a kapu, amelyen át a Türbébe jutottam. Sejtelmes világosság derengett a mecset belsejében és a sírokra, ahol a szent dervis családja nyugodott. A színes üvegtáblákon át misztikus fénysávok szűrődtek, olyan mesterséges szivárványok voltak ezek, amelyek körülövezték szeszélyesen a nagy dervis nyugvóhelyét. Az oltár előtt kristály-üveglámpák lógtak, közzéjük egy strucctojás volt vékony selyemszála függesztve. Az egész látvány első pillanatra olyan benyomást tett, mintha Aladdin csodakertje lenne, amelyről az Ezer és egy éj mesél. A falakat afgán felírás fedte, mert hiszen a nagy Addin is afgán eredetű volt és költeményeit annak a vad törzsnek heve járta át, annak érzéseit, gondolkozását, filozófiáját szűrte ő le ritmikus dalaiba.

Bizarrabb, bújább képet elképzelni sem lehet, mint egy ilyen temetővé avatott mecsetet. Nyilvános kripták, amelyekben az élők nap-nap mellett összesereglenek és a hideg kőburkolatok helyett puha szőnyegek borítják a földet, ahol a sejtelmes kopogás helyett még barátságos napsugár szűrődik be a színes ablakokon.

Egy ablakfülke mélyedésében van elhelyezve a költő-dervis, a nagy Dsellal Addin koporsója. A sír hegyes élbe végződő tetején kétoldalt omlanak le a selyemszövetek, míg a fejnél turbándísz van kanyarítva szélessávú fonatokból, mintha a halott föl-emelte volna a fejét és tisztelői selyemdísszel akarták volna megkoszorúzni még egyszer azt a fényes koponyát, amely nekik hosszú nemzedékeken irányt szabott, dalaival pedig édes boldogságot árasztott rájuk.

Nagy dolog az, amikor a török valakit megbecsül, mert hisz nem hiába rokonfaj a magyarral, de nagyon ért a hálátlansághoz és oly könnyel tud eltemetni még egy hőst is, amilyenre más faj alig képes. A dervis-költő sírja előtt mégis elfogja az embert az a kimondhatatlan érzés, amely csak akkor hatja át az embert, amikor nagy erővel áll szemben és tényleg, az a nagy ismeretlen erő megjelenik ott a sír előtt is.

Az ünnepélyes csendet egy dervis síró éneke zavarja meg, aki guggolva, felső testét hajtogatva,

síró énekkel imádkozza le a Korán szavait. Olyan ez a hang, mint a rúgó nélküli kocsi nyekergetése, de meg van benne az a vadság, amely a szabad népek lelkében még nem tudott eltompulni, mivel még nem csiszolta le a kultúra hatalma.

A többi dervis körülvezetett a Türbé belsejében és így megismertem ennek a különös épületnek egész valóját, elsősorban pedig megértettem, hogy miért olyan koparak a földek az egész messze környéken és miért olyan szegény a nép ebben a tartományban. Hisz minden kincs, ami köröskörül terem, össze van hordva ebbe a drága mecsetbe, hogy a künnlevőknek ne maradjon semmi, vagy legföljebb egy-két rézbaksis. A többi érték pedig mind idevándorol a szent halottakhoz, hogy azoknak a túlvilágon járó nagy lelkeknek pazarfénnel hirdesse a dicsőségét.

Amikor körüljártam a mecsetet, dervis-vezetőm hajlongások között értésemre adta, hogy nincs több látnivaló. Egyúttal pedig ügyesen jelezte, hogy a baksisadás ideje is elérkezett. Ravaszarcú fickó volt a török, de tisztában voltam azzal, hogy az egész alakoskodás csak azért történik, hogy a mecset hátralevő titkát egy újabb baksisért mutassa meg nekem. Ezért is határozottan kijelentettem, hogy mindaddig, amíg Ali szőnyegét nem látom, nem távozom innen. Erre a dervisek összebújtak a mecset sarokfülkéjében és ott élénk gesztusokkal vitatkoztak. Végre az egyik eltűnt a szent sírt mögött és kisvártatva elő-

bújt egy zöld selyemszövetbe burkolt csomaggal. Megkerülte vele a sírt és nagy ceremóniás hajlongásokkal elélem hozta. Olyan volt, mint egy bűvész, aki rendkívüli mutatványra készül.

A csomagot letették a földre és bontogatni kezdték. A zöld selyemburok alatt volt először egy tarka, aztán egy fehér, majd piros, aztán váltakozva más színű, összesen kilenc darab selyemtakaró, míg végre előtűnt Ali szőnyege. Határozottan értékes matéria volt, finom selyemből szöve és körülbelül százéves lehetett. Természetesen jóval Ali mennybemenetele után készült és a derviseknek is csak nagy későn jutott eszükbe, hogy az ő tulajdonukban van Ali szent szőnyege. Ez azonban nem akadályozza meg őket abban, hogy tőkét ne kovácsoljanak belőle, és újabb szentséggel ne gazdagítsák az igazhívők számára a mecset értékét.

Meg akartam fogni a szőnyeget, hogy megtántsam finomságát, de a dervis nagyhirtelen elkapta előlem és integetett, hogy hitetlennek érinteni azt nem szabad. Erre, mivelhogy már unni kezdtem a ceremóniás dolgot, nagy lelkinyugalommal megkérdeztem a nagyfülű töröktől, hogy nem eladó-e a szőnyeg, és hogyan lehetne azt megszerezni? Nagy mozgás támadt erre a dervisek között, hirtelen összehúzódtak a szent szőnyeget, betakarták a selyemtakaróba, futva elvitték előlem és végtelen dühvel néztek rám. Még egyszer körülnéztem a me-

cset belsejében, aztán sietve elhagytam a Türbét. A cipőmet visszaadták nagy kegyesen, hanem mégis csak a kocsiban húzhattam fel, mert a dervisek olyan haraggal néztek rám, mintha meg akarnának gyilkolni. Már azt hittem, hogy a baksis se kell nekik, de ennél a pontnál engedett gyűlöletük, és mialatt a kocsimat körülvették, ismét alázatosan nyújtogatták felém kezüket a kis ezüst piaszterekért.

Még egy napig voltam a szent városban és az utolsó napon a szent dervisek, a szent szertartás utáni éjjelen, úgy látszik, haragjuk csillapítására, közelhátározásból meggyilkolták a város egyetlen keresztény orvosát. Én meg másnap tovább állottam, hogy hadd ájtatoskodjanak magukban tovább, amíg majd egyszer a kultúrnépek megunják őket és épp úgy eltörlik a föld színéről, mint ők eltörölték azt a szegény orvost, aki a kultúra jegyében ment közéjük.

Ozmán.

Ekkor Koniaban voltam és a Mewlana dervisek vendégszeretetét élveztem, akik a vendég szent jogával tiszteltek meg és mindenféle figyelemmel elhalmoztak. Meramba mentünk és ott töltöttünk egy napot, hogy a nagy Cserebej nyári kastélyából útra kelve, megnézzük Szilében a híres praehistorikus kőbevájt emberlakásokat.

Reggel, mikor kimentem a kastély márványszalonjába, amelynek közepén egy patak futott végig kis kővályúban, nagy tanácskozásban találtam Ozmánt, a dragománomat, a teveszőr süvegű dervisekkel, élénken beszélgettek és izgatott taglejtésekkel kísérték beszédüket. A nagy Cserebej, a fődervis, amint meglátott, elém sietett és mély meghajlással üvözött: „Örülök, hogy mosolygós arcodra házamban süttött a felkelő nap, hogy egészséged épségét hirdesse!” Én egy hasonló bókkal feleltem, majd érdeklődni kezdtem a vitatkozás és emberemnek, Ozmánnak, izgatottsága iránt. Nagyhamar megmagyarázták a dolgot. Szilé vidékén lakott Ozmán családja és a család nagy háborúságban élt az Ali-Kazi törzsszel; most a napokban nagy riadalom támadt Szilé vidékén, mert az Ali-Kazi törzs egy tagját halva

találták az Izer-patak mentén. A törzs legidősebb tagja a Cserebej elé járult és követelte, hogy Ozmán családjá fizessen vérdíjat, mert a gyilkosság bizonyára az Ozmán-család bosszúműve volt; viszont az egész Ozmán-család szent esküvel megesküdtött a szent sírok között, hogy nem tud a gyilkosságról.

A Cserebejnek is nehéz helyzete volt, mert nem látott tisztán a dologban és dönteni nem tudott az egyik fél érdekében sem. Ma reggel is ezt tárgyalták és innét származott nagy izgatottságuk, mert Ozman újra megesküdtött a próféta szakállára, hogy sem ő, sem családjá nem tud a dologról. Az öreg Ali-Kazi pedig magára kapva burnuszát, eltávozott, otthagya a vitatkozó derviseket Ozmánnal együtt.

Mikor én előjöttem, akkor már lezajlott a nagy harc és ez az utólagos szócsata csak az utóhullámozása volt a felvert szenvedélyeknek. Én félrehívtam Ozmánt és megbeszéltem vele útitervemet, a nagy Cserebej kölcsön adta kocsiját és egy teveszőrsüvegű dervist őrségül mellém adott, azzal Ozmán meg én beültünk a kocsiba, a magas süvegű dervis pedig a kocsis mellé a bakra és így útra keltünk a régimódi batárral Szilé felé.

Kopár és szomorú út volt az, a ragyás földön, a hegy lábáig alig látni fákat, a legtöbb ki van vágva és ami van, annak is legtöbbje gutaütött és elhanyagolt. A hegyoldalon legalább az a mulatsága megvan az embernek, hogy visszanézhet Komiára és a furcsa alakú szent sírok és mecsetek nagyszerű han-

gyaboly és vakondturásszerű csoportozatát élvezheti. Milyen kopár egy ilyen kisázsiai barnaragyas hegység, az emberi könyörtelenség hívebb képét nem adhatná jobban a föld vissza; mint ezzel az arc-lattal. Beljebb a hegyek érdekesebbek lettek, mert sok szikla került elő és a mély szakadékok a kocsi-csapás mellett különösek és félelmetesen szépek voltak.

Át kellett kelni egy hegygerincen, aztán magas sziklafalak között haladtunk, melynek füves tetejéről egy-egy birkapásztor bámult alá, amint átügettünk a néptelen völgyön. Ozmán egy-kétszer felkapta a fejét és figyelmesen nézte a pásztorokat, kérdéseimre szűkszavú volt és nagyon elgondolkozva válaszolt. Én nem törődtem komorságával, a különös vidék foglalt el egészen. Néha pásztorsíp sírását hallottam, hol az egyik hegy oldalán, hol a másikon és nekem tetszett ez a síró dal, olyan volt messziről, mintha valami sikoltó hang panasználna nagy fájdalmát egy elvesztett kedves felett. Távolról egy kis török falu tűnt fel, beépítve a hegyoldalba, lapostetejű házai szerényen húzódtak meg, a minarette árnyékában, ez volt Szilé, kirándulásunk célja. Hamar beértünk szurtos utcáiba és a mecset előtt levő sáros téren leszálltunk a kocsiról és gyalog mentünk fel a sziklaoldalba, ahol a praehistorikus időből származó emberlakások voltak. Kis sziklaüregek ezek, amelyek mélyen voltak beásva a hegy oldalába, egy helyen a bölcsőringatásra szolgáló kőhurok is meglátszott, amelyhez

kötve ringatta az ősanya iszalagból és gyékényből készült bölcsőjében egyetlen gyermekét. A legtöbb kő-szögben meglátszott a tűzhely nyoma és a fekvőhelyek kővacka. Micsoda óriási fejlődési távolság a mai villanyfényben úszó palotákig. Ezer és ezer év kultúrtörténetét hűen bemutatja; minden magyarázat fölöslegessé válik itt, mert maga a köemlék beszél érthető, félre nem ismerhető módon. Innen indult ki az emberiség és értelmisége révén felküzdötte magát az állati sorsból a mai ragyogó városalakók sorába. Nagyszerű dolog volt látni Szilé eme körjeit, az ember egy mély bepillantást nyert a messze sokezer év előtti múltba, mikor még iszalagból készült a bölcső és tüzes kővön sült a pecsenye a kőbe vésett barlangszoba mélyén. Minő vadak lehetek akkor az emberek, milyen gyilkos erővel törhettek egymásra, akár a fenevadak; a gyilkosság nem volt nagy esemény köztük, mert a bosszú volt az egyetlen nagyobb indulat, melyet ismertek, míg a kultúra haladása épp ennek az indulatnak fékezésére irányítja a legnagyobb ambícióval erejét.

Bejártuk e barlangüregeket, aztán felmentünk még a sziklaoldal tetejére, hogy végig nézzünk a fensík fölött. Kopár és elhagyatott táj volt az, nem volt rajta semmi változatosság, kis birkanyájak legeltek csoportokba verődve, aztán pedig hegyszakadékok váltakoztak a zöldelő fensík sívár mezejével.

Úgy délután két óra lehetett, a nap elég melegen sütött és mi a visszatérésről tanácskoztunk.

Ozmán elgondolkozva állt a völgy szélén és lenézett a völgybe, gyakorlott szemével valamit észrevehetett, de nem szólt semmit, csak visszatért hozzánk. Szirti fecskék csapkodtak felettünk és sajátos síró csicsergésüket hallatták. Volt valami rideg és kegyetlen ebben a síró madárhangban, dacára annak, hogy a legszelídebb madárlélekből tört elő.

Mikor lefelé mentünk a sziklaoldalon, egy török futott elénk nagy hadonázással és kiabálva tudatta, hogy valami látványosságot akar mutatni. Ozmán leintette a törököt, mire az félreállt az útból. De kis vártatva új hírnök érkezett és az is csalogatott bennünket valami látványosság ígéretével. Én ügyet se vettem a dologra, de Ozmán ekkor már izgatottan rivallt a törökre és minket siettetni kezdett, hogy térjünk vissza a kocsiba.

A dolog nem ment olyan egyszerűen, mert a faluból egy csomó török jött elénk és egészen körülvéve kísérték bennünket. Nekem csak az tűnt fel, hogy Ozmán vállán állandóan rajt tartotta a teveszörsüvegű dervis jobb kezét és így mentek ők egymás mellett, engem előre bocsátva. A törökök viselkedése nem volt kedves, sőt a gyűlölet borzasztó villanásait láttam szemükből felénk fényleni, haragjuk éledezőben volt és fenyegető viselkedésük egyre aggasztóbb lett. Megkérdeztem Ozmánt, mi lelte ezeket az embereket. Ozmán kérdésemre így felelt: „Uram, ezek az én haragosaim, egy elhalt rokonuk halálával engem és családomat gyanúsítják, pedig

Allah a tanúm, hogy részes nem vagyok a gyilkosságban sem én, sem családom egy tagja sem. Ha a nagy Cserebej dervise kezét nem tartaná vállamon, de így sérthetetlen vagyok és nem bánthatnak; ezért kísérnek dühös és elkeseredett káromkodásokkal, hogy haragjuknak valamiképpen enyhülést adjanak. Mert nagy a bosszúvágy ebben a népben és sokszor oltja ez ki ártatlan életét!”

— Azért kértelek, hogy menjünk a kocsihoz, mert tanácsosabbnak látom elhagyni a falut, mint kitenni magunkat az ő vad dühüknek.

Visszasiettünk a mecsetnél várakozó batárhoz, én beugrottam a kocsiba, a dervis felugrott a bakra, elengedve Ozmánt, ez pedig mellém akart ülni a kocsi hátsó ülésébe. De abban a pillanatban, mikor a dervis levette róla kezét és ő nem volt a kocsiban, amely a nagy Cserebej tulajdona volt, csak éppen fel akart lépni a kocsi hágcsójára — egy lövés dördült el és Ozmán összeesett. Mind odarohantunk hozzá, de rettenetes volt nézni szegényt, a gégéje volt keresztül löve; a vér óriási erővel lövelt ki a sebből és ő csakhamar hörögni kezdett. Pár perc alatt vége volt. A dervis üvöltözni kezdett és a mecsetből néhány szolga előjött és Ozmánt elcipelték a mecset mellett levő kis házba. Én egyedül maradtam a kocsinál, melyet nagy embersereg vett körül. A távolból énekhangot hallottam, mintha valaki örömeiben énekelte volna: Allah il il Allah . . . Szegény Ozmánnak szólt ez, a bosszúálló Ali-Kazi család egy tagja lehetett.

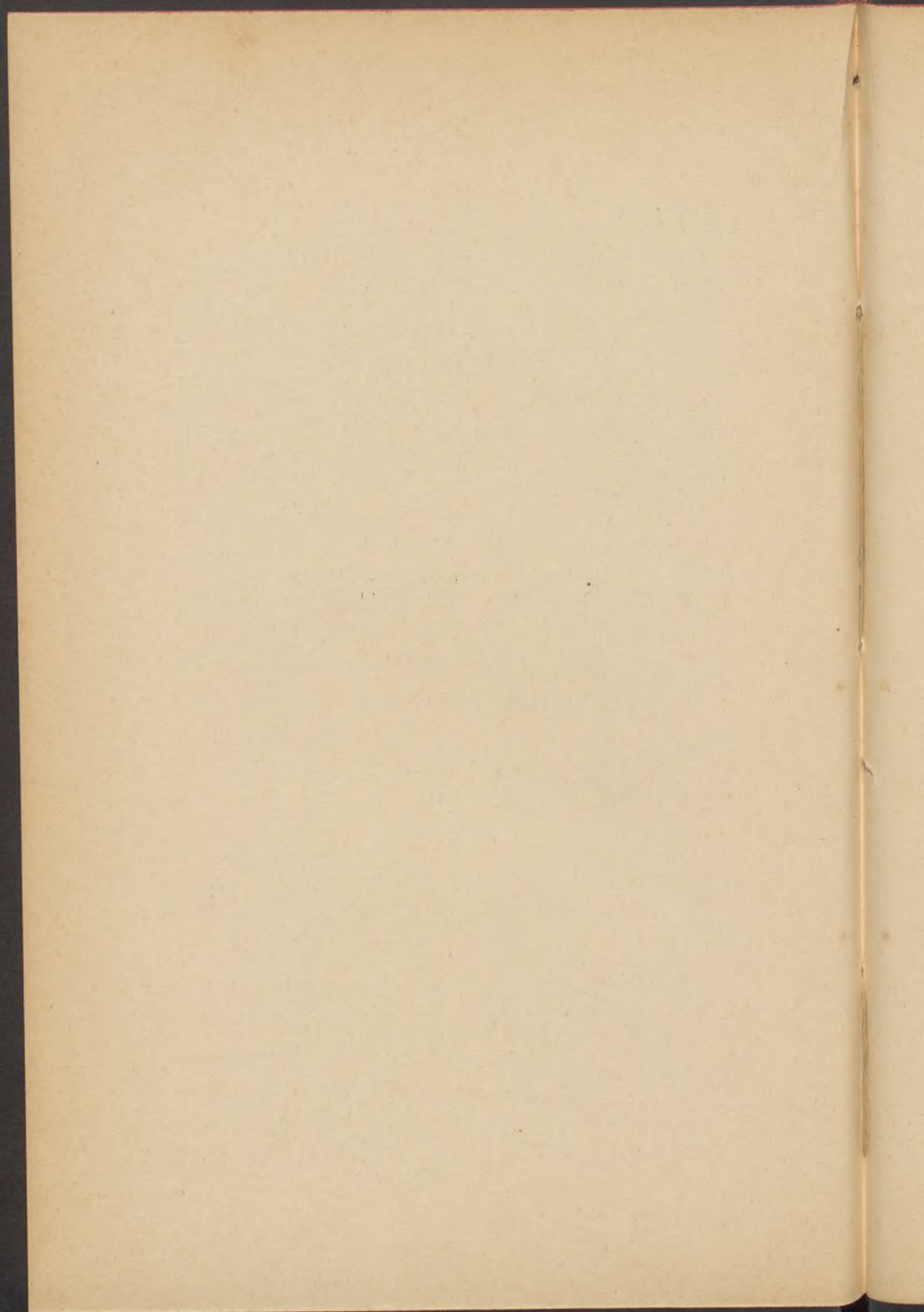
A hideg futkosott a hátamon a borzalomtól és nagyon rosszul éreztem magamat ebben a vad környezetben, amelyben csak ismretlen fejű marcona alakokat láttam és bámészkodó gyermekeket, akik épp oly vad kifejezéssel néztek, mint felnőtt szüleik, akiknek a vérbosszú a kenyerük.

Nemsokára előkerült a Cserebej dervise és intetem neki, hogy üljön fel a kocsira és azonnal elindultam vissza Meramba, a nagy Cserebej palotájába. Egész úton borzongott a hátam és a félelem gyötört ezen a vad vidéken, ahol nem ismertem senkit és az egyedüli ember, akivel beszélni tudtam, Ozmán volt, akit Ali családja örökre elnémított.

Este előadták az esetet a nagy Cserebejnek és ő sokáig elgondolkozott az eseten, de nem szólt semmit, ítéletet nem hozott, csak Ozmán számára küldött egy nagy, díszes turbánt, hogy azzal temessék.

Még egy éjszakát kellett a vidéken töltenem, aztán váltott lovakkal siettem Angora felé, hogy a vasutat elérve, visszatérjek Stambulba. Közel tíz éve ennek már, de azért valahányszor láz gyötör, még ma is Ozmánnal álmodom. Látom átlőtt nyakát és látom fején a díszes turbándíszet, mellyel korai sírjába fektették. És valahányszor felébredek, mindig örülök, hogy túl vagyok az álmon, éppen úgy, amily öröm és jóleső érzés szállt meg, mikor végleg elhagytam a dervisek földjét és visszatértem a művelt nyugatra.

CSATANGOLÁS.



A tenger lepkéje.

A tenger smaragdzöld hullámai felett fehér szárnyakkal lebeg a yacht vitorlás árbócdíszje és az egész hajó csak úgy tapad a tengervízre, mintha egy pillanatra szállt volna csak rá, hogy aztán fehér szárnyaival erőre kapva, elrebbenjen róla. A yacht a tenger lepkéje. Teste is olyan parányi, hatalmas szárnyaihoz mérten, mint a lepke szárnya ahhoz a kis pondró testhez képest. A szél szárnyán kél útra mind a kettő, de míg a lepke szabadon csaponghat, addig a yachtot hajóteste odaköti a tengervízre és ez érezve erőtlenségét, hogy nem képes vitorlaszárnyaival elrepülni onnét, azért fut oly sebesen a vízfelületen, mert minden erejét arra adja, hogy ha már fel nem repülhet onnét, legalább gondolatgyorsasággal utazzon azon, szél barátja segítségével. Gyönyörű alkotmány egy ilyen yacht, mikor kifeszítve hófehér vitorláit, mozgásba hozva összes vásznait és karcsú nyakával szeli a vizet. Néha olyan, mintha nem is lepke lenne, hanem egy hattyú, amely azonban ég felé mereszti szárnyait. A függetlenség és szabadság jelképe ez, melyen szabadon kóborolhatja

be az ember azt a hatalmas vízsvatagot, melyet az emberkéz még igába hajtani nem tudott. A yacht jó utitárs és a tenger jó barát, csak meg kell szeretni őket. De futó barátságra nem való, sok időt kell neki szentelni, hogy együtt érezze magát vele az ember. Sőt talán még ez sem elég, ismerni kell a születését is, hogy teljesen összeforrhasson vele az ember. És a yacht születése nem közönséges dolog, ez egy nagy művészi mutatvány, melynek a vajadásában pár hónapig segédkezik sok emberkéz. A vízparton készül számára a bordaágy, amelyben fatestének ki kell alakulni. Ez egy finom munka, művészi rajzok előzik meg és pontos mérések adják meg alakját, körvonalait, nagyságát, nyakának hajlott szabását, aljának biztonsági súlyát és oldalainak bordaszerkezetét. Ácsok faragnak, asztalosok gyalulnak, szerelők szögecselnek és készül a hajótest szerkezete, favázás alkotmánya. Csodálatos egy dolog ez, mikor messziről nézi az ember ezeket a felmeredő bordákat, az az érzése támad, mintha egy nagyméretű hüllőnek gerincváza állana előtte, vagy egy őslénynek csontskeletalja, melyet most állítanak darabonként egybe, hogy a rég eltűnt állat alakját megformálják. És való igaz is, hogy van egy ilyen hajótestben valami mind a kettőből, a halakból a gerincszerkezet, az őslényekből pedig a méretek hatalmasága, szinte földöntúli kiterjedtsége. Mikor az ember megáll egy ilyen hajóváz előtt a partszegélyen, az

oly nagyméretűnek tűnik fel az ember előtt, hogy szinte nem érti, hogy hová lesz az a nagy test, mikor a tengerre száll, mert a hajó maga úgy eltűnik, mikor felül a habokra, hogy csak egy kis kék sávja látszik elő a víz felett a vitorlák alól. Egy yacht hű valója csak a parton állva látszik meg igazán, ott, amikor a felépült hajótestre létrák segítségével lehet csak felkúszni, hogy az ember a kajütök belsejébe jusson. A kajütökbe, melyekből mitsem lát az ember a tengeren, mert azok oly ügyesen vannak elsülyesztve a födélzet alá, hogy az ember nem is hinné el, hogy mi minden van e finom födélzet alatt, ha azon a kis csapóajtón le nem bújik a belsejébe. A lejárát olyan, mint a légkamrák lejárata, melyek a víz alatt épülő hídfőhöz vezetnek, keskeny lépcsőn kell lekúszni itt is, csakhogy amint a lépcső legaljára ér az ember, már előtűnik a szép kis szalón, mely a yacht közepébe van beágyazva. Olyan szép az ilyen kis yacht-szalón, mint egy finom kis palota belseje, vagy mint egy kis japán teaház szobája. A falakon itt is megvannak azok a porcellántartóba tett japán fűnővények, a bútorok meg olyan finomak, mint egy miniatűr-kastély szobáiban. Csakhogy erősek és oda vannak rögzítve a padozathoz, hogy a vihar — akármi-lyen szeszélyes kedve van is — ki ne zavarhassa őket biztos nyughelyeikből. Egy yacht-szalón, az egy kedves álom, amelyben benne van a tengeren kalandozás egy darab poézise. A kis függönyökben ott lakik a

tenger fodrossága, a fényes faborítású falakban a víz fénylő visszfénye, a fehér huzatokban és szürkés rojtokban a sirály tisztasága és az egész összhangban a tenger főúri gőgje. Azok a kis kabinok meg, amelyek ott sorakoznak a nagy szalón körül, olyanok, mint az alázatos alárendelt szolgák, akik a falak mellé húzódva lapulnak meg a nagy úr körül.

Az is igaz, hogy minden egyes yacht azt a benyomást kelti az emberben, mintha abban egy láthatatlan király trónolna. Egy szeszélyes, nyugtalan fejedelem, akit titokzatos érzések űznek és amint éled a szellő, útrakél, hogy bejárja a vizek végtelenjét. De az is igaz, hogy nincs szebb, magasztosabb élvezet, mint felszállni egy yachtra és szelni a vizet; élvezve a szabadság legabszolútabb függetlenségét, amit elképzelni lehetséges. Az ember a világ urának érzi magát, akinek a mulattatására teremtték a tengereket, hogy azokon kalandozhasson és akinek a gyönyörűségére formálták a szárazföldeket, hogy elgyönyörködhessen bennük, mikor úszóbirodalmán bolyong a tengeren. Vízet nem lát a yacht addig, míg egész hajóteste, minden részletével készen nem áll, ekkor szépen befestik testét fehérre, hogy olyan legyen, mint a sirályé, a hajóalját vörösréz borítással fedik, hogy a csigák ki ne kezdhessék, akkor aztán felszabadítják parti börtönéből és egy szánkó-siklón leeresztik a vízre. Milyet locschanik a víz körülötte, mikor a yacht a vízre száll, mintha a tengernek is

megdobbannék a szíve, hogy egy új lakója érkezett, fehér köntösben, királyi méltóságban. A yacht pedig nagy büszkén úszik a víz tetején, mint aki elérte a célját: „Végre tengeren!” Amint egyszer a hajótest már fenn lebeg a víz színén, akkor a szerelés gyors ütemben halad. Belészúrják az árbócokat, leszorítják, levasalják őket, aztán kötélzeteket dobnak rájuk, hogy azokon a mozgó csigák segélyével kezeljék a vitorlákat. Lesúrolják a fedélzetet, kis sárga rézkürtöket tesznek rá, hogy levegőt szállítsanak a hajómélybe. Kormányrudat szúrnak a kormányzó-készülékbe. Lámpákat aggatnak a hajóra, egyet a zsinórzatra, a másikat a hajó farára. Sárgaréz-fogantyúkat erősítenek a párkánykeretre. Két darura fölvontatják a mentőcsónakot, aztán lesöpörnek, rendbe hoznak mindent és várják a jeladást.

A matrózok helyeikre futnak, a kapitány gyors tempóban kiáltja a vezényszavakat. És a vitorlákat kihámozzák vászontakaróikból és nagysebesen felhúzzák a zsinórzaton és a yacht elindul, megmozdul. Hófehér szárnyait dagasztja a szél és a fehértestű, féhérszárnyú hajó szépen siklik a vízen, lerázva magáról a horgonyköteleket, megy, útrakél, vissza sem fordul, teljes öntudattal halad a vízen, mintha nem most próbálná először a tenger erejét, hanem már régen, nagyon régen járna ezen a megszokott úton. A yacht oly büszkén, annyi göggel úszik a vízen, hogy eszébe sem jut egy pillanatra sem, hogy hány

és hány száz év tapasztalatának és hány száz és száz-ezer ember életmunkájának köszönheti azt, hogy ma ő ilyen szép formában megszülethetett és hogy ilyen csodagyorsan, ilyen acélbiztosan futhat a víz tetején. Minden bordahajláshoz, mely testét megformálja és minden zsinórhoz, mely vitorláit kifeszíti, mennyi próbálgatás kellett, míg meg lehetett nyugodni abban, hogy az ott maradjon, míg az idő beigazolta, hogy az helyén van ottan. De ha a királyok nem törődnek azzal, hogy hány millió ember véres élete építette fel az ő büszke trónjukat, mit érdeklődjék egy ilyen élettelen yacht ilyen felől! Élettelen! Csak annak élettelen, aki messziről nézi, de élőlény lesz mindenki szemében, amint meglátja, hogy annak minden egyes porcikája, minden kötete, minden csavara és minden egyes vitorlavászna szerves egészé összeforrvá, mint dolgozik, mind küzd, lapul, simul, aláhajlik, hogy felfogva a szelet, a hajót előre vigye. Amint az ember a yachton áll, egyszerre érzi, hogy az a hullámokon mégis lepkeszerű lény, egy élő szervezet, melynek csak egy gondolata van, de ez a gondolata benne ül minden izében. Minél sebesebben, minél nyugodtabban haladni a nyugtalan vízóriáson, nem kérve semmi erőt kölcsön, hanem megragadva a szelek szárnyát, tündérszerű könnyűséggel, lepkeszerű csapongással szelni a habokat, bejárni a tengereket, élvezni azt a bűbájos levegőt, élvezni az eszményi függetlenséget és menni, menni sebesen az édes, a titokzatos bizonytalanságba.

Szélcsend.

A yacht halála a szélcsend. Akkor összeesnek duzzadó vitorlái és mint egy élettelen fehér lepel, ráborulnak az árbócokra. A hajó nem mozdul, a kormány elveszti érzékenységét és nem engedelmeskedik az irányító kéz akaratának. Maga a yacht céltalanul vetődik egyik hullámhegyről a másikra és a kifeszített vitorlák lomha tömege kegyetlenül rángatja a kötélzetet, mintha azon akarná kitölteni bosszúját, hogy az életet lehelő szél elült és nem ad erőt vászon tagjaiba. Az életvidor hajó szomorú látvány ilyenkor; lig-lóg minden vászna, kötélzete, a hét kis lobogó fonyadtan aláhanyatlik és rábukik az árbóc-rúdra és nem csapdos élénk lebbenéssel, hullámszerű libbenéssel, mintha zászlótestén, minden egyes víz hullám vissz-mozgásban a szellő szárnyán áthaladna. Az élet szomorú lesz a hajón, matrózok és az urak, szomorúan keresik a tenger színén, hogy mikor tűnik fel az első habfodor, mely vízfutárként jelzi a szellő érkezését. És ebben a szélcsendben, mely a hajó futását megállítja, mégis van poézis, van benne valami csodálatos erő, mely tiszteletet érdemel. Csak

el kell nézni, hogy a tenger hullámzó óriási vízfelülete hogy kezd lecsendesülni, szépen kiegyenlítődni és végül tükör símára kisimulni, mintha valami puha kéz minden egyes ráncot kivasalt volna a haragos vízfelületen. A habsapkák eltűnnek a víz színéről, a hullám-morgás mind csendesebb lesz és nyugalom száll a tengerre. Gyöngé köd ül a láthatár szélére, mely mintha az álom jelképe volna, lezárja a szemhatár sarkait. A légből kóválygó sirályok, kifeszített szárnyakkal közelednek a víz színéhez, aztán szépen rálibbennek és mint finom tollpihék ott lebegnek a yacht körül, mely mint a tenger óriás méretű hótiszta lepkéje pihen a víz keblén. A yacht egy kopár Isztriai sziget előtt lebeg, a sziget partjai oly közel vannak és oly mozdulatlanul pihennek éppen, mintha a szigetre és a yachtra egyszerre borult volna a szélcsend álomhozó ereje. A szigeten kis olajfák és törpe bokrok látszanak zöldelni, a sziklák között s ezeken egy nagy orchester muzsikál egyhangú cirpelő danával; ez a kabócok zenekara, a nagyszemű, hosszúszárnyú kabóca legyek hangversenye, mely a nyár rekkenő melegében, a szélcsend teljében hangzik leghangosabban, mintha a kabóca-dal — a nyár melegének szimboluma lenne. A parti sziklákon izzik a nap ereje és a szikkadt kőfelületek sugározzák a meleget. Az olajfák ezüstös levele mozdulatlanul áll a partszegélyen és meg nem mozdulna semmiképpen. Itt

megállt az idő, itt meg kell állni mindennek, mert a szélcsend úgy parancsolja.

A nyári nap ünnepélyes csendjét kabócacirpélés zenésíti meg, de egyszer csak ebben az állni látzó csendben ütésszerű zaj hallatszik — egy gőzös halad el a sziget mellett. A kalapácsszerű ütések, melyekkel a gőzös csavarkereke verdesi a tenger sós vizét, otromba hangzavarként hangzanak a nyári csendben. Mintha ebbe a finom milieube egy óriás tolakodna be, durva erőszakkal. Az óriás teste a víz alatt van és onnét nyúl ki vas karjaival a tengervízbe, hogy előre hajtsa magát és mérgében gőzlehelletét kürtő-alakú orrlyukain fújja a levegőbe. Szerencsére a szörnyeteg, nagy hamar tova tűnik és magára hagyja a szélcsendben veszteglő yachtot a kopár sziget kabóca-zenekarával együtt.

Jól teszi! Senki sem vágyik a gyorsjárású gőzösre, mert a szélcsend ideje van, azt ki kell várni, aztán megjön a feltámadás, a kedves breeze-vel és akkor az alvó yacht új életre kap; de addig várni kell és csodálni a szélcsend hatalmas nyugalmit. Legelőször a matrózok türelmetlenkednek, ők nem értik a szélcsend finom poézisét, nem nézik a tenger fényes felületét, melyen a sok fénysugártól hamvas fény keletkezik nyugvó felületén.

A tenger csuda sok napsugarat képes elnyelni felületén. És mikor ilyen homályos világosság képződik rajta a nagy fényhatás következtében, úgy tet-

szik az embernek, mintha akkor teljes erővel szívna magába a déli nap aranyragyogású sugarait. A matrózok tikkadtan ülnek a yacht hegyes orrán, az egyik egy harmonikát húz elő és egy tenyéryní árnyékot keresve a vitorla alján, játékba kezd valami csendes dalba, mely oly jól illik a szélcsend nyugal-mába és az ezer és ezer aparó kabóca különös muzsi-kájába.

Felhő nincs az égen, a levegő nem mozdul, valaki megfékezte minden oldalról, hogy még meglebbenteni se tudja a hajó vitorláit. Egy hajós-legény megunja a nagy várakozást, szidja az átkosan nyugodt „Bonaccá“-t és sirokkó után vágyódik, mely megduzzassza és jó irányba hajtsa a pihenő hajót. A nap izzón süt le a kis fedélzetre és mindenki bágyadni kezd a nagy forróságban, melyet a vízről visszaverődő hősugarak fokozni kezdenek. Minden munka szünetel a hajón, a kormányrúd tehetetlenül ide-oda csapódik a kormányos kezében, a vitorlák pedig ellankadt karokkal csüngnek az árbócrudak között.

A percek múlnak, a szélcsend kitartóan tovább tart s már-már fárasztani kezd mindenkit, csak a szigetlakó kabócák vannak elragadtatva általa és nagy erővel fújják tücsökszerű dalukat, az állni látszó idő rekkenő melegéhez. Stilszerű zene ez, nem sok változattal, egyhangon szólván, hangozva, de egyenletesen, nem változó erővel, mintha a hőségben rezgő

levegő egy irányú rezgést végezne a kabócák hangotadó rezgő szervével.

Álomszerű fáradtság nehezedik mindenkire, de a nap még magasan jár s a levegő nem akar tikkasztó hőségéből alábbhagyni, a szélcsend hatalma teljes, mozdulatlanság uralkodik az egész tengeren.

A főárbóc legfelső csúcsán sem leng a kis „Standard”-zászlócska, abból is kihalt az élet a nagy szélcsend alatt. A nap ezalatt szép lassan, nyári nyugalommal megteszi útját az ég búráján és az árnyék kezd nőni a kis yachton. A vitorlák ezelőtt csak tenyérszerű árnyékot adtak, jóformán csak annyit, hogy ha az ember úgy keskenyen alájuk feküdt, csak akkor kaphatott egy kis védelmet a barnító nap ereje ellen. Most azonban az árnyék nőni kezd, a vitorlák megvédik a födélzetet már és árnyékos hely képződik a megdőlt vitorla mögött.

Fönt a kis „Standard” egyet nyújtózik, mintha valami hosszú varázsálomból ébredne fel, egyet lobbant vászontestén s azután újra egyet, majd éledezni kezd. A láthatár pedig tisztábbnak látszik, a köd eltűnt onnét és a vízen feltűnik egy kis fodor, mely habfutással mindközelebb és közelebb jön, aztán egy kis lehelet szele érzik és erre fönt az árbóc csúcsán a „Csúcs-vitorla” kezd megfeszülni, nekidőlni, mire a hajó összerándul, a kormány engedelmes lesz és a yacht lassan, büszke méltósággal megindul.

Lassan, kimérten, mintha nem akarna a nagy

szélcsendből egyszerre kikerülni, hanem pár finom hajlással köszöngetve a puszta szigetnek — csöndesen halad el a partja mellett. A kabóca-dalra is válaszol a hajó, a szél egy kissé élénkülni kezd, erre egy-két koppanás hallatszik, majd kötélrecscsenés, csavarnyikorgás és egy finom halk zene, mintha a kabóca-dalra válaszolna a hajó: „köszönöm a szép zenét, a nyár danáját, millió apró muzsikuss barátom, de most már megjött a „breese“, a várva-várt szellő, ez az a hangszer, mely legszebben tud én rajtam játszani, minden vitorlámat megfeszíti és akkor én oldalt hajlok, néha-néha recscsenek, ropogok, úgy érzem, hogy összevagyok a szélbaráttal, akkor aztán röpködök, mint egy lepke, ráülve a habtetőre!”

Ezalatt a sziget szépen elmaradt és a yacht az éledező szélre kitérte minden vászonkarját és suhogó libegéssel repült végig a tengeren, maga mögött hagyva a szigeteket és a szárazföldet, nagyboldogan, mint aki megszabadult a „szélcsend“ békéitől, lenyűgöző hatalmától és most a szél erején újra a maga ura lett, aki szabadon járja a tengereket, a mérhetetlen nagy vizeket.

A Brioni szigetek.

A „Hajnal“-yacht fődélzetén.

Gyermekkorom egyik fővágya volt, átélni Verne Gyula regényeit, minden kalandjukkal, minden ötletes változatosságukkal. Gyermekszemeim előtt, egyetlen életcélként lebegett a „Rejtelmes sziget“ hasonmásának felkeresése, vagy egy kalandos tengeri út, à la „Grand kapitány gyermekei.“ És mind azt hittem, ha kilépek az életbe, az első és főkötelességem lesz ezeknek a terveknek a megvalósítása; teljes betartásával Verne ily irányú receptjeinek. De amint a gyermekekévek tovatüntek, velük eltűnt Verne világa is és én jóformán nem is gondoltam többé azokra a fantasztikus történetekre, melyek lázba hoztak ifjúkoromban és egész gyermekéletem menetét észrevétlenül is irányították; ugyannyira, hogy a hegyoldali kertünk mély árkat és bozótos hajlatait, titokzatos területeknek tartottam, amelyeket gyermektársaimmal nekünk volt kötelességünk felkutatni.

Ezért expedíciókat szerveztünk, melynek a felszerelésébe tartozott a mentő-kötél, amelylyel a mélységbe ereszkedtünk. A sárkány, melyet a ma-

gasba szállattunk, hogy mindig legyen egy fix pont, amely a rengetegben irányítóul szolgáljon. Aztán a nyilak, melyek hegyébe szöget vertünk és a szög hegyét galagonyabogyóval megmérgeztük, hogy az esetleg feltűnő vadembert, vagy nyúlőrbe bűjt titokzatos szörnyeteget megölje. És egyéb, ezekhez hasonló készülék, amelyet gyermekfantáziáink Verne segítségével készelt.

Nagy korszak volt az, azért múlt is az el oly hamar. És érdekes, amit akkor mindenütt oly lázasan kerestem, Jules Verne Rejtelmes szigete mostan, amikor már ily irányú álmok nevetségesnek tűnnek fel előttem, egyszerre megjelent; mintha most akarná beváltani az élet azt, amivel mint gyermeket csalogatott.

Pár nap előtt történt, hogy a yacht, mely az istriai parton cirkált, a part felé közeledve egy szorosba jutott. A szárazföldről úgy két kilométernyire, egy sziget úszott a vízen és oly meglepetésszerűen bukkant fel előttünk, mintha akkor született volna meg és Pallas Athéné módjára kész fegyverzetben lépett volna ki a nagyvilágba. A sziklaparti sziget ugyanis el volt borítva babér, myrtus, olajfa és fenyőligetekkel.

Az öböl partja lakatlannak látszott és ezért oda irányítottuk a hajót. Az egyik matróz emlékezett erre a szigetre és elmondta, hogy ő tíz év előtt járt erre és ezt a helyet mindenki elkerülte, mert az egy lázas,

veszedelmes hely, ahol egy-két nap alatt tönkremegy az, aki oda kerül és ha idejében el nem menekül, könnyen belepusztul a malárikus lázakba.

A yacht ezalatt a kikötőbe ért és horgonyt vetett az öböl déli részén. Mi felkészültünk és egy kis csolnakon partraeveztünk. A babérbokrok közül fehér oszlopok tűntek elő, melyek régi római templomromok voltak. Mikor megvizsgáltuk a romokat, elbámulva láttuk, hogy azok az egész öblöt körülveszik és a hegy oldaláig terjednek. Tisztán látszott, hogy itt volt a kétezer év előtti nagy kultúrnépek temploma, a főoltárral és az istenek templomaival, melyek a félköralakú öblöt egész körülzárták. A templomromokon végiglépegetve felmentünk a hegyoldalra, ahol a római város házai voltak. Több házhely jól meglátszik, nem valami különösek, csak olyanok, mint az aquinkumi romházak. De az egyik sarkon egy kétezer éves présház alapkörvonalai látszanak. Fényesen ki lehet venni a mustgyűjtő medencét, amelybe egy oroszlánszájú csatornán át ömlött a szőlő nedve és az amphorákat, amelyek a must-medencéből teltek meg, ezek az amphorák aztán lépcsőzetes sorban voltak beásva a hegy hajlatába és a paplakig értek.

Mikor egy ilyen amphorát megkerültünk, egy bozótból nagy szárnycsattogással és kakaskiáltással egy fácánkakas repült fel és gyönyörű ívvel menekült a sziget túlsó hegyrésze felé. Bámulva néztünk egymásra. „Fácán az elátkozott szigeten!” Egyszerre

újra Jules Verne jutott eszünkbe és az ő kedves könyve, a „Rejtelmes sziget.” Azonnal elhatároztuk, hogy fölfedező útra kelünk és felkapaszkodtunk a hegyoldalra. Nagy meglepetésünkre egyik fácán a másik után kelt fel előttünk, vagy pedig egy nyúl surrant el mellettünk. A lakatlannak látszó sziget egy vaddús tartomány volt, melynek délővi zöldjeiben százával élt az apró vad és a babérfák ágain tarka tollú arany fácánok táboroztak.

Mikor fölértünk a hegytetőre és végignéztünk a szigeten, a gyönyörű tájkép, mely pittoresque voltával elbájolt bennünket, egyben egy nagy csalódást is hozott. A buja levelekkel vértezett hegyoldalon egy út kanyargott kelet felé és az út menetét táviróoszlopok követték. Ezek az alapos embernyomok egyszerre más színben tüntették fel a szigetet. Jules Verne alakjai újra eltűntek és megint a valóság volt előttünk, mely szétzavarja az álomképeket. A sziget az ő ezerholdas területével egy gyönyörű kultúrkert volt, melyen szép vetések sárgultak és a hegyoldalokon gyönyörű szőlőültetvények díszlettek. A sűrű myrtus- és babérerdő egy része ki volt irtva és alatta pázsitgyöp nőtt, melyen fehérre mosott báránysereglegeltek. A túlsó hegy tetején pedig egy bádogkupak látszott, amely egy modern szerkezetű várnak, beföldött teteje volt. A vadregényesség helyét, csodálatos kultúra váltotta föl, ami a rejtelmes sziget értékét nem rombolta össze, csak más színben tüntette fel azt.

Addig egy rejtélyes ős-vadonnak tetszett, most pedig egy úszó paradicsommá alakult.

Leereszkedtünk a hegyoldalról az útra és a távirópóznákat követve, körüljártuk a szigetet. Szébb-nél-szebb facsoportok, myrtus-alék és babérdombok jöttek elénk, melyek mind gyönyörűen beillettek a tengerszegélyezte keretbe. Egy kincs volt ez a sziget, amely egy uralkodót is boldoggá tehetett volna. A kanyargós út nem sokáig futott már a hegyoldalon, mert egyszerre egy új öbölbe ért, mely a sziget túloldalán képződött. De ez az öböl nem volt többé érdekes, sőt egy sablón-alakulatú, kőmolóval ellátott kikötő volt. Cserépfödelek piroslottak a part körül és a moló szélén egy zászlót lengetett a szél. Pár perc alatt leértünk a partra és bosszankodva láttuk, hogy vendéglők foglalták le a maguk számára ezt az öblöt. A vendéglőben bort mértek, ennek a szigetnek a borát. Ez az egy még érdekelt bennünket, milyen az a bor, amelyért a rómaiak eljártak erre a partra és az isteneknek hálaadó templomokat emeltek.

Pár korty ital után beigazolódott, hogy a rómaiaknak volt igazuk, mert oly rizling termett a kis sziget földjén, amelyet csak a legfinomabb francia bortermelő tud produkálni.

Hogy a matróz-meséknek is vége legyen, egy beszédes pincér részletesen elmondta aztán, hogy ez tíz évvel ezelőtt egy typhus-fészek volt, mert mocsaras, sekély vizek környékezték, úgyannyira, hogy

senki sem mert meghálni a szigeten. De egyszer jött északról egy viharúzótt ember és pár ezresért megvásárolta a szigetet. Aztán munkához látott és a mocsaras vizekbe petróleumot öntött. Kiásatta az öblöket és kikötőt épített a szigetnek. Utakat vágatott rajta, művelés alá fogta a humust. Szőlőt ültetett, présházat emelt és egy kertté alakította át az egész szigetet. Azelőtt vad nem volt a szigeten, de ő pár év alatt egy olyan fácánost teremtett, amely királyi vadaskertekben is ritkaság. A pincér tovább beszélt volna, de a part felől friss szellő éledezett és mi a hajóra siettünk, hogy kihasználjuk a szél erejét.

Mikor éjfél felé a kajütben lefeküdtem és visszagondoltam a szép Brioni szigetekre, úgy éreztem, hogy ez az ember, aki Jules Verne fantáziáját követve átalakított egy vad szigetet egy édenkertté, nem élt hiába, mert a föld egy részét újra teremtette az emberek részére. És úgy éreztem, hogy az az ember egy varázsló lehet, aki szívós erővel alkotott magának egy új birodalmat, követve az ő lelkéből fakadó fantázia, — gazdag és virágdús — erejét.

Csatangolás.

Van az ember lelkében egy nyugtalan vágy, mely kóborlásra ösztönzi. Kóborlásra, mely az ismeretlen felé hajtja az embert. Valami csodálatos élvezet az, gonddal nem törődve, járni, kelni oly helyeken, ahol azelőtt nem járt az ember, nem törődve idővel, sem semmiféle beosztással, csak menni, csatangolni és élvezni mindazt, amit így a véletlen az ember elé varázsol.

Ketten voltunk Párisban, André barátom és én. Unatkozva szivaroztunk a szálló „hall”-jában és aztán elhatároztuk, hogy elmegyünk és bebolyongjuk a „Bois”-t. Különös egy hely ez a Bois de Boulogne, nemcsak egy kert, nemcsak egy kiránduló hely, nemcsak egy üdülőhely, hanem valósággal egy kis tartomány, amelynek szélei Páris faláig, a Szajnáig és az ő határait elzáró vaskerítésig érnek. Ezen belül van az ő élete, sajátos birodalma. Ide jöttünk ki André barátommal egy szép májusi délután, hogy szabadon csatangolva keresztül-kasul járjuk az egészet. Tulajdonképpen egy kis fölfedező út volt, amelynek az lett volna az értelme, hogy Eugen Sue

nyomán Páris rejtelseihez simulva, megállapítsa a Bois rejtelseit. A romantika egy-két alakja ugyan megjelent előttünk, a lorgnonos hölgy, a monoklis úr, a lovagló amazon, az ügető hajtókocsi és a berregő automobil alakjában, azonban ezek az alakok, halavány silhouetteként olvadtak be a Bois nagy méreteibe. Úgy, hogy a romantika, kis levonókép mintájára eltűnt előlünk és helyére egy egészen reális, kézzel fogható, érzékeinkkel megfigyelhető dolog került. És az nem volt egyéb, mint nyolc paripa. Mi még a domb oldalán álltunk, mikor feltűnt előttünk, a völgy egy elzárt helye, ahol lovasok gomolyogtak, gyors mozdulatok és vakmerő fordulatok között. Közelebb mentünk a helyhez, majd átkerültünk a kerítésen és leültünk a puha kerti székekre, hogy elnézzük a lovascsapat küzdelmét, melyett ott előttünk vívott a porondon.

A póló-játék champion matche volt a játék, melyért a küzdelem folyt. Két csapat küzdött egymással a vörös és fehér dresszesek négy-négy főből álló csapata. És a küzdelem már erősen folyt és a lovak már prüszköltek a sok vágtatástól, mikor az első játszma nyerve volt. A fehérek győztek és ekkor a lovasok lovakat váltottak és megkezdődött az új küzdelem, amely gyönyörű változatosságban foly le előttünk.

A fekete zsakettes „master” a közepére terelte a játékosokat és mikor körülsereglették őt a lovasok,

közéjük dobta a póló-lapdát és ő félreállt. Egy pillanatilag állni látszott a lovascsapat, csak a nagy kalapácsokkal dolgoztak a lovasok, de egyszerre a golyó egy jó ütést kapott és messze kiröpült a lovasok közül a szabad mezőnyre. Félelmetes gyorsan indult meg erre az iram, a lovak okos szemeikkel keresték a póló-lapdát és ösztönükből önként rohantak utána. Úgy meglátszott minden mozdulatukon, hogy tisztában vannak az egész játékkal és tudják, hogy a lapdát mely irányba kell terelni. Nem hiszem, hogy lenne még a világon lovassport, ahol a lónak és a lovasnak oly szoros együttérzésben és együttműködésben kellene lennie, mint a pólónál. Ló és lovas egy test itt és a ló nem egyéb, mint nyeregben ülő mesterének, négy fürge járású lába, amely a gyors mozdulatú játék kedvéért alakult át ilyenné.

Fényes látvány ez, amikor a változó játékban egymást kergetik a paripák, új és új játékformákat idézve fel. Mert az a nagyszerű ebben a játékban, hogy folyton életet ébrentartó játéküzemében, egyszer sem ismétlődik meg ugyanaz a helyzet, hanem mindig új és új változatok állnak elő, amint az izgott lovak gomolyogva kergetik a lapdát. Egyformán talán csak az a zászlójel lehet az egészben, amelylyel a célnál álló őr jelzi, hogy a lapda szabályosan áthaladt a célkapun. A többi mozdulat, amit a lovasok végeznek, az összes iramaikkal és gyors visszapördüléseikkel együtt, egy folytonosan újszerűnek tet-

sző mutatvány, amely gyors életlúktetéssel váltakozik a néző előtt és mindent el lehet rá mondani, azt, hogy fárasztó, azt, hogy letöri a legjobb lovat is ; de azt feltétlenül be kell ismerni, hogy érdekes, szép és férfias.

A nagy római idők lovasjátékának maradványa ez, csak hogy ezt nem vívják bekerített arénákban, hanem kint a szabadban, a pázsitos, zöld mezőn. És még hozzá ez a Bois de Boulogne virágos mezeje, amely ehhez a finom sporthoz oly jól illik. De a nagy Boisnak nem ez az egyedüli látványossága, hanem ez csak egy olyan kedves részlet, amelynél meg kell állani, bár igaz, hogy az ember szívesen időzne itt órák hosszat, hogy elgyönyörködjék abban, hogy mily okos tud lenni egy állat, ha megérti gazdája intencióit.

A nagy akác-allée felől hangos autóugatás hallatszik és a motorok berregése hangosan hirdeti, hogy megmozdult Páris népe, hogy kijöve körülnézzen az ő kedves ligetében. Gyönyörű és nagyarányú járműfelvonulás ez, amelyen tiz-tizenötezer különféle alakú és szerkezetű jármű vesz részt, amely egymást űzve fut a nagy alléen vagy eltűnik a park kisebbméretű utain.

Egy sűrűbben beültetett erdőrészhez értünk barátommal és onnét néztük ezt az igazán egyedüli látványosságot, amelyet Páris nagy népének kocsi-korzója nyújtott. Azelőtt így képzeltük a „száz év

múlva“-i életet és ime, ez már itt van, ezt már élénk idézi a jelen perce is. Milyen lesz ez akkor, annyi év múlva? Erről beszélgettünk Andréval, midőn megzörrent mellettünk a bokor, oda néztünk és ime, egy félénk őz tört elő a bokrok mögül és megállt a nagy akác-allée szélén és gyermekiesen szép szemeivel nézte azt a hihetetlen forgalmat, kocsi-, autó, lovas- és gyalogosfelvonulást.

Ő előtte is egy új világ tűnhetett fel, amelyet nem rejt magában a liget rejtett hüsse, egy új világ, mely tele van az ő ellenségeivel, az emberekkel, de azért mégis szép, mégis új, mégis oly varázserővel bír, hogy még őt is, a kóbor vadat megállítja csatangolásában, hogy egy pillanatig késlekedve megbámulja azt. Vajjon minő érzéseket kelthet egy ilyen kis állatban a félelmetes ember ilyenképpen megjelenése, amely még saját embertársát is bámulatra ragadja?

Egyszerre csak megfordult az őz, aztán pár ugrással beljebb ment és ott egy bokor alá fáradtan ledobta magát és alvásra hajtotta fejét. Figyelmeztettem rá André barátomat:

— Nézd, az őz találta el legjobban a dolog nyitját, amikor meglátta ezt a nagy, Zola tollára való emberforgalmat és járműfelvonulást, azt hitte, hogy álmodik, álmában ébredt fel és ezért visszafeküdt a legközelebb levő kényelmes bokor alá, hogy álmát folytassa. Mennyire megérik az állatok helyes ösztönükkel a valóságot!

Ekkor egy különös jármű közeledett felénk, barátom csudálkozva kiáltott fel:

— Nézd, nézd, ez tényleg álom!

Egy kocsi jött szélesebben felénk, amely nem volt a megszokott automobil, csak egy egyszerűnek látszó kocsi, amely hihetetlen gyorsan tud rohanni, s mikor elsurrant mellettünk, akkor láttuk csak, hogy hátul a repülőgépek mintájára légcsavaria van és az hajtja. Egy új idea, amelyet az álomból ügyes emberkézzel kihámoztak és valóra váltottak.

Ezzel tovább mentünk barátommal és átcsapva egy mellékúton, a nagy tó felé siettünk. A vadkacsák akkor költötték ki pelyhes magzatjaikat és ott úsztatták őket a kis tavon, amelyet virágos bokrok gyönyörű kerete övez. Ez a tó a Bois egyik jellemző helye, a közepén van egy sziget, a szigeten egy vendéglő, amelyet csak csónakkal lehet megközelíteni. Éppen napszállta volt, mikor Andréval megálltunk a tó mellett és elnéztük, amint a kis csónakon szerelmes párok szöktek a sziget felé. Mulatságos és amellett kedves látvány volt, Maupassant juttatta az emberek eszébe és az ő kis novelláit, amelyekben annyi az élet és annyi a szerelem, amennyit csak Páris képes a világnak adni. Mert hisz ez a légkör, amely a nagy Boist belengi, ez Páris parfümös és szerelmes levegője, azért oly szép, oly érdekes itt minden, hogy az ember szívesen csatangolna itt éjnapon át, mert azt biztosan tudná, arra teljes mértékben

számíthatna, hogy a „Bois” az ő ezer változatosságával gondoskodni fog arról, hogy új és új meglepetéseket szerezzen annak, aki elmegy és becsatangelja az ő titokzatos tartományát.

Egy üres kocsi jött felénk. André megállította. Felültünk rá. Azt kérdezte a kocsis, hová vigyen? Azt feleltük rá: „Azt nem tudjuk, csak vigyen cél és megállás nélkül ebben a szép ligetben, amig csak lehet és szabad!” A francia kocsis jót nevetett utasításunkon, de aztán gall szellemével hozzátette: „De azért az uraknak van igazuk, mert hiszen ez a cél nélkül való csatangolás egy nagy ismeretlen ligetben — ez az élet!”

A Plitviczai csoda.

Amerika nagy méretű föld, ott minden nagyszabású, gigászi méretű. Európa szaggatott területe, kisebb alakúvá zsugorít össze mindent. A yankeek földjén a mi szemünkhöz képest, emberfeletti méretben jelenik meg minden, nemcsak az, amit az emberi elme és ügyesség alkot, hanem még az is, amit a föld vagy a természet ős ereje produkál.

Évekkel ezelőtt láttam a Niagarát és szent ámulattal néztem, hogy mire képes ez a mi földünk, ha valami nagyszerűt akar alkotni. Órákig elnéztem ezt a csudát és éreztem, hogy ilyet az öreg Európa létrehozni, bemutatni nem képes. Amikor visszatértem az óriások világából, erre a nyugodt életet élő földrészre, sokáig elgondolkoztam az Uj Világ csodáin és a teremtető erőnek ott élő Isteni alkotásain. Álmomban nem egyszer láttam a Niagarát az ő iszonyú víztömegével, amint a hold fényénél zuhanva zuhan alá és hab birodalma felett sarlós alakjával ott lebegett álmodó szemeim előtt a hold szivárvány, amely minden holdas éjen megszületik a Niagara habjaiból és átvezeti azt a nagy zuhatagot halavány lengé fény-

hídjával, az Uniótól — Canadáig. Az álmok helyére a valóság lép minden éj után, abban aztán többé nem szerepelnek földöntúli csudák, csak reális banalitások és én pár év múlva beláttam, hogy itt Európa földjén hiába keresem a tengerentúli ország csudáit, ezek itten soha sem fognak megjelenni előttem.

És csodálatosan, az élet megismétlődő hullámai a múlt napokban eléem hoztak egy oly gyönyörű dolgot, amely ha nem is kelhet versenyre a Niagara mérhetetlen méreteivel, de nyomába lép pittoresque változataival és csudálatos sokoldalúságával.

Alig pár hete, hogy útra keltünk és Zágrábból egy ötven lóerős gépen vágattunk a bosnyák határ felé. Majd egész Horvátországon keresztül vitt útunk, míg elértünk egy kopár hegyvidékre, ahol mást, mint páfrányerdőt nem látott az ember. Ez a hegység már rokonságban van a Karszt kietlen birodalmával. A háttérben a Vellebit magas csúcsú hegyláncolata rajzolta be éles körvonalait a levegőégbe és az egész nagy környezet dacára kopár és pusztá voltának egy nagy, teremtvő erőt sejtetett. Egy nagy erőt, amely még nincsen kihasználva és amely még csodák alkotására képes. És valóban képes is. Öt órai út után beigazolta a föld, hogy mérhetetlen ereje itt is be tudja mutatni az ő isteni eredetét, csak hely és alkalom kell hozzá és ő azonnal egy dobbanással bemutatja azt a kétkedő embernek.

Ott a nagy hegyek között, közel Bosznia hatá-

rához, ott van Európa legnagyobb látványossága, a Plitviczai vízesés. A Niagara után, a legszebb, amit az életben láttam. Nem oly nagyméretű, de sokkal változatosabb. Ezt a Plitviczai csodát tavak alkotják, amelyek szép ügyesen egymás fölé helyezkedtek el, volt gondjuk az ügyes beosztásra. Maga a természet rendezte ezt be így és ez érti a trükköket, tudja mit kell tennie, hogy ámulatba tudja ejteni az embereket.

Tizenhárom tó van itt, az alkotó Mester kegyéből egymás fölé rakva és ez a tizenhárom tó játszik aztán víztömegével egy szeszélyes vízi játékot. A legmagasabb tó 625 méter magasan van, míg a legalsó csak ötszáz méternyire fekszik a tenger színétől. Ezt a közbeeső magassági különbséget ugrálják át aztán a tavak gyönyörű mutatványok mellett víztömegükkel. Az egész látványosság két részre oszlik, melyet a középső tó, a Kozjak oszt kétfelé. Ez a Kozjak-tó különben is kiválóan fekszik, a legerdősebb részén az egész vidéknek és amellet oly szerencsés elrendezéssel, hogy ha az ember a tó dombos partoldaláról néz föl a legmagasabb tó felé, egyszerre három-négy hatalmas vízesést lát, amelyen bugyborékolva ugrál le a csendes tavak nagy víztömege.

Egy hotel is szerénykedik ennek a tónak meredek partján és igazán hatalmas látványosság a nyitott terrasról elnézni a tavak vízmutatványát.

A legfelső tó egy hatalmas hegy lábánál fekszik és azt a nagy, három kilométer terjedelmű vízmeden-

cét egy kis patak táplálja, a Conarieka, amely Leskuvac felől tart erre. Bájos kép az, mikor az ember bejárja ennek a nagy tónak fadús partját és aztán visszafordul, hogy a Labudovac-i csodát megtekintse. Mert az tényleg az, ez az első vízesése a tavaknak, amely nagy barlangdekorációval van szcenírozva. Cseppkő-barlangok szaggatták be az altalajt és ezek fölött a barlangüregek fölött zuhan le a víz hat-hét-féle alakban. Van egy nagy esés, amely huszonöt méterről önt alá egy iszonyú vízmennyiséget, amely vízporral veri fel a völgy tiszta levegőjét, aztán van olyan esés, amely szélesen elterülve, mint egy vékony vízi függöny lóg le folytonos eséssel a sziklafalról.

Egy kis gyalogút vezet innét az esések között a Kozjak-ig. Ez a legbájosabb, a legérdekesebb és a legkülönösebb ösvény, amelyet valaha jártam. Mintha egy titokzatos vízbirodalmon vezetne keresztül, amelynek rejtélyes világában azelőtt sohasem járt ember és ez a nagy Neptun, a vizek istenének édenkertje lenne, ahol ő vízcseppekkel játszik egy kis gyermekes szökőkút és zuhogó vízsugárjátékot. Egy egészen különös dolgot, amelyet sehol nem tud ő bemutatni, csak itt, ezen a félreeső helyen, ahol nem a tenger mérhetetlen vize áll rendelkezésére, sem a folyam tovarohanó árja, hanem vízdús tavak békés habtömege, amelyeket aztán a nagy Neptun, kényekedve szerint dobál össze-vissza.

Egyik esés szebb, mint a másik, az egyik tó rej-

télyesebb alakban zuhan alá, mint a másik tó-társa, talán azért, hogy versenyre hívja ellenfelét, mintha víznyelvével azt kiáltaná egyik a másik felé: tudsz-e te ilyet? s ha nem, nos lássuk, mire vagy hivatva?!

És az a megmozdult víztömeg bizony eszeveszett dolgokat művel, néha úgy neki szalad egy-egy sziklafalak, mintha össze akarná teljesen zúzni magát, szét is porzik, de újra összeszedi magát és siet tovább, majd meg kis tavakba nyúlik ki, majd erezve fut az erdő alatt, aztán megint ugrik egy nagyot és egyszerűen csak a Kozjakban van. És ez a Kozjak gyönyörű egy tó és Isten áldotta víz, tele ügyesen sikló pisztrángokkal és erős ollójú rákokkal. Fenyő borítja partszegélyét és ő maga kényelmesen nyújtózik a szikla börtönében, melynek legvégén van csak a víz számára út hagyva a tova sietésre.

Ebben a tóban egy kissé kipihenheti magát a víz árja és nagy szüksége is van erre, mert az igazi esések csak most következnek.

Olyan vízzuhatagot, amelyet itten, a mély sziklabevágásnak ezek a Plitviczai tavak alkotnak, olyat Európa földjén nem mutat fel semmiféle patak, folyó vagy tó vize sem. Egyik esés szebb, mint a másik, de a koronája ennek a nagyarányú látványosságnak a „Sastaoci“. Ez egy remekmű, amely sokkal kisebb ugyan, mint a Niagara, de gyönyörű. Gyönyörű az ő energikus esésével és gyönyörű az ő habzó és vízködalakjában szétporzó víztömegével.

Nagy alkotása ez a teremtnőnek, nagy ajándéka ez az embereknek. Egy olyan ajándék, amelyben mindenkinek része lehet, aki oda elvándorol. Mert egyszer mindenkinek el kell oda menni és különösen olyan embernek, aki nem hisz a csodákban és azt hiszi, hogy minden csak az emberi akarat, tehetség és energia és ami ezen kívül áll, az semmi. Itt meg lehet látni, hogy vannak fölöttünk élő hatalmas erők, akik, ha akarnak, olyan dolgot tudnak elénk varázsolni, aminőt még álmunkban sem merünk elképzelni.

Az egész nagy vízesés-sorozatnak akkor van vége, mikor abba a mély, pár száz méternek tetőző sziklavölgybe leér a tavak alázuhanó vize és ebből a Korona-patak kezd kialakulni.

Érdekes, hogy mikor már a tavakból lezuhanó víz kezd patakká vékonyulni és a tavak mind kisebbek és kisebbek lesznek, hogy a víznek patakjellegét elősegíthessék a vízzuhatagok látványossága még akkor sem szünetel.

Hű tanú erre és élő példa a „Plitviczai esés”, amely egy egységes nagy zuhatag. És végül, mikor a tavak is elfogytak már és csak a tavak vizétől megszületett Korona-patak maradt meg, akkor ez a patakvíz eltanulva a tavak ugró művészetét, rendez még egy-két lépcsőből álló zuhatagot, aztán nagysietve rohan mederágyában tovább, mintha szégyelné, hogy az ő mutatványa nem sikerült oly szépen, mint ott a hegy tetején élő tavaké.

Pedig a kis Korona-víznek nincs igaza, az ő vízesése is szép, ha kisebb is, mint a többié, de ez a helyes, mert ennek az utolsó esésnek egy csendesülő, befejező akkordnak kell leni, az előző nagy, mély hangú zuhatagokhoz képest.

A víz lefutott a tizenhárom tóból tizenkét eséssel és a tó vizéből megszületett a Korona patakja, a csodálatos mutatvány pedig véget ért. Véget ért, hogy mindenki számára újra megszülessen, aki elmegy és felkeresi a mi földünknek ezt az egyik legnagyobb csudáját.

Cherzó.

Van a vadságnak is imponáló ereje és van valami lebilincselő abban, ha az ember, a természet erejével találja szembe magát és érzi annak fölényét, grandiózus hatalmát.

Sokat kóboroltam az életben és mindig szerettem a vad és kultúra nélküli tájakat, mert mindig azt hittem, hogy annak a tájnak a vadságában találkozom a teremtmény akarattal, a földben és légtérben és mindenütt élő rejtélyes erők igazi lényével. És sokszor, igazán nagy dolgokat láttam. Hegyek, vízesések, folyók és tengerek csodái, váltakoznak a trópus gazdag lombdíszeivel, mind elvonultak szemem előtt és mindenik adott, hol egy szint, hol egy hangulatot vagy egy emléket, amely révén ma is gyakran felidézem az emlékezetemben.

Pedig az emlékezés az minden, az az érték megállapítója a tárgyaknak; mennél értékesebb volt valami, annál gyakrabban kél életre az emlékeztünkben és mennél kevésbé értékes, annál ritkábban emlékezünk rá. Az emlékezés, az a feltámadás, mert hisz minden csak addig él, amíg előttünk lebeg vagy a valóságban, vagy az emlékezés révén.

És én szeretek gyakran visszazánni a múltba és fölidézni annak érdemdús képeit. Rövid az eset, egy új kép lebeg előttem, nem valami fantasztikus regealkotmány, nem is a trópus csudagazdag világa az, hanem egy egyszerű sziget. Egy kis szigetország, amelynek meg van a saját világa és tengerrel határolt része egy kerek egész. Az egész dolog nem valami nagyszerű, vagy idegizgató dolog, inkább egyszerű történet, melyben közvetlenül tükrözik vissza az, hogy minden, amit mi kultúra néven teremtünk és az alá hajtunk, minden igyekszik visszatérni az ő állapotához, mihelyt a kultúra békóit leszedjük róla. Nem példa erre az összeomló vár fala, amelyet belep a fű és a moha, mert az nem élő szervezet, legfeljebb egy határkőféle az élet és a feledés időközében. De a gyermekkor Robinsonja, már hű tükre az őstermészet felé visszatérésnek, amelyből nagy energiával küzdi fel magát a kultúrember, hogy az állatnál egy sokkal magasabb körbe juthasson.

Az a sziget, amelyről az emlékezés felidézi ezt a pár sort, nincs messze tőlünk, sőt ott lebeg hazánk szemhatárán. Fiume felől nézve olyan, mint egy püspökföveg, melyet valami nagyméretű főpap sülyesztett a Quarnero vizébe, hogy onnan előtünve az ő dicsőségét hirdesse az. Ez a sziget a Chertzó. Sokan ismerik, sokan jártak is rajta, de minden titkával nem mindenki ismerős.

Tavasszal nagy csapata jár a vadászoknak arra,

hogy felferje a babér- és mirtuszligetek alján lapuló szalonkákat, amelyek az északi röpüléshez, itt tartanak egy hosszabb pihenőt. Érdekes és eredeti vadászat ez itt és aki jól eltalálja a vándor madár húzási idejét, egy olyan csapat szalonkát fűzhet aggatékra, mintha csak foglyász kiránduláson lett volna. Pedig az a nagyfejű szalonka ritka vad, nemes madár és értékben magasan felette áll a porban fürdő fogoly madárnak. Ez a madarak arisztokratája. Elegáns, szabad, sokat jár-kél egyik világrészből a másikba és nem igen szapora. Ezt a Cherzót kedveli. Január végén, február elején szeret itt tanyázni, hogy kilesse az időt és útra keljen aztán észak felé. Nagy zajjal verik ki szegényeket, a sűrű babér, örökzöld, páfrány és mirtusz sűrűségéből és akkor felszállnak és imbolygó röpüléssel szállongnak a bokrok fölött és egy jól irányzott lövéssel földre hullanak.

Olyan kómikus az ilyen madár, mikor haldokolva nagy szemeivel pislog az emberre és hosszú csőre végignyúlik csaknem egész testén. Olyan, mint valami elátkozott pikulás, amelyiknek hangszere az orrára forrott, — mint a mesében regélik, — és most ő így kénytelen élni és bolyongni az emberek között. Sok vadász és turista jár a közeli helyekről Cherzó szigetére, de sablónos látképén kívül alig látta valaki igazi nevezetességét. Mert az a kis olaszos város, amely a kikötője és ahol kis lugasos kocsmákban refosco bort és dalmát vöröset árulnak, az tulajdon-

képpen semmi, csak egy egyszerű tengeri kép, kikötő két térrel és egy halászfalu város közismert silhouet-tejével. De aki vesz egy kis fáradságot és felkapaszkodik a rom, kavicsos és göröngyköves keskeny úton, a sziget derekán fekvő fensíkra, az nem közönséges dolgot lát ott, hanem egy érdekes és mulatságos dolgot.

Ez a sziget bokros és bozótos terület arrafelé, ezért szeret annyira megpihenni itt a világ kényes madárvándora, a szalonka is ; de nem ez az egyedüli vad, amely itt menedéket talál, mert van ennek a szigetvilágnak egy speciális vadja, amely sehol máshol, csak itt tanyáznak.

Aki először látja, megijed tőle és nem tudja elképzelni azt, hogy mi lehet az. Nyájakban él, de vad és megközelíthetetlen. Hosszú gyapjút visel, de jóval nagyobb, mint a közönséges juh, mintha az itteni levegő megnövelte volna. A vezérkos vezeti őket és ha veszélyt sejtene, egy orrhangú nyekkenés hangzik fel és az egész csapat eltűnik a legelőről és betörtet az örökzöld bozótba. Elfogni vagy utolérni őket lehetetlen, az egyedüli mód közelükbe jutni, a lesgödör, és a látcsöves golyópuska, amelynek erős acélgolyója leteríti ezt a speciális vadat, de könnyebb fegyver bizony nem bír vele. Aki először látja meg őket, azt hiszi, hogy a Hellén-kor gyapjas állatai ezek, amelyek közül nőtt ki az a híres aranygyapjú, amely szegény Jázonnak annyi bajt okozott.

Ős juhok ezek, amelyek méretben, gyapjában és vadságban messze felülmúlnak minden más ilyen fajtájú állatot. Vadászatuk nehéz, mert ritkán jár erre puskás ember, aki expresszfegyvert hozzon magával, szalonka seréttel pedig nem lehet velük birni; mert ezek az állatok nem mások, mint szelíd, házhoz tartozó juhok, amelyek több mint egy évtized óta elhagyatva élnek, senki sem törődik velük, senki nem gondozza őket és ők az idő folyamán, az ő szelíd állapotukból vissza vadultak, hogy az ős idők vad juhaihoz legyenek hasonlóak.

Egy furcsa dolog történt ugyanis ezen a kis szigeten. Cherzó népe, egyszerű földművelő nép volt, amely békén legeltette juhnyájait és nézte a tenger vizét a kolompoló nyáj mellől, igénye nem volt, csak gyapjuruha és ürühús és élt egy egyszerű pásztori életet; annak minden egyformaságával, minden idilljével. Nem is tudtak talán más világ létezéséről, csak arról, amely ott zajlott le az ő szemhatáruk előtt. De jöttek új idők és azok hoztak nagy változásokat.

A Quarneró vizére hatalmas óceánjáró gőzösök sereglettek, az egyszerű halászbárkák helyett és az egyszerű pásztori életet felváltotta a boldogtalanságot hozó vágyakozás egy jobb élet után. Amelyben van magas napszámbér, minden hét végén készpénz, ami révén telik minden olyanra, amire most gondolni sem lehet. Nem sok idő kellett ahhoz, hogy ezt megtudja Cherzó népe és útra kelt. Útra kelt, még pedig

oly gyorsan Amerika felé, hogy némelyiknek ideje sem volt arra, hogy juhnyáját eladja.

Minthogy az állatoknak valami nagy értéke úgy sem volt, a kivándorló bizony nem sokat gondolt velük, hanem otthagya őket fenn a hegyoldalban a legelőn, keressenek maguknak élelmet a fensíkon és menedéket az örökzöld bozótban, ő maga meg összeszedve cókmojkját, hajóra szállt és átevezett az új világba. A juhok magukra maradtak, de nem pusztultak el, megtanultak őrizet nélkül élni és a maguk uraivá lettek. Pásztor helyett vezérkóst választottak maguknak és most kóborolva járkák be a hegyoldalamat és sűrűket, ameddig a szigetország vad része csak tart. Teljesen elvadultak és egész mássá lettek, mint a közönséges juh.

Az egyik vadász nem röstelte és visszament a szárazföldre és egy golyópuskával hosszú cserkészés után, leterített közülük egyet. Különös látvány volt ez a juh, mintha a juh fejlődési fokán a mai megszelídült állapottól, pár évezredre visszamenőleg egy példány került volna elő, amelyből majd a szerető ember, figyelmes gondozás révén, előáll sok-sok év múlva, a mai gyenge lelkű, hű juh.

Az állat jóval nagyobb volt, mint szelíd társai és testét hatalmas, a nyaknál valóságos sörényszerű gyapjú fedte, húsa, az ehetetlen, szijas és rossz szagú, el kellett dobni az egészet, csak a fejét vitte a vadász magával, hogy megcsináltassa, úgy, mint

ahogy a bivaly, bölény, antilop és egyéb vad fejét kikészítettetik, hogy a férfiszoba díszét növelje és hirdesse a gazda, nimród dicsőségét.

Ez a vad Chertzó nevezetessége, ilyen fajta vad, semmiféle földön nem tanyázik másutt. Egy különös vad ez, melyet az őstermészet és tréfa szaván mondva — a kivándorlás hozott létre, hogy egy érdekes példányban bemutassa, hogy mint tör elő az őstermészet, a természet ős ereje, a kultúra által megszelídített anyagon, ha arra részére alkalom adatik. Mert az ős erő a legerősebb mindennél, ami e földön, ami e világon van és ha elérkezik az alkalom, akkor az előtérbe lép és néha megdöbbentő, néha meg ilyen groteszk alakban mutatja meg nekünk a kultúrába leszorított embereknek, hogy ő mindenütt jelen van és csak a kellő pillanatot lesi, hogy előtérbe lépjen és csalhatatlan vad erejét nekünk — még a legszelídebb alakzatokon is keresztül törve — bemutassa.

Tartalomjegyzék.

Egy naplemente	3
Chiffa ... —	9
Néma tragédia	16
Az oázis	22
A rejtélyes muzsika	30
Az énekes madár	36
Hamman-Maskoutine	46
Abida	53

A dervisek földje.

Lamartine perce	63
Arany álom	70
Sapphó szigete	76
A dervisek földjén	83
A Türbé	89
Ozmán	96

Csatangolás.

A tenger lepkeje	105
Szélcsend	111
A Brioni-szigetek1	117
Csatangolás	123
A Plitviczai csoda	130
Cherzó	137

